

SPÓŁEM!

Kalendarz Spółdzielczy

na 1920 rok.

Ach, kiedyż wykujem — strudzeni oracze —
Lemiesze z pałaców skrwawionych?
Ach, kiedyż na ziemi już nikt nie zapłaci
Prócz rosy łąk naszych zielonych?

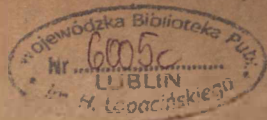
Hiczyśław Romanowski.



Nakładem
Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców
Warszawa -- Mokotów, ul. Mickiewicza.

SPIS RZECZY.

	Str.
• wy, eo sierpień umiściel Marja Konopnicka	3
Kalendarz = notatnikiem.	4
Co mamy do zrobienia?—Dla pamięci.	10
Kooperacja, jako tworzenie nowego życia.	34
Narodowość i międzynarodowość kooperacji. Jan Wolski	36
Kapitalizm a kooperacja. M. Rapacki.	38
Na kim się opiera kooperacja spożywców. Jan Wolski	41
Rola kooperacji kredytowej w ruchu spółdzielczym. M. Rapacki.	44
Miasta—ogrody. Jerzy Kurnatowski.	47
Cytara Tymona. Marja Konopnicka	52
Warunki przystąpienia i należenia do Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców. D. K.	58
Jak swołać i poprowadzić zebranie ogólne członków stow. spożywców. D. Kuszewski	62
Potrzeba dużych stowarzyszeń. S. Wojciechowski	76
Jak wynagradzać pracowników	79
W sprawie oświaty spółdzielczej. Jan Wolski	80
Szkoly spółdzielczości. Bronisław Siwik	83
Kooperatywa szkolna „Promień“ w Rakowie. B. Głuchowski	85
W sprawie bibliotek przy stow. spożywców. F. Czerwiński	90
O potrzebie oparcia księgarstwa na zasadach spółdzielczych. Edward Godwin	98
Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców	96
Co mówią uchwały naszych zjazdów	98
Lista stowarzyszeń związkowych	101
Z ruchu spółdzielczego zagranicą	109
Bibliografia spółdzielcza	128
Kącik humorystyczny	142
Miary i wagi	144



SPOŁEM!

Kalendarz Spółdzielczy

na 1920 rok.

Ach, kiedyż wykujem — strudzeni oracze —
Lemiecze z pałaszów skrawionych?
Ach, kiedyż na ziemi już nikt nie zapłacze
Prócz rosy łąk naszych zielonych?

Mieczysław Romanowski.



334.5(1059)

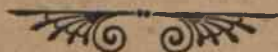
Nakładem
Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców
Warszawa — Mokotów, ul. Mickiewicza.

992 B. D. S.

Marja Konopnicka.

O wy, co cierpieć umiecie!

O wy, co cierpieć umiecie w pokorze,
Wy, co nosicie krzywd waszych łańcuchy,
Jako wrosniętą w kark krwawą obrozę,
Stabe, poddania pełne, bierne duchy,—
Wy, co chowacie swój ból oswojony,
Jako gadzine, gdy wyrwą jej jady,
I wieniec kwiatów umiecie kryć ślady
Cierniowej życia korony,—
Co się zwyciężać dajecie bez boju,
Gotowi zrzec się dziedzictwa światłości,
Byle was tylko z gnuśnego spokoju
Nie wyrwał okrzyk przyszłości,
Wy, co biegając w palącym się gmachu
Z wygryzionymi od dymu oczyma,
W kącie się chowacie z nędznego przestachu,
Zamiast wyjść krokiem olbrzymia,
Wy, co nie macie dość serca i mocy
Hańbę zwać hańbą, a nędzę zwać nędzą,
Wy, których losy biczą i pędzą
Po starych przepaściach nocy,—
Co czasom gromów, rażeni od trwogi,
Dajecie pozór spokoju zwodniczy,—
— Was przyszłość minie, a jutra świt błogi
W szereg żyjących nie wliczył!
Meże i ludy los taki tu biorą,
Jakiego w sercu znają się być godne.
Wielkością czynu, nie martwą pokorą,
Dzieje ludzkości są płodnel—



STYCZEŃ

Notatnik

- | | | |
|----|----|---------------------------------|
| 1 | C. | Ob. P. Now. R. 1920. |
| 2 | P. | † <i>N. Im. Jesus</i> , M. Op. |
| 3 | S. | Danjela M., Genowefy |
| 4 | N. | Tytusa B. |
| 5 | P. | † <i>Wig.</i> , Telesfora P. M. |
| 6 | W. | Obj. P. Trzech Króli. |
| 7 | Ś. | Lucjana i Jul. M. |
| 8 | C. | Seweryna Op. |
| 9 | P. | † Marcjanny P. M. |
| 10 | S. | Agatona P. |
| 11 | N. | Honoraty P. |
| 12 | P. | Arkadiusza M. |
| 13 | W. | Weroniki i Glafiry Pp. |
| 14 | Ś. | Hilarego B. W. D. K. |
| 15 | C. | Pawła I Pust. |
| 16 | P. | † Marcelego P. M. |
| 17 | S. | Antoniego Op. |
| 18 | N. | Katedry św. Piotra |
| 19 | P. | Henryka B. W. |
| 20 | W. | Fabiana P. M. |
| 21 | Ś. | Agnieszki P. M. |
| 22 | C. | Wincentego M. |
| 23 | P. | † Idelfonsa |
| 24 | S. | Tymoteusza B. M. |
| 25 | N. | <i>Nawr. św. Pawła A.</i> |
| 26 | P. | Polikarpa B. M. |
| 27 | W. | Jana Złotoustego |
| 28 | Ś. | Obj. św. Agnieszki |
| 29 | C. | Franciszka Salezego |
| 30 | P. | † Martyny P. M. |
| 31 | S. | Piotra Nolasko W. |
| ☉ | | Pełnia d. 5, g. 9 m. 5 w. |
| ☽ | | Ost. kw. d. 12 g. 12 m. 9 pn. |
| ☊ | | Nów d. 21 g. 5 m. 27 r. |
| ♁ | | Pier. kw. d. 28 g. 3 m. 38 pp. |

Myśl często o tym, podo istnieje stowarzyszenie spożywców i czym się ono winno różnić od handlu prywatnego.

LUTY

Notatnik

- | | | |
|----|----|------------------------------|
| 1 | N. | Ignacego |
| 2 | P. | Oczyszcz. N. M. P. |
| 3 | W. | Błażeja B. M. |
| 4 | Ś. | Ansgarego B. M. |
| 5 | C. | Agaty P. M. |
| 6 | P. | † Doroty P. M. |
| 7 | S. | Romualda Op. |
| 8 | P. | Jana z Matty W. |
| 9 | N. | Apolonji P. M. |
| 10 | W. | Scholastyki P. |
| 11 | Ś. | <i>Obj. N. M. P. w Lour.</i> |
| 12 | C. | Eulalji P. |
| 13 | P. | † Jana M. |
| 14 | S. | Walentego kapł. M. |
| 15 | N. | Faustyna i Jowity |
| 16 | P. | Juljanny P. M. |
| 17 | W. | Patrycjusza B. W. |
| 18 | Ś. | † <i>Pop.</i> Symeona B. M. |
| 19 | C. | Konrada M. |
| 20 | P. | † Leona, Eucharji B. |
| 21 | S. | Maksymjana B. M. |
| 22 | N. | <i>Katedry św. Piotra</i> |
| 23 | P. | Piotra i Damjana |
| 24 | W. | Sergjusza M. |
| 25 | Ś. | <i>Macieja Ap., Serg.</i> |
| 26 | C. | Zygryda B. W. |
| 27 | P. | † Aleksandra B. M. |
| 28 | S. | Leandra B. W. |
| 29 | N. | Romana Op. |

- Pełnia d. 4 g. 8 m. 42 r.
- ☾ Ost. kw. d. 11 g. 8 m. 49 w.
- Nów d. 19 g. 9 m. 35 w.
- ☽ Pier. kw. d. 26 g. 11 m. 50 w.

*W wolnych chwilach czytaj statut twojego stowarzyszenia, abyś dobrze
 poznał, jak się ono winno rzędzić i jakie ty masz, w nim, prawa
 i obowiązki.*

MARZEC

Notatnik

- | | | |
|----|----|----------------------------------|
| 1 | P. | Albina B. W. |
| 2 | W. | Heleny Cesarzowej |
| 3 | Ś. | Kunegundy Ces. |
| 4 | C. | Kazimierza Król. W. |
| 5 | P. | † Adrjana i Euz. |
| 6 | S. | Wiktora i Wiktoryna |
| 7 | N. | Tomasza z Akwinu |
| 8 | P. | Bł. Winc., Jana B. |
| 9 | W. | Franciszki Rzym. |
| 10 | Ś. | 40 męcz., Wiktora M. |
| 11 | C. | Konstantego W. |
| 12 | P. | † Grzegorza Wielk. |
| 13 | S. | Krystyny P. M. |
| 14 | N. | Matyldy Kr. Wd. |
| 15 | P. | Klemensa W. |
| 16 | W. | Abrahama Pust. |
| 17 | Ś. | Józefa z Arytm. W. |
| 18 | C. | Gabrjela Arch. |
| 19 | P. | † <i>Józefa Obl. N. M. P.</i> |
| 20 | S. | Wolframa B. |
| 21 | N. | Benedykta Op. |
| 22 | P. | Bogusława |
| 23 | W. | Katarzyny Kr. Szw. |
| 24 | Ś. | † <i>Wig.</i> , Marka |
| 25 | C. | Zwiast. <i>N. M. P.</i> |
| 26 | P. | † <i>S. bol. N. M. P.</i> , Lud. |
| 27 | S. | Jana Damasc. |
| 28 | N. | Palmowa, Jana K. |
| 29 | P. | † Eustazego |
| 30 | W. | Anieli Wd. |
| 31 | Ś. | Balbiny P. |
- ☉ Pełnia d. 4 g. 9 m. 13 w.
 ☾ Ost. kw. d. 12 g. 5 m. 57 pp.
 ● Nów d. 20 g. 10 m. 56 r.
 ☽ Pierw. kw. d. 27 g. 6 m. 45 r.

*Przestrzegaj ściśle wymagań statutu i pilnuj, aby druzasy również
przestrzegali.*

KWIECIEŃ

Notatnik

- | | | |
|----|----|------------------------------|
| 1 | C. | † <i>Wielki.</i> Teodory M. |
| 2 | P. | † <i>Wielki.</i> Franciszka. |
| 3 | S. | † <i>Wielka.</i> Ryszarda |
| 4 | N. | Zmartw. Chr. Pana. |
| 5 | P. | Wielk. Wincentego |
| 6 | W. | Wilhelma Op., Celest. |
| 7 | Ś. | Epifanjusza |
| 8 | C. | Dyonizego B. W. |
| 9 | P. | † Marji Kleofasowej |
| 10 | S. | Ezechjela M. |
| 11 | N. | Przew. Leona |
| 12 | P. | Wiktora M. |
| 13 | W. | Hermenegildy |
| 14 | Ś. | Walerjana i Justyna |
| 15 | C. | Anastazego M. |
| 16 | P. | † Marceljana i Lam. |
| 17 | S. | Aniceta |
| 18 | N. | Bogumiła |
| 19 | P. | Tymona |
| 20 | W. | Sulpicjusza |
| 21 | Ś. | Anzelma |
| 22 | C. | Sotera i Kaja Mm. |
| 23 | P. | † Wojciecha B. M. |
| 24 | S. | Fidelisa Kapuc. M. |
| 25 | N. | Marka Ewangel. |
| 26 | P. | Klela i Marcelina P. M. |
| 27 | W. | Teofila B. |
| 28 | Ś. | Pawła od Krz., Witalisa |
| 29 | C. | Piotra M., Roberta |
| 30 | P. | † Katarzyny S., Marjana |

- ⊕ Pełnia d. 8 g. 10 m. 55 r.
- ⊖ Ost. kw. d. 11 g 1 m 24 pp.
- Nów d. 18 g. 9 m. 48 w.
- ☾ Pierw. kw. d. 25 g 1 m. 28 pp.

Bywaj na wszystkich zebraniach twego stowarzyszenia. A samiasz się spóźniać, przychodź o kwadrans wcześniej.

MAJ

Notatnik

1	S.	Filipa i Jakóba Ap.
2	N.	Zygmunta Kr. W.
3	P.	<i>Znalez. Krzyża św.</i>
4	W.	Florjana M., Moniki
5	Ś.	Piusa V. P., Ireny
6	C.	<i>Jana Ap. w Ol.</i>
7	P.	† Domiceli
8	S.	Stanisława Bisk.
9	N.	<i>N. M. P. Łask.</i>
10	P.	<i>Krz. d. Izydora Or.</i>
11	W.	<i>Krz. d. Mamerta B.</i>
12	Ś.	<i>Krz. d. Pankracego</i>
13	C.	Wniebowst. Pańsk.
14	P.	† Bonifacego M.
15	S.	Zofji Wd., Jana S.
16	N.	Jana Nepomuc.
17	P.	Paschalisa W.
18	W.	Feliksa Kapuc.
19	Ś.	Piotra Celestyna
20	C.	Bernardyna
21	P.	† Wiktora M.
22	S.	<i>Wig., Julji P. M.</i>
23	N.	Zesł. Ducha Św.
24	P.	Joanny i Afry
25	W.	Grzegorza VII Urban.
26	Ś.	† <i>S. d., Filipa</i>
27	C.	Bedy W. D. K.
28	P.	† <i>S. d., Augustyna</i>
29	S.	† <i>S. d., Teodora</i>
30	N.	Trójcy Św., Feliksa
31	P.	Anieli P.
⊕		Pełnia d. 2 g. 1 m. 47 pn.
⊖		Ost. kw. d. 11 g. 5 m. 51 r.
●		Nów d. 18 g. 6 m. 25 r.
☾		Pierw. kw. d. 24 g. 9 m. 7 w.

Nie kupuj w prywatnym handlu tego, co możesz nabyć w swoim stowarzyszeniu.

CZERWIEC

Notatnik

1 W. Jakóba, Fortunata
 2 Ś. Marcelina M.
 3 C. **Boże Ciało**
 4 P. † Franciszka C., Satur.
 5 S. Bonifacego B. M.

6 N. Norberta i Klaudji
 7 P. Roberta
 8 W. Maksyma
 9 Ś. Pryma
 10 C. Małgorzaty Kr.
 11 P. † *Ser. Jez.*, Barnaby
 12 S. Jana W., Onufrego

13 N. Antoniego
 14 P. Bazylego
 15 W. Bł. Jolenty
 16 Ś. Bennona, Julitty
 17 C. Innocentego
 18 P. † Marka i Marcelina
 19 S. Gerwazego

20 N. Sylwerjusza P. M.
 21 P. Alojzego Gonzagi
 22 W. Paulina B.
 23 Ś. Agrypiny
 24 C. *Nar. św. Jana Chrz.*
 25 P. † Prospera B. W.
 26 S. Jana i Pawła M.

27 N. Władysława
 28 P. *Wig.*, Leona II P.
 29 W. Piotra i Pawła
 30 Ś. Wsp. św. Pawła Ap.

- Pełnia d. 1 g. 5 m. 18 pp.
- ☾ Ostat. kw. d. 9 g. 6 m. 58 r.
- Now d. 18 g. 6 m. 25 r.
- ☽ Pierw. kw. d. 23 g. 6 m. 50 r.

Nie zapominaj, iż stowarzyszenie, dopóki jest małe, nie daje członkom tych korzyści, jakie dawać mogą tylko stowarzyszenia duże.

LIPIEC

Notatnik

1 C. *Krwi Najśw.*
 2 P. † *Nawiedzenie N.M.P.*
 3 S. *Anatoljusza i Helj.*

4 N. *Józefa Kalasant.*
 5 P. *Antoniego Zak. W.*
 6 W. *Izajasza Pr.*
 7 Ś. *Cyrylla*
 8 C. *Elżbiety Kr.*
 9 P. † *Weroniki*
 10 S. *7 braci Męcz.*

11 N. *Pelagji P.*
 12 P. *Jana Gwalberta*
 13 W. *Małgorzaty P.*
 14 Ś. *Bonawentury*
 15 C. *Rozesł. Ap.*
 16 P. † *N. M. P. Szkaplerz.*
 17 S. *Aleksęgo W.*

18 N. *Szymona z Lipn.*
 19 P. *Wincent. à Paulo*
 20 W. *Czesława W., Emilj.*
 21 Ś. *Praksedy P. M., Wikt.*
 22 C. *Marji Magdaleny, Plat.*
 23 P. † *Apolinarego B. M.*
 24 S. *Krystyny P. M.*

25 N. *Jakoba Apost.*
 26 P. *Anny Mat. N.M.P.*
 27 W. *Natalji M., Kuneg.*
 28 Ś. *Innocentego i Wikt.*
 29 C. *Marty P., Olawa Kr.*
 30 P. † *Julitty i Donatylli*
 31 S. *Ignacego Lojoli W.*

⊕ Pełnia d. 1 g. 8 m. 41 r.
 € Ostat. kw. d. 9 g. 5 m. 6 r.
 ● Nów d. 15 g. 8 m. 25 w.
 ☉ Pierw. kw. d. 22 g. 7 m. 20 w.
 ☽ Pełnia d. 30 g. 11 m. 19 w.

Jeśli w twoim okręgu jest kilka drobnych stowarzyszeń — daj do ich połączenia.

SIERPIEŃ

Notatnik

- | | | |
|----|----|-----------------------------------|
| 1 | N. | <i>Piotra Ap. w Ok.</i> |
| 2 | P. | <i>N. M. P. Anielskiej</i> |
| 3 | W. | Znalez. rel. św. Szczep. |
| 4 | Ś. | Dominika W. |
| 5 | C. | <i>N. M. P. Śnieżnej</i> |
| 6 | P. | † <i>Przemien. Pańska</i> |
| 7 | S. | Kajetana W., Donata |
| 8 | N. | Cyrjaka i Larga |
| 9 | P. | Romana M. |
| 10 | W. | Wawrzyńca M. |
| 11 | Ś. | Zuzanny i Dygny P. |
| 12 | C. | Klary P., Hilarji |
| 13 | P. | † Hipolita i Kassjana |
| 14 | S. | † <i>Wig.</i> , Euzebjusza |
| 15 | N. | Wniebowz. N. M. P. |
| 16 | P. | <i>J. O. N. M. F.</i> |
| 17 | W. | <i>Jacka W.</i> , Mirona |
| 18 | Ś. | Firmina B. W. |
| 19 | C. | Marjana i Rufina |
| 20 | P. | † Bernarda Op. |
| 21 | S. | Joanny Fremiot W. |
| 22 | N. | Symforjana i Tym. |
| 23 | P. | Filipa Benicjusza |
| 24 | W. | Bartłomieja Apostoła |
| 25 | Ś. | Ludwika Kr. |
| 26 | C. | <i>N. M. P. Jasnogór.</i> , Iren. |
| 27 | P. | † Przen. rel. św. Kaz. |
| 28 | S. | Augustyna B. W. D. K. |
| 29 | N. | <i>Śc. głowy św. Jana</i> |
| 30 | P. | Róży Lim. P. |
| 31 | W. | Rajmunda W., Paul. |
| ☾ | | Ostat. kw. d. 7 g. 12 m. 51 pp. |
| ☉ | | Nów d. 14 g. 3 m. 44 r. |
| ☽ | | Pierw. kw. d. 21 g. 10 m. 52 r. |
| ☾ | | Pełnia d. 29 g. 1 m. 3 pp. |

Zachęcaj swoich krewnych, przyjaciół, sąsiadów i znajomych, aby przystępowali do stowarzyszenia.

WRZESIEŃ		Notatnik
1	Ś. Idziego, Bronisl. P.	
2	C. Stefana Kr. Węg.	
3	P. † Szymona	
4	S. Rozalji P.	
5	N. Wawrzyńca, Just.	
6	P. Zacharjasza	
7	W. † <i>Wig.</i> , Jana M.	
8	Ś. Narodz. N. M. P.	
9	C. Sergiusza P. W.	
10	P. † Mikołaja z 'Tol. W.	
11	S. Prota i Jacka Mm.	
12	N. Gwidona W.	
13	P. Eugenji P.	
14	W. <i>Podw. Krzyża św.</i>	
15	Ś. <i>N. M. P. Bolesnej</i> , Nikod.	
16	C. Euzebji P. M.	
17	P. † Stygm., św. Frane.	
18	S. Józefa W., Ireny M.	
19	N. Januarego M.	
20	P. Eustachjusza	
21	W. Mateusza Apostoła	
22	Ś. Tomasza B. W.	
23	C. Tekli P. M.	
24	P. † <i>N. M. P. od wniew.</i>	
25	S. Bł. Ładysława z Gieln.	
26	N. Cyprjana i Just.	
27	P. Koźmy i Damiana	
28	W. Wacława Kr. M.	
29	Ś. <i>Michała Archaniola</i>	
30	C. Hieronima Kapł. W.	
<p>⌘ Ostat. kw. d. 5 g. 7 m. 5 w. ● Nów d. 12 g. 12 m. 52 pp. ⊕ Pierw. kw. d. 20 g. 4 m. 55 r. ☽ Pełnia d. 27 g. 1 m. 57 pp.</p>		
<p><i>Przy podziale nadwyżki (czystego zysku) bąż sprawiedliwy i nie żądaj dla siebie tego, co nadptacili nieczłonkowie. Podług statutu dochód z ich zakupów winien iść na kapitał społeczny.</i></p>		

PAŹDZIERNIK

Notatnik

1	P.	† Remigjusza B. W.
2	S.	Aniołów Stróżów
3	N.	Kandyda i Ewalda
4	P.	Franciszka Seraf. W.
5	W.	Placyda M.
6	Ś.	Brunona W.
7	C.	<i>N. M. P. Różanów.</i>
8	P.	† Pelagji, Birgitty Wd.
9	S.	Djonizego B. W.
10	N.	Franciszka Borg.
11	P.	Placydy i Zenaj. P.
12	W.	Maksymiljana B. W.
13	Ś.	Edwarda Kr. W.
14	C.	Kaliksta P. M., Ewar.
15	P.	† Teresy P.
16	S.	Martyniana i Sat.
17	N.	Jadwigi. Wiktora
18	P.	<i>Łukasza Ew.</i>
19	W.	Piotra z Alkantary
20	Ś.	Jana Kantego, Ireney
21	C.	Urszuli P. M., Hilarj.
22	P.	† Korduli i Alodji
23	S.	Seweryna i Romana
24	N.	<i>Rafala Arch.</i>
25	P.	Kryspina i Krysp.
26	W.	Ewarysta P. M.
27	Ś.	Sabiny P. M., Frum.
28	C.	<i>Szymona i Tad. Ap.</i>
29	P.	† Narcyza B. W.
30	S.	<i>Wig.</i> , Germana B. W.
31	N.	Symfronj. M.
☾		Ostat. kw. d. 4 g. 12 m. 54 pn.
☽		Nów d. 11 g. 12 m. 50 pn.
☿		Pierw. kw. d. 19 g. 12 m. 29 pn.
⊕		Pełnia d. 27 g. 2 m. 9 pn.

Przypadającą ci z podsiatu nadwyżki (czystego zysku) kwotę zostawiaj w stowarzyszeniu na powiększenie twojego udziału.

LISTOPAD

Notatnik

- | | | |
|----|----|-----------------------------------|
| 1 | P. | Wszystkich Świętych |
| 2 | W. | <i>Dzień Zad.</i> , Jerzego |
| 3 | Ś. | Huberta |
| 4 | C. | Karola Boremeusza |
| 5 | P. | † Zacharjasza i Elźb. |
| 6 | S. | Leonarda W., Fel. |
| 7 | N. | Nikandra i Karyny |
| 8 | P. | Gotfryda i Maura |
| 9 | W. | Teodora i Oresta |
| 10 | Ś. | Andrzeja z Awelinu |
| 11 | C. | Marcina B. W. |
| 12 | P. | † Marcina P. W., 5 braci |
| 13 | S. | Stn. Kostki, Dydaka |
| 14 | N. | Jukunda B. W. |
| 15 | P. | Leopolda W. |
| 16 | W. | Edmunda B. W. |
| 17 | Ś. | Grzegorza Cudotw. |
| 18 | C. | Odoną P., <i>P. b. ś. P. i P.</i> |
| 19 | P. | † Elźbiety Kr. Wd. |
| 20 | S. | Feliksa Walezjusza |
| 21 | N. | <i>Ofiarow. N. M. P.</i> |
| 22 | P. | Cecylji P. M. |
| 23 | W. | Klemensa P. M. |
| 24 | Ś. | Jana od Krzyża W. |
| 25 | C. | Katarzyny P. M. |
| 26 | P. | † Piotra P. M. |
| 27 | S. | Wirgiljusza B. W. |
| 28 | N. | Mansweta B. M. |
| 29 | P. | Saturnina i Film. |
| 30 | W. | <i>Andrzeja Apost.</i> |

- ☾ Ostat. kw. d. 3 g. 7 m. 35 r.
 ● Nów d. 10 g. 4 m. 5 pp.
 ☽ Pierw. kw. d. 18 g. 8 m. 13 w.
 ☼ Pełnia d. 25 g. 1 m. 42 pn.

Jeśli pragniesz szybkiego i zdrowego rozwoju stowarzyszenia, żądaj, aby prowadzono w nim pracę społeczno wychowawczą.

GRUDZIEŃ

Notatnik

- | | | |
|----|----|------------------------------|
| 1 | Ś. | Eligjusza, B. W. |
| 2 | C. | Bibjanny P. M. |
| 3 | P. | † Franciszka Ksaw. |
| 4 | S. | Barbary P. M. |
| 5 | N. | Sabby Op., Niceta |
| 6 | P. | Mikołaja B. |
| 7 | W. | † <i>Wig.</i> , Ambrożego |
| 8 | Ś. | Niep. Pocz. N. M. P. |
| 9 | C. | Walerji i Leokadji |
| 10 | P. | † <i>N. M. P. Loret.</i> |
| 11 | S. | Damazego P. W. |
| 12 | N. | Aleksandra M. |
| 13 | P. | Łucji P. M. |
| 14 | W. | Djoskora i Herona |
| 15 | Ś. | † Walerjana i Ireneusza |
| 16 | C. | Euzebjusza B. W. |
| 17 | P. | † Łazarza B., Olimpji |
| 18 | S. | † Gracjana |
| 19 | N. | Darjusza |
| 20 | P. | Teofila i Zenona |
| 21 | W. | <i>Tomasza Apost.</i> |
| 22 | Ś. | Herona M., Zen. żol. |
| 23 | C. | Wiktorji P. |
| 24 | P. | † <i>Wigilja</i> , Irminy P. |
| 25 | S. | Narodz. Chr. P. |
| 26 | N. | Szczepana M. |
| 27 | P. | <i>Jana Ap. Ewang.</i> |
| 28 | W. | <i>Młodzianków Mm.</i> |
| 29 | Ś. | Tomasza B., Kant. |
| 30 | C. | Eugenjusza B. W. |
| 31 | P. | Sylwestra P. W. |
- ☾ Ostat. kw. d. 2 g. 4 m. 29 w.
 ● Now d. 10 g. 10 m. 4 r.
 ☽ Pierw. kw. d. 18 g. 2 m. 40 pp.
 ☽ Pełnia d. 25 g. 12 m. 39 pp.

Wychowuj dzieci twoje na świadomych kooperatystów, ażeby, gdy dorosną, umiały urządzić swoje życie lepiej, szczęśliwiej i sprawiedliwiej od naszego.

Co mamy do zrobienia?

DLA PAMIĘCI.

Przypomnienie najważniejszych czynności, które w stowarzyszeniach spóżywców należy wykonać w każdym miesiącu.

CO MAMY DO ZROBIENIA W STYCZNIU?

Styczeń.

Otwarcie ksiąg: Otwiera się przez wpisanie sald (pozostałości) z roku poprzedniego przedewszystkim ks. kasową i w jednosklepowym stowarzyszeniu—ks. sklepową, a w wielosklepowym rozwiniętym—ks. magazynową, ks. towarową i kontrole główne poszczególnych działów (ks. piekarniana i t. d.). Inne księgi otwiera się dopiero po uzgodnieniu sum obrotowych i sald ksiąg szczegółowych z odpowiednimi r-kami dziennika głównej.

Księgi udziałowców, różnych, banków, inwentarza, eksploatacji nieruchomości, kontrolę kosztów handlowych—prowadzi się aż do wyczerpania wolnego miejsca na zapisy, wszystkie inne najlepiej przeznaczać tylko na rok, i rok następny rozpoczynać w nowych książkach.

Numeracja dowodów, kwitarjuszy i pozycji w dzienniku głównej zaczyna się na nowo.

Bilans: Do zamknięcia ksiąg i zestawienia bilansu przystępuje się dopiero po dokładnym obliczeniu remanentu towarów i uzgodnieniu egzemplarzy spisu towarów, znajdujących się u sklepowego, zarządu i komisji rewizyjnej (rady nadzorczej), oraz ksiąg szczegółowych z dziennikiem-główną i zestawieniu list udziałowców i różnych oraz wykazu kosztów handlowych.

Ze względu na anormalny stan rynku majątek stowarzyszenia należy oszacować jaknajprzezorniej. Towary np. należy liczyć przy potrąceniu 40—50% od ogólnej ich wartości sprzedażnej, papiery wartościowe poniżej cen giełdowych i t. d.

Przy zestawieniu bilansu posiłkować się należy podręcznikiem R. Mielczarskiego: „Rachunkowość stowarzyszenia spóżywców”.

Termin ukończenia prac bilansowych: Przewlekanie z wykończeniem tych prac powoduje gromadzenie się zale-

CO MAMY DO ZROBIENIA W STYCZNIU?

głości buchalteryjnych, naraża na możliwość znacznych nawet pomyłek i opóźnia zwołanie dorocznego zebrania ogólnego, a to znowu przyczynić się może do niesłusznych podejrzeń pod adresem zarządu i zmniejszenia się stopnia zaufania do stowarzyszenia. Termin trzytygodniowy jest w zupełności wystarczający na staranne wykończenie i zamknięcie ksiąg, zestawienie bilansu, ułożenie sprawozdania i wszelkich projektów z tym związanych w stowarzyszeniu, porządnie prowadzącym rachunkowość. Jeżeli przeto do 21 stycznia komisja rewizyjna (rada nadzorcza) nie otrzyma zawiadomienia zarządu, iż odnośne materiały są gotowe, i prace te są wykończone, — winna interpelować zarząd, domagając się przyspieszenia pod grozą zwołania nadzwyczajnego zebrania ogólnego celem rozpatrzenia sprawy nieudolności zarządu.

Zawiadomienie komisji rewizyjnej (rady nadzorczej): Po zamknięciu ksiąg i zestawieniu bilansu należy jeszcze ułożyć sprawozdanie za okres sprawozdawczy, projekt podziału nadwyżki bilansowej (czystego zysku) lub pokrycia strat, plan prac na rok bieżący, i w związku z tym, projekt budżetu. Poczym zawiadamia się komisję rewizyjną (radę nadzorczą), iż wszystko jest gotowe, i że komisja (rada) czynności swoje ma możliwość już rozpocząć.

Wysłanie sprawozdania do Związku: Niezależnie od komisji rewizyjnej (rady nadzorczej) opinię swą w przedmiocie prawidłowego zestawienia bilansu i sprawozdania winien wydać Wydział Lustracyjny Związku, i dlatego dwa egzemplarze sprawozdania zaraz po zestawieniu, należy wysłać do Centrali Związku w Warszawie, lub do najbliższego Oddziału, w którym stowarzyszenie się przewiduje.

Czynności komisji rewizyjnej (rady nadzorczej): Po otrzymaniu odnośnego zawiadomienia zarządu komisja (rada) niezwłocznie zbiera się w celu sprawdzenia wszystkich ksiąg i dokumentów, oraz sprawozdania i bilansu i wszystkich załączników. Komisja (rada) przytym zastanawia się nad wynikami czynności zarządu, rozpatruje projekt podziału nadwyżki lub pokrycia strat, plan prac nadal i projekt budżetu na rok bieżący. Wyniki swych czynności i opinie swją komisja protokuluje.

Sprawozdanie komisji rewizyjnej (rady nadzorczej): Jeżeli komisja (rada) częściej niż raz do roku zbiera się i kontroluje wyniki prac zarządu i ze swych czynności spisuje protokół, to w tym razie, w celu konkretnego ujęcia wyniku prac swoich, komisja (rada) układa specjalne sprawozdanie na piśmie.

Patenty: Jeżeli w danych warunkach stowarzyszenie

CO MAMY DO ZROBIENIA W LUTYM?

obowiązane jest do wykupywania patentów — to, aby się nie narażać na zbyt wysokie kary, należy to uskutecznić zaraz w pierwszych dniach stycznia.

Ubezpieczenie majątku: Wymaga tego nie tylko sama przezorność i dbałość o dobro ogólne, ale prosto nakazuje statut pod groźą osobistej odpowiedzialności zarządu. Ubezpieczenie od ognia dokonywa się za pośrednictwem Związku w T-wie „Snop” w Warszawie. Najdogodniej ubezpieczenia zawierają na rok od 1-go lutego i w styczniu każdego roku odnawiać.

Procenty od pożyczek: Należy przejrzeć ks. różnych, czy niema wierzycieli, którym się płaci procenty w terminach półrocznych roku kalendarzowego. Stowarzyszenie nie może się narażać na zarzut nieakuratności w regulowaniu swoich zobowiązań.

Posiedzenia zarządu: W styczniu winny się odbyć co najmniej dwa posiedzenia zarządu: jedno w drugiej połowie miesiąca dla omówienia bilansu, sprawozdania, ułożenia projektu podziału nadwyżki czy też pokrycia strat, planu prac w roku bieżącym i projektu budżetu, oraz dla załatwienia spraw bieżących; drugie—30-go stycznia dla przeprowadzenia rewizji kasy, skontrolowania ksiąg rachunkowych i omówienia spraw bieżących.

Luty.

I-sze wspólne posiedzenie zarządu z komisją rewizyjną*). Po ukończeniu prac komisji rewizyjnej i otrzymaniu z powrotem sprawozdania ze Związku przewodniczący zarządu zwołuje posiedzenie zarządu i zaprasza na nie komisję rewizyjną. Na posiedzeniu tym omawiane są wyniki prac komisji, opinia Związku odnośnie sprawozdania, przypuszczalny termin i miejsce zebrania ogólnego, porządek obrad tegoż zebrania i wnioski na nie; a wszystko to według wyjaśnień, podanych w art. „Jak zwołać i poprowadzić tegoroczne zebranie ogólne” (str. 62).

Wyznaczenie terminu zebrania ogólnego i rozesłanie zawiadomień. Należy tu koniecznie uwzględnić wskazówki, podane w odnośnych ustępach art. „Jak zwołać i poprowadzić tegoroczne zebranie ogólne”.

II-gie wspólne posiedzenie zarządu z radą nadzorczą. Musi się ono odbyć w *przeddzień zebrania ogólnego* przy

*) W dalszym ciągu zamiast — komisja rewizyjna będziemy pisali — rada nadzorcza.

CO MAMY DO ZROBIENIA W LUTYM?

udziale ewentualnie lustratora Związku. Cel tego posiedzenia omówionym jest we wskazanym wyżej artykule o zebraniu ogólnym (str. 67) w ustępie: „Przygotowania do zebrania“.

Sprawozdawcze Zebranie Ogólne. Wskazówki w artykule „Jak zwołać i poprowadzić zebranie ogólne“.

Zawiadomienie o wyborze i wyznaczenie posiedzenia organizacyjnego. Do czasu ukonstytuowania czyli zorganizowania się (wyboru przewodniczącego, podziału zajęć) nowego zarządu dawny czynny jest w dalszym ciągu. Czas przejściowy winien jednak trwać możliwie krótko. Dlatego też zaraz po zebraniu zarząd dawny rozsyła zawiadomienia o wyborze do wszystkich nowowybranych i jednocześnie wyznacza termin posiedzenia organizacyjnego Zarządu w nowym komplecie i ewentualnie rady nadzorczej.

W zawiadomieniach o wyborze należy zaznaczyć, w jakim głosowaniu i jaką większością (ile głosów „za” i przy jakiej liczbie głosujących) członek został powołany do danego organu.

Jeżeli zebranie ogólne odbyło się w ostatnich dniach lutego, to posiedzenie organizacyjne najlepiej jest wyznaczyć na jeden z pierwszych dni marca, a w międzyczasie dopilnować doprowadzenie ksiąg do ostatniego dnia i 1.III.—zestawić bilans surowy dla lepszego orjentowania w stanie majątku, obejmowanego przez nowy zarząd.

Posiedzenia Zarządu. Jeżeli zarząd zdoła zebranie ogólne zwołać jeszcze w lutym, to, poza wspólnymi posiedzeniami z komisją rewizyjną, wystarczy zwołać jedno *posiedzenie 15-go lutego* dla omówienia spraw bieżących stowarzyszenia.

Gdyby jednak zebranie ogólne miało się odbyć dopiero w marcu, to w tym razie należy zwołać jeszcze jedno *posiedzenie w ostatnim dniu lutego* dla omówienia spraw bieżących, oraz skontrolowania kasy i ksiąg rachunkowych stowarzyszenia.

Zamówienie świąteczne. Nawet w latach wojny każdy zarząd stowarzyszenia mógł zaobserwować szczególne wzmożenie się ruchu w sklepach przed świętami: Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy. Członkowie przywykli wówczas nie tylko nabywać artykuły specjalne, jak: drożdże, rodzyнки i t. p., lecz wogóle czynią zapasy większe, niż zwykle. Z tego względu i sklepy na ten czas należy obficie zaopatrzyć.

Wzmógłony ruch w sklepach detalicznych powoduje znacznie wcześniej ożywienie się ruchu w hurtowniach. Aby więc nie zostać na święta wielkanocne bez towarów zarząd winien *pod koniec lutego* zająć się ułożeniem zamówienia świątecznego na towary i takowe zaraz wysłać do Związku.

Marzec.

Posiedzenie organizacyjne zarządu. Najlepiej jest zwołać je na dz. 1-go marca. W dniu tym, po zorganizowaniu się nowego zarządu, odrazu dokonywa się kontroli ksiąg i kasy, i nowy zarząd przejmuje gospodarkę stowarzyszenia w swoje ręce.

Organizacja zarządu, czyli, ściślej mówiąc, podział zajęć w zarządzie przeprowadza się w sposób następujący. Przewodzącym ustala się zasady podziału zajęć, a więc: czy przewodniczący może być równocześnie gospodarzem sklepu (ów), czy skarbnik może mieć powierzoną sobie jeszcze jaką inną czynność, czy zadania trzeciego członka zarządu (a tyłu ich tylko według nowego statutu jest) mają się ograniczyć do roli sekretarza i buchaltera. Najlepiej sprawa ta rozwiązana zostanie, jeśli gospodarz będzie mógł jednocześnie sam lub przy pomocy zaangażowanego pracownika prowadzić rachunkowość stowarzyszenia, drugi członek zarządu — sekretarz zająłby się zestawianiem protokołów posiedzeń i zebrań, prowadzeniem agitacji wśród nieczłonków i pracą nad podniesieniem świadomości członków, trzeci, wreszcie, przewodniczący, poza ogólnym nadzorem nad całością gospodarki stowarzyszenia, podjąłby się prowadzenia kasy stowarzyszenia. Tego rodzaju podział zajęć zbliżonym byłby do podziału, zalecanego w stowarzyszeniach okręgowych.

Gdy zasada podziału zajęć została ustalona — należy zastanowić się jeszcze nad tym, który z członków zarządu i jaką czynność mógłby z największym pożytkiem dla stowarzyszenia wykonywać; poczym przeprowadza się głosowanie za pomocą kartek.

Skoro podział zajęć został przeprowadzony — należy zdecydować, w jakie dni i o której godzinie odbywać się będą posiedzenia zarządu, i który z członków zarządu zajmie się ułożeniem regulaminu dla tegoż.

Następnie, o ile to jest odrazu możliwe, przystępuje się do przejęcia majątku, ksiąg i dowodów od dotychczasowego zarządu.

Przejęcie majątku stowarzyszenia przez nowy zarząd. Uskutecznia się je na podstawie ksiąg stowarzyszenia. Według kasowej, uzgodnionej z kwitarjuszem i dowodami, i na zasadzie specjalnego protokołu przejmuje się gotówkę od poprzedniego skarbnika. Podług ostatniego spisu ruchomości i dowodów na utensylja nowonabyte przyjmuje się ruchomości stowarzyszenia. Nowy zarząd dokładnie winien przejrzeć księgi różnych i zorientować się, jakie są należności

CO MAMY DO ZROBIENIA W MARCU?

i zobowiązania stowarzyszenia. Odpowiedni protokół winien stwierdzać następnie odbiór dowodów i wszelkich papierów wartościowych. Dobrze jest przy przejęciu sklepu (ów) i magazynu dokonać spisu towarów, aby nowy gospodarz mógł się dokładnie zorientować, jakie towary są w sklepie i jaka jest ich wartość. Gdyby to jednak uznane było za zbyt ciężkie lub niemożliwe narazie do uskutecznienia,—należy dla samego porządku i powagi dokonywanego aktu zmiany władzy dokonać szczegółowego przeglądu remanentu towarów.

Posiedzenie organizacyjne rady nadzorczej Odbywa się ono stosownie do § 34 nowego statutu możliwie równocześnie z takimż posiedzeniem zarządu, a to dlatego, aby rada, względnie odpowiednio jej wydziały (gospodarczy i rewizyjny) mogły uczestniczyć przy przejęciu majątku, stowarzyszenia przez zarząd nowy od poprzedniego.

Na posiedzeniu również przedewszystkim należy się zastanowić nad podziałem czynności, a następnie w drodze głosowania kartkami powołać przewodniczącego, jego zastępcę i sekretarza.

W § 37 statutu są wskazane zadania rady. Zadania te są zbyt rozległe, aby sprawnie mogła je wykonywać rada w całym komplecie. Należy więc ułożyć odrazu możliwie dokładny podział czynności i w tym celu z łona rady powołać wydziały gospodarczy, rewizyjny i społeczno-wychowawczy, każdy—z 3—4 osób, przyczym wraze małego składu rady, np. 6 osób,—jeden członek może być powołany i do dwóch wydziałów.

Przy takim podziale zadań sprawy, wskazane w § 37:

a) w punktach: 1, 2, 3, 9, 11, 12 i 13 należeć będą do plenum rady (posiedzeń całej rady);

b) w punktach: 6, 7 i 8 i stawianie wniosków do p. 9 na plenum rady—do wydziału gospodarczego;

c) w punktach: 4 i 5—do wydziału rewizyjnego i

d) w punkcie 10 i ściślej w 63 części 1 ej p. d i e—do wydziału społeczno-wychowawczego.

Po przeprowadzeniu wyboru do wydziałów należy jeszcze ustalić, w jakich terminach będą zwoływane plenarne posiedzenia rady i do jakiego terminu każdy wydział opracowuje dla siebie regulamin. Projekty regulaminów, ułożone przez wydziały, służą za materiał do ułożenia regulaminu dla całej rady.

Podanie o zmianę statutu. Jeżeli na zebraniu ogólnym członków uchwalono przyjęcie nowego statutu, to w takim razie zarząd winien niezwłocznie wystąpić z podaniem do Wydziału Prawnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, War-

CO MAMY DO ZROBIENIA W MARCU?

szawa, Nowy Świat 69, o zatwierdzenie zmiany. Do podania należy dołączyć oryginał, lub wrazie zagubienia tegoż—odpis dawnego statutu, 3 egzemplarze statutu nowego i odpis protokołu zebrania ogólnego, które uchwaliło zmianę; z odpisu tego Ministerstwo musi się upewnić, czy istotnie uchwała taka zapadła i czy jest ona prawnomocna, t. j. czy zapadła większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych na zebraniu członków i czy zebranie samo odbyło się przy dostatecznej ilości członków. Podanie i egzemplarze załączonego statutu powinni podpisać członkowie rady i zarządu i opatrzyć pieczęcią stowarzyszenia.

Deklaracja do Związku. Gdyby dopiero obecnie uchwalono przystąpienie do Związku — zarząd wysła zaraz deklarację według wzoru Związku, dołączając do niej odpis statutu, odpis protokołu zebrania członków i ewentualnie ostatecznie sprawozdanie stowarzyszenia i przesyła jednocześnie mk. 100 tytułem pierwszej obowiązkowej rocznej składki lustracyjnej.

Posiedzenia zarządu. Nadal posiedzenia te winny się odbywać co tydzień, np. w piątki, o godz. 7-mej wieczorem. Dogodniejsze soboty lepiej jest przeznaczać na liczniejsze zebrania, jak na przykład: posiedzenia plenarne rady, lub wspólne posiedzenia rady z zarządem. Dnie i godziny posiedzeń podaje się do wiadomości członków przez umieszczenia stosownego ogłoszenia w lokalach stowarzyszenia.

Posiedzenia wydziałów rady. Wszystkie wydziały winny odbyć posiedzenia w pierwszej połowie marca. Na posiedzeniach tych należy wybrać przewodniczących i sekretarzy, ustalić dnie i godziny stałych posiedzeń i ułożyć projekty regulaminów dla siebie. Jeżeliby wydział społeczno wychowawczy miał możliwość prowadzenia pracy swej w szerokim zakresie, to wskazanym może być powołanie specjalnych sekcji, np. czytelnianej, rozrywek kulturalnych i t. p., przez dokooptowanie współpracowników z poza rady i to należy przewidzieć w składanym projekcie regulaminu.

Regulaminy. Zaraz po ukonstytuowaniu się zarządu i rady należy przystąpić do ułożenia regulaminów dla zebrań członków, jak je nadal będziemy nazywać, rady zarządu i regulaminy dla pracowników w poszczególnych działach. Regulamin zebrań członków winien wskazywać, jak należy zebranie zwoływać, kto je zagaja, jak się wybiera prezydium, jak się głosuje, jaki jest czas przemówień i t. d. Regulaminy rady i zarządu określają sposób zwoływania i terminy posiedzeń, sposób wyboru przewodniczących, podziału zajęć i przeprowadzania uchwał, zakres kompetencji każdego wydziału, sposób wykonywania prac, wynagrodzenie za zajęcia i t. d. Regulaminy dla pracowników—określają zakres ich zadań i sposób, w jaki

CO MAMY DO ZROBIENIA W KWIETNIU?

dane czynności winny być wykonywane. Te ostatnie — zatwierdza rada lub zarząd, stosownie do wymagań statutu, — pozostałe należy przedstawić do zatwierdzenia na pierwszym zebraniu członków. Dobrze jest projekty regulaminów przesłać wcześniej do Związku do zaopiniowania.

Posiedzenie rady nadzorczej. Plenarne posiedzenie rady odbywają się raz na miesiąc. Na posiedzeniu marcowym przyjmuje się projekt regulaminu dla zebrań członków i rady, omawia się projekty prac poszczególnych wydziałów na najbliższą przyszłość (kwartał) i ewentualne wnioski na kwartalne zebranie członków.

Spólne posiedzenia rady z zarządem. Posiedzenia te winny się odbywać co kwartał dla omówienia projektu prac na kwartał następny, terminu kwartalnego zebrania członków, wniosków na nie i porządku jego obrad. Posiedzenia takie zwołuje się na 4—5 dni przed końcem kwartału. W tym miesiącu najlepiej je zwołać 27-go marca.

Interpelacja członków. Gdyby zarząd był tak nieudolny, iż dotąd nie zdołał zwołać dorocznego zebrania członków, to ci winni interpelację wnieść do zarządu na piśmie, domagając się wyjaśnienia, dlaczego zebranie nie zostało jeszcze zwołane. Wrazie niedostatecznego wyjaśnienia członkowie winni domagać się zwołania nadzwyczajnego w tej sprawie zebrania członków, które może postanowić pociągnięcie zarządu do odpowiedzialności i wybór nowego zarządu.

Spis towarów. Należy go dokonać w dniu 31 marca w obecności zarządu i wydziału rewizyjnego rady. Na zasadzie stwierdzonego remanentu towarów zarząd ułoży bilans kwartalny na najbliższe zebranie członków. Jeżeli chodzi o rzeczywiste skontrolowanie sklepu, to tak, jak z kasą, należy urządzić rewizję nadspodziewanie, a więc w innym — nie zwykłym terminie.

Kwiecień.

Kwartalne zebranie członków. W pierwszych dniach kwietnia odbywa się kwartalne zebranie członków. Na porządku obrad tego zebrania należy postawić następujące sprawy:

1. zagajenie i wybór prezydium;
2. odczytanie protokołu poprzedniego zebrania;
3. sprawozdanie kwartalne rady nadzorczej i zarządu i program pracy tychże w kwartale następnym;
4. zatwierdzenie regulaminów dla rady nadzorczej i zarządu i inne.

CO MAMY DO ZROBIENIA W KWIECNIU?

Oprócz wymienionych spraw można wnieść jeszcze na porządek dzienny jeden z tych punktów, który na dorocznym zebraniu—dla braku czasu—nie mógł być postawiony, a nadto i wniosek, jaki rada lub zarząd zamierzają wnieść przed 15 maja na porządek obrad zjazdu pełnomocników stowarzyszeń związkowych według § 33 statutu Związku.

W punkcie trzecim porządku dziennego zarząd winien przedstawić zebraniu bilans na dz. 1-go kwietnia r. b., a wydział rewizyjny rady—swoją opinię o jego wartości i o działalności zarządu w I-ym kwartale wogóle. Sprawozdania kwartalne zarządu i rady, zebranie nie zatwierdza a przyjmuje do wiadomości i ewentualnie zwraca uwagę na braki. Przy tym punkcie zarząd winien domagać się od członków wyjawienia swych pretensji i na takowe dać im dokładne wyjaśnienia.

Porządek zwołania i poprowadzenia zebrania kwartalnego jest taki sam, jak i zebrania dorocznego.

Zebranie to winno się odbyć w połowie kwietnia.

Wysłanie sprawozdania do Związku. Jeden egzemplarz sprawozdania rocznego po zatwierdzeniu go przez zebranie członków, wraz z odpisem protokołu tego zebrania należy wysłać zaraz do Związku. Wskazany jest wysyłanie także i sprawozdań kwartalnych.

Wysyłki sprawozdań rocznych nie należy opóźniać, gdyż stanowią one materiał do statystyki stowarzyszeń oraz do referatu o stanie stowarzyszeń na czerwcowy zjazd pełnomocników.

Uregulowanie składki lustracyjnej i dopłata na udział. Bezwrotna składka roczna stowarzyszenia na instrukcyjno-rewizyjną działalność Związku wynosi 1 markę od 1000 marek obrotu towarowego stowarzyszenia w roku poprzednim, przy czym nie mniej, niż mk. 100 i nie więcej, niż mk. 300. Składka ta według uchwały I Zjazdu Pełnomocników Stowarzyszeń Związkowych winna być uregulowana *przed dn. 1 maja*.

Na rachunek udziału swego w Związku stowarzyszenie wpłaca gotówką po mk. 5 od członka. Jeżeli więc w roku ubiegłym liczba członków wzrosła, a przed dn. 31 grudnia tegoż roku zarząd odpowiedniej dopłaty do Związku nie przesłał, to należy to uskutecznić obecnie przy regulowaniu składki.

Należności związkowe można wpłacać w miejscowych Oddziałach Pocztovej Kasy Oszczędności na konto № 202.

Posiedzenie wydziału rewizyjnego rady. Odbyć się ono musi przed kwartalnym zebraniem członków. Należy na nim, poza rewizją kasy, skontrolować wszystkie księgi rachunkowe stowarzyszenia i sprawdzić ułożone przez zarząd sprawozdanie kwartalne i bilans.

CO MAMY DO ZROBIENIA W MAJU?

Posiedzenia innych wydziałów odbędą się po zebraniu kwartalnym członków i zatwierdzeniu regulaminów. Na posiedzeniach tych należy dokładnie ustalić sobie plan pracy i takową zapoczątkować. Naprzykład wydział gospodarczy winien się porozumieć z zarządem w sprawie zwołania wspólnego posiedzenia i na tym posiedzeniu rozejrzeć się w całości kształcie stanu gospodarczego stowarzyszenia. Wydział społeczno-wychowawczy musi się zorientować, czy „Spółem“ w dostatecznej ilości egzemplarzy (po 1 na 10 członków) jest prenumerowany, czy jest biblioteczka spółdzielcza i t. d. i ewentualnie braki zaraz uzupełniać. Pomyśleć również warto o zorganizowaniu wycieczki do stowarzyszeń, które pracę kulturalno oświatową prowadzą od dłuższego czasu i w najważniejszym zakresie („Jedność“ w Częstochowie, Lublin, Przysucha, Łódź).

Posiedzenie rady nadzorczej i zarządu. Odbywają się one nadal ściśle w ustalonych z góry terminach i więcej przypominać ich nie będziemy.

Konferencja Okręgowa. W drugiej połowie kwietnia winna się odbyć konferencja okręgowa stowarzyszeń dla omówienia, między innymi sprawy stanu stowarzyszeń na podstawie sprawozdań za rok ubiegły i dokonanych w r. bieżącym lustracji, potrzeb aprowizacyjnych i spraw, jakleby należało poruszyć na dorocznym zjeździe pełnomocników stowarzyszeń związkowych.

W tym celu rada i zarząd stowarzyszenia na wspólnym posiedzeniu powołują delegatów na konferencję i udzielają im odpowiednich wskazówek.

Zamówienia nadzwyczajne. Śledzie i węgiel kamienny trzeba zamawiać na wiosnę, aby można otrzymać je w swoim czasie bezpośrednio z pierwszych źródeł. Na podstawie więc dotychczasowego doświadczenia zarząd winien się zorientować, ile stowarzyszenie potrzebować będzie na adwent i post wielki śledzi i ile w każdym miesiącu do przyszłej wiosny węgla, i odpowiednie zamówienie z wyszczególnieniem pożądaných transportów miesięcznych wysyła do Związku w miesiącu bieżącym.

M a j.

Wnioski na Zjazd. Jeżeli stowarzyszenie zdecydowało sprawę jakąkolwiek poruszyć na Zjeździe czerwcowym stowarzyszeń związkowych, to przed 15 ym maja należy wniosek odpowiedni z umotywowaniem przesłać do Dyrekcji Związku

CO MAMY DO ZROBIENIA W MAJU?

i jednocześnie nadmienić, kto sprawę tą w imieniu stowarzyszenia będzie na zjeździe referować.

Wiece. Wydział społeczno-wychowawczy rady nadzorczej, po powrocie z wycieczki do większych stowarzyszeń w kraju, w miejscowości, gdzie istnieje stowarzyszenie i w sąsiednich organizuje wiece spółdzielcze. Na wiecach tych zebranych członkom stowarzyszenia i postronnym wyjaśnia się, jakie korzyści stowarzyszenie członkom swym zapewnia i dać może, jak to wspaniale stowarzyszenia się rozwinęły już gdzieindziej, ile liczą członków i t. d. Następnie przeprowadza uchwały, w myśl których zebrani wzywają ogół miejscowej ludności do gromadnego zapisywania się do stowarzyszenia i jednocześnie zalecają członkom, aby, w imię własnego i powszechnego dobra, każdy z nich starał się zjednać dla stowarzyszenia przynajmniej jednego członka w ciągu każdego kwartału. Uchwały tego rodzaju winny obowiązywać członków tak długo, dokąd z danej miejscowości nie przystąpią do stowarzyszenia przedstawiele wszystkich rodzin.

Wiece te i uchwały mają na celu zwiększyć liczbę członków stowarzyszenia i podnieść stopień ich uświadomienia. To ostatnie zwłaszcza daje się znakomicie osiągnąć przez wskazane zobowiązanie członków. Członek, chcąc komuś wyjaśnić zadania stowarzyszenia i zachęcić go do zapisania się doń, musi sam wcześniej poważnie zastanowić się nad tym, co to jest takiego to stowarzyszenie, co ono mu daje i co dać może, jeżeli się jeszcze bardziej rozwinie. Skutek zaś jest ten, że odtąd żywiej sprawami stowarzyszenia interesować się będzie, wyraźniej odczuje swój z nim związek i zrozumie, iż źródłem korzyści, jakie mu ono zapewnia, jest nie tyle tańsza cena w stowarzyszeniu, ile samo zrzeszenie się, spółdziałanie.

Do urządzania wieców tych wydział społeczno-wychowawczy jest, między innymi, pośrednio zobowiązany uchwałą ostatniego Zjazdu Pełnomocników Stowarzyszeń Związkowych w sprawie minimum zakupów członków. Według uchwały tej stowarzyszenie, w którym zakupy członków w roku bieżącym wyniosą mniej, niż 50% ogólnej sumy targów, nie może być uważane za spółdzielcze stowarzyszenie spożywców i *podlega wykreśleniu z listy stowarzyszeń związkowych.*

Wycieczka zarządu i wydziału gospodarczego rady. Chcąc dobrze zorganizować gospodarkę stowarzyszenia i dalej rozszerzać zakres jego działalności nie wystarczy odczytanie nawet wiele razy odpowiednich podręczników—należy się przyrzec pracy innych w danej dziedzinie i starać się następnie wyzyskać ich doświadczenie. Dlatego też zarząd wraz z wydziałem gospodarczym winien się wybrać na wycieczkę w celu

CO MAMY DO ZROBIENIA W CZERWCU?

zwiedzenia kilku większych stowarzyszeń. Dobrze jest zorganizować wycieczkę wspólnie z sąsiednimi stowarzyszeniami.

Interesować winno przede wszystkim wycieczkowiczów, jak się przeprowadza połączenie z innymi stowarzyszeniami, jak się organizuje i prowadzi: piekarnię, masarnię, herbaciarnię, jadłodajnię, skład opału, księgarnię, działy: bławatny i galanteryjny, rolniczy, szkła i naczyń kuchennych, warsztaty: szewski, krawiecki, i jak prowadzona jest rachunkowość w rozwinętym stowarzyszeniu.

W tym celu dobrze będzie zwrócić się do następujących stowarzyszeń:

Częstochowa „Jedność” — piekar., masar., jadłod., skład drzewa;
Lublin — „ ” „ ” szkło i naczyn.:

Pabjanice „Społem” — „ masarnię
„ „Światowid” (obecnie Pabjanickie Stow. Spoż.) — organizują „ ” „
sklep bławatny i galanteryjny;

Niemce „Robotnik” — piekarnia;

Żyrardów „Siła” — „ ”

Ostrowiec „Przyszłość” — „ ”

Opoczno — Księgarnia spółdzielcza i piekarnia;

Przysucha „Przyszłość” — dział artykułów rolniczych;

Warszawa — Stowarzyszenie Pracowników Państwowych — warsztaty szewski i krawiecki;

Czeladź (Zagłębie Dąbrowskie) „Praca” — warsztat szewski.

Nie możemy tutaj oczywiście wymienić wszystkich stowarzyszeń, które warto było by zwiedzić; wskazujemy tylko kilka dla przykładu.

Ze stowarzyszeniami, które się ma zwiedzić, należy przedtem porozumieć się w sprawie terminu przyjazdu.

Sprawozdanie z wycieczek. Po powrocie z wycieczek zwołuje się wspólne posiedzenie rady i zarządu, na którym wycieczkowicze składają szczegółowe sprawozdanie, dzielą się wrażeniami z wycieczki. W następstwie tego rada i zarząd uchwalają wprowadzenie zmian w gospodarce i ewentualnie nowych działów w stowarzyszeniu, lub też decydują zwołać nadzwyczajne zebranie członków dla złożenia mu sprawozdania i wniosków w sprawie rozszerzenia działalności stowarzyszenia.

Czerwiec.

Wybór delegatów na konferencję okręgową i Zjazd w Warszawie. Po otrzymaniu przez stowarzyszenia zawiadomienia ze Związku o terminie Zjazdu i porządku obrad

CO MAMY DO ZROBIENIA W LIPCU?

winna się odbyć konferencja okręgowa, na której wybrani na Zjazd delegaci omówią porządek dzienny Zjazdu, wszystkie wnioski, wspólne ewentualnie stanowisko stowarzyszeń całego okręgu w różnych sprawach i wybiorą jeneralnych mówców do każdej sprawy.

W tych celu należy zwołać wspólne posiedzenie rady z zarządem i na nim wybrać odpowiednią liczbę delegatów stowarzyszenia.

Nie należy przytym zbyt kępować się kosztami, gdyż stowarzyszenia, bagatelizujące sobie sprawę zjazdów i konferencji, wystawia sobie tym jaknajgorsze świadectwo z pomowania zadań swoich oraz znaczenia i potrzeby naradzania się.

Spólne posiedzenie rady i zarządu. Kończy się kwartał drugi, należy więc ustalić termin zebrania członków (na połowę lipca), omówić porządek dzienny i wnioski. Spólnie też zastanowić się trzeba nad programem pracy na kwartał następny.

Spis towarów. W dn. 30 czerwca winien być dokonany spis towarów w sklepie (ach) i ewentualnie magazynie. Potrzebne to jest i dla kontroli do bilansu na dzień 1-go lipca.

Gry i zabawy na świeżym powietrzu. Wydział społeczno-wychowawczy rady powinien pomyśleć o rozrywkach dla członków i ich dzieci: zabawy, majówki, wycieczki krajoznawcze — powinny być tematem rozważań. W miastach ważne jest organizowanie „zagoników i ogródków dziecięcych“, gier i zabaw na świeżym powietrzu możliwie poza miastem dla dzieci i młodzieży szkolnej.

Lipiec.

Procenty od pożyczek. W dniu 1-ym lipca należy uregulować procenty od pożyczek, płatne półrocznie.

Kwartalne zebranie członków. Odbywa się w połowie lipca, przyczym na porządku dziennym, podobnym do kwietniowego, należy jeszcze umieścić sprawozdanie ze Zjazdu ogólnokrajowego w Warszawie.

Sprawozdanie ze Zjazdu ogólnokrajowego powinno być żywym punktem obrad zebrania lipcowego. Uchwały Zjazdów ogólnokrajowych, — to nasze prawodawstwo spółdzielcze, to linja naszej polityki spółdzielczej, znać i rozumieć je musimy wszyscy, dlatego też muszą one należycie być spopularyzowane i wyjaśniane.

Stowarzyszenie, które miało delegatów na Zjeździe, ma tu pracę ułatwioną, — oni bowiem zdają sprawozdanie ze Zjazdu. Najważniejsze w sprawozdaniu są uchwały Zjazdu. Trzeba

CO MAMY DO ZROBIENIA W SIERPNIU?

je podać zebranych dosłownie w tym brzmieniu, w jakim zapadły na zjeździe. Uchwały są drukowane w „Społem“! w jednym z najbliższych numerów po Zjeździe. Po przeczytaniu każdej uchwały należy zatrzymać się, dając krótkie wyjaśnienia i odpowiadając na pytania zebranych.

O ile na Zjeździe z jednego stowarzyszenia było 2-ch lub więcej delegatów, można podzielić pracę w ten sposób, że jeden opowie zupełnie szczerze swoje osobiste wrażenia z przebiegu obrad Zjazdu, inny odczyta i objaśni uchwały, wreszcie trzeci mógłby się podjąć krótkiej pogadanki na temat jednej z najbardziej ważnych dla miejscowego stowarzyszenia spraw, poruszonych na Zjeździe. W ten sposób sprawozdanie może wypaść bardzo ciekawie, ogół wiele skorzysta.

Stowarzyszenie, które na Zjeździe swego delegata z tych czy innych powodów nie miało, również powinno ogół swych członków z uchwałami Zjazdu zaznajomić. Takie stowarzyszenie może korzystać tylko z materiału, zawartego w „Społem“! Należy więc ten numer „Społem“! przed zebraniem ogólnym odczytać na wspólnym posiedzeniu rady nadzorczej i zarządu, przedyskutować uchwały, zadając przytym mniej więcej następujące pytania:

a) dlaczego taka uchwała została przyjęta? b) jakie korzyści lub straty mogą wypaść dla stowarzyszenia z przestrzegania lub nieprzestrzegania danej uchwały? c) jak w swoim stowarzyszeniu wprowadzić w życie uchwały zjazdu i t. d.

W ten sposób zrozumienie uchwał pogłębi się i łatwiej będzie zarządowi i radzie dać należyte objaśnienie uchwał na zebraniu.

W sprawozdaniu rady i zarządu należy podać nie tylko wyniki działalności za kwartał ubiegły, ale i porównanie z wynikami za poprzednie okresy, a nadto nadmienić trzeba, jak się w stowarzyszeniu przedstawia sprawa zakupów członkowskich, co w tej sprawie zrobiono i czy stowarzyszeniu nie grozi wykluczenie ze Związku za to, że zakupy te są zbyt małe.

Bewizja kasy i rachunkowości. Dokonywa jej wydział rewizyjny rady przed kwartalnym zebraniem członków.

Sierpień.

Informowanie Związku o możliwości zakupów. W tym czasie interesować mogą szczególnie miód i grzyby suszone. Jeżeli stowarzyszenie wie możliwości zakupu tych artykułów w większej ilości — winno zaraz o tym zakomunikować

CO MAMY DO ZROBIENIA WE WRZEŚNIU?

Związkowi, podając odrazu ilość, cenę, termin i inne warunki dostawy.

Produkty te potrzebne będą stowarzyszeniom innych okręgów i mogą być gdzieindziej kupione na mniej dogodnych warunkach. Stowarzyszenie zaś głosi hasło: „Jeden za wszystkich—wszyscy za jednego“, zgodnie więc z tym pragnie zapobiec ewentalności gorszego kupna i przepłacenia przez bratnią organizację i nie zaniedba żadnej sposobności przesłania oferty na dostawę, choćby nawet Związek z niej nie skorzystał.

Konferencja okręgowa. Na konferencji tej będzie, między innymi, omawiane szczegółowo sprawozdanie ze Zjazdu w Warszawie i dokonany zostanie wybór nowej rady okręgowej stowarzyszeń. Trzeba, aby delegaci stowarzyszenia na nią bezwarunkowo pojechali.

Kasa oszczędności. Według nowego statutu stowarzyszenie może wprowadzić przyjmowanie wkładek od członków. Ostatni Zjazd Pełnomocników stowarzyszeń związkowych uznał to nawet za wskazane ze względu na potrzebę powiększania tą drogą kapitału obrotowego stowarzyszeń, lecz zalecił wprowadzanie tego rodzaju operacji tylko przez stowarzyszenia, posiadające dobrze zorganizowaną rachunkowość.

Jeżeli więc stowarzyszenie warunkom tym odpowiada, a odczuwa niedostateczność własnego kapitału obrotowego, to należy zająć się wprowadzeniem operacji wkładowych i w tym celu opracować i przedstawić najbliższemu zebraniu członków do zatwierdzenia odpowiedni regulamin. Regulamin winien przewidywać: minimum i maximum wkładek, jakie mogą być przyjmowane od jednej osoby, wysokość oprocentowania, upoważnienie dla rady do zmieniania ustanowionych norm, sposób przyjmowania i wypłacania wkładek, a nadto winien określać sposób wystawiania dowodów dla wkładców.

Wrzesień.

Spólne posiedzenie rady i zarządu. Cel: omówienie programu pracy na kwartał następny, oraz porządku dziennego i wniosków na kwartalne zebranie członków i ustalenie terminu tegoż zebrania.

Jeżeli stowarzyszenie rozszerzyło teren i zakres swej działalności i ma dużą już liczbę członków, to przy omawianiu porządku dziennego należy się zastanowić, czy nie jest wskazanym zmienić niektóre paragrafy statutu, aby go zbliżyć do ułożonego przez Związek statutu wzorowego dla stowarzyszeń okręgowych (zebrania członków i zebrania delega-

CO MAMY DO ZROBIENIA W PAŹDZ. I LISTOPADZIE?

tów, zamiast zarządu—kierownik i sekretarz). Jeżeli—tak, to należy sprawę wnieść na porządek dzienny zebrania październikowego.

Spis towarów. Dokonać należy w dniu 30-ym września dla kontroli i do bilansu.

Zawiadomienie Związku o możliwości kupna. Interesować teraz mogą zboże, groch, fasola, kasze, ziemniaki. Požadane jest wskazanie źródeł, ilości, cen, terminu wykonania zamówienia i wysyłki.

Październik.

Kwartalne zebranie członków. Odbywa się w połowie miesiąca. Porządek dzienny—zwykły, może być uzupełniony pogadanką o stowarzyszeniach spożywców i ewentualnie postawieniem sprawy zmiany statutu (patrz: wrzesień. Spólne posiedzenie rady i zarządu).

Na zebraniu tym winien być lustrator okręgowy i z tego względu o terminie zebrania należy z góry uprzedzić — i porozumieć się z nim co do tematu pogadanki, jakaby uważał za najodpowiedniejszą dla stowarzyszenia.

Rewizja kasy i ksiąg. Przed zebraniem członków dokonywa jej wydział rewizyjny rady.

Listopad.

Zamówienie świąteczne. Tak, jak w lutym, należy je ułożyć i wysłać do Związku już obecnie, aby towary mogły nadejść w swoim czasie.

Choinka dla dzieci członków. Już obecnie należy o niej pomyśleć, aby później wzmożony ruch świąteczny nie spowodował opóźnień. A nie wolno sprawy tej zaniedbać. Tylko ci, co choinkę w stowarzyszeniach urządzali, a postarali się przy tym o przygotowanie niespodzianek i pewne urozmaicenie uroczystości—zabawą, śpiewem, żywym obrazem i t. d. wiedzą, ile miłych wrażeń i zadowolenie sprawia ona nie tylko dzieciom, lecz i ich rodzicom i jak wpływa na wzrost stopnia przywiązania do stowarzyszenia.

Rozrywki dla starszych. Požadane byłoby także, aby wydział społeczno-wychowawczy pomyślał i o rozrywce dla starszych. Zorganizować naprzykład należałoby na ostatni dzień roku przedstawienie amatorskie, lub wieczornicę, albo jedno i drugie.

CO MAMY DO ZROBIENIA W GRUDNIU?

Zebrania dyskusyjne, pogadanki, kursy. Wydział społeczno-wychowawczy przy stowarzyszeniu powinien obmyśleć sposoby zużytkowania długich wieczorów zimowych. Jest to najlepszy czas na wspólne czytania, zebrania dyskusyjne, pogadanki; tam, gdzie są po temu siły i środki, należy pomyśleć o kursach dla analfabetów, o cyklach wykładów z ekonomji, kooperacji, o specjalnych wykładach dla pracowników stowarzyszeń. Można zainicjować kółko samokształcenia wogóle, a samokształcenia spółdzielczego w szczególności; kółko dramatyczne, śpiewacze lub orkiestrę. O ile stowarzyszenie posiada jakąś własną siedzibę, o ile może mieć do swego rozporządzenia odpowiedni lokal należycie opalony i oświetlony,—akcję to ogromnie ułatwi; należy też w takim razie pomyśleć o zorganizowaniu świetlicy dla uczącej się dziatwy, która by mogła odrabiać tam lekcje, co jest dziś bardzo ważne dla ubogich warstw miejskich, cierpiących na brak opału i światła. Podejmując tą akcję, należy wejść w porozumienie z odpowiednimi miejscowymi organizacjami kulturalno-oświatowymi. We wsiach i miasteczkach, gdzie takich organizacji brak, należy wejść w porozumienie przedewszystkim z miejscowym nauczycielstwem. Przestrzegając uchwały Zjazdu o wyznaczeniu 5% ogólnego budżetu.—stowarzyszenie będzie miało środki na sfinansowanie całej akcji.

Grudzień.

Konferencja okręgowa. Na konferencji tej omówiony zostanie sposób dokonania spisu towaru i zamknięcia ksiąg, norma potrąceń od wartości sprzedażnej remanentu towarów do bilansu, plan pracy lustratora na następne półrocze i terminy zebrań członków.

Prenumerata pism. Aby uniknąć zwłoki w otrzymywaniu pism prenumeratę na rok następny należy wysłać w połowie grudnia. Przy wysyłce prenumeraty na „Spółem!“ należy pamiętać o uchwale Zjazdu w sprawie zamawiania znaczniejszej ilości egzemplarzy (po 1 na 10 członków). Dochozące regularnie do rąk członków i czytywane pismo nasze jest jednym z najlepszych środków uświadomienia członków i zainteresowania ich sprawami stowarzyszenia.

Dopłata na udział. Na rachunek swego udziału w Związku stowarzyszenie obowiązane jest wpłacić gotówką po mk. 5 od członka. Jeżeli więc w ciągu roku członków stowarzyszeniu przybyło, to należy najpóźniej koło 18-go grudnia należną dopłatę przesłać do Związku, a to dlatego, że procent od

CO MAMY DO ZROBIENIA W GRUDNIU?

udziału liczy się tylko za cały rok, t. j. od 1-go stycznia do 31-go grudnia. W interesie więc samego stowarzyszenia leży, aby dopłatę Związek otrzymał przed dn. 31 ym grudnia.

Procenty od pożyczek. Przy zamykaniu ksąg w końcu roku należy procenty obliczyć i dopisać je wierzycielom, aby zobowiązania stowarzyszenia bilans wykazywał jaknajściślej. Praktyczniej jednak zawsze, wezwać, gdy to jest możliwe, wierzycieli w ostatni dzień roku i należne procenty im wypłacić.

Zakończenie roku. Obliczenie majątku stowarzyszenia i zamknięcie ksiąg musi być bezwarunkowo dokonane na dzień 31 grudnia. Tego wymaga statut i porządek, i to jest konieczne ze względu na statystykę stowarzyszeń, której w przeciwnym razie niepodobna we właściwym czasie i dokładnie opracować.

Aby ułatwić sobie zadanie ze spisem towarów—nie trzeba pod koniec roku sprowadzać nowych towarów. Spis musi być dokonany w jednym terminie we wszystkich sklepach, magazynie i innych działach stowarzyszenia. Należy więc równocześnie wszędzie przerwać sprzedaż i produkcję.

Tegoż dnia dokonać rewizji kasy i zestawień protokół, stwierdzający stan gotówki i ostatnią pozycję wpływów i wydatków.

Przy spisie towarów i rewizji kasy musi uczestniczyć bezwarunkowo wydział rewizyjny rady i dlatego zarząd zawczasu winien go piśmiennie zawiadomić o dniu i godzinie rozpoczęcia spisu i przystąpienia do rewizji. Nieprzybycie członków wydziału rewizyjnego nie może spowodować odłożenia spisu i rewizji na inny termin. W tym jednak razie zarząd winien poprosić o uczestniczenie przy swoich czynnościach i innych członków rady.

Przed zamknięciem ksiąg należy wziąć pod uwagę odnośne wskazówki, podane w podręczniku „Rachunkowość stow. spoż.” R. Mielczarskiego.





Kooperacja, jako tworzenie nowego życia.

Ciągle narzekamy, że kraj nasz pogrążony w nędzy i ciemnocie, że brak nam instytucji, któreby mogły kulturę naszą dźwignąć i Naród nasz w szeregi możnych narodów świata postawić.

Zarzuty, polemiki, napaści po pismach i gazetach, słowa gorzkie, słowa kłajające, słowa — żądła, słowa — sztylety. W namiętnej wrzawie namiętnych słów, zaledwie ucho pochwycić zdolne ciche, nieśmiałe stapania czynu.

Któż zaprzeczy, że krytyka jest niezbędną? Dzięki niej, orientujemy się w otaczającej nas rzeczywistości; dzięki niej, odróżnić możemy pożyteczne od szkodliwego, piękno od brzydoty, postęp od wstecznictwa. Ona oświetla drogę rozwoju społecznego. Ona stawia żądania tego, co być powinno, zamiast tego, co jest.

Ale wszelka krytyka i opozycja — to tylko wstęp do działania. W ślad za nią postępować powinna pozytywna twórczość — budowanie nowych stosunków, nowego życia. Przeciw instytucjom starym i lichym powinniśmy dźwignąć instytucje młode, silne, zdrowe. Przeciw staremu porządkowi życia, nowy porządek nowych stosunków — szturm nie słów, ale czynów. W głębę społecznego ustroju nasadzić winniśmy dziesiątki tysięcy nowych drzewek i otoczyć je troskliwą pieczołowitością miłujących szczepy ogrodników Jutra; a gdy rosnąć nam poczną i, żywotne soki ze zbiorowej energii naszej czerpiąc, krzewienie swe żywiołne prężyć i rozprzestrzeniać, a na każdą wiosnę purpurowym kwiatem się okrywać, a każdej jesieni bujnym owocem rumienić, — chorzeć poczną i więdnąć stare, garbate drzewka krzywdy ludowej, bezprawia, nędzy i ciemnoty.

Jedyną, godną obywatela krytyką, jest krytyka — czyn. Nietylko mówić, ale pouczać i tworzyć; niszczyć zło tworzeniem dobra, robić lepiej, budować wspanialej, jasnym czynem pozytywnej działalności obywatelskiej Ojczyznę i Naród wywyższać. Takim właśnie niezawodnym środkiem budowania nowych stosunków i nowego życia w ramach starego ustroju kapitalistycznego jest kooperacja.

Najszlachetniejsze plany budownictwa społecznego rozbiły się dotąd zawsze o brak środków materialnych i brak odpowiednio przygotowanych ludzi. Kooperacja gromadzi fundusze zbiorowe i, wychowując ludzi, zdolnych podjąć pozytywną pracę gospodarczą, dowierza zbiorowe kapitały społeczne zarządowi tych wybranych, których obdarzają zaufaniem szerokie warstwy ludności, zorganizowanej w stowarzyszeniach. W ten sposób postępowe grupy społeczne, dotąd słabe materialnie i przez to gospodarczo bezsilne, dochodzą do rozporządzania poważnymi sumami funduszy zbiorowych, niezbędnych do gospodarczego budowania ustroju przyszłości, tudzież do wytworzenia lepszych dla nas warunków życia dzisiejszego.

Wszystko, co zostało stworzone na zachodzie przez kooperację spożywców, powstało z drobnych udziałów ludu pracującego. A powstały nietylko olbrzymie instytucje gospodarcze: setki tysięcy sklepów, składów hurtownych, fabryk, banków, — ale i całe mnóstwo nalażących do warstw ludowych instytucji kulturalnych.

W swej rozwiniętej formie kooperatywa roztacza opiekę nad całym niemal życiem stowarzyszonych. Nietylko zaopatruje ich w lepsze i w należytej wadze artykuły spożywcze, odkładając przytym dla nich oszczędności do zwrotu, ale nadto odziewa ich i stroi, buduje domy mieszkalne, mebluje, oświetla i opala mieszkania; dostarcza pism i książek, wychowuje młodzież i kształci dorosłych; chorych otacza opieką lekarską i dostarcza im lekarstw darmo; wracających po chorobie do zdrowia, wysyła do własnych domów zdrowia, a dziecię do kolonji letnich; buduje uniwersytety ludowe i hale koncertowe i urządza w nich wykłady i koncerty, przedstawienia teatralne i radosne obchody rocznic robotniczych — w dniu ogólnego beztróskliwego wesela.

W kooperatywach robotniczych w okresie kilkunastu lat wyrosła na fundamentach budowy gospodarczej, wspaniała budowa nowej kultury ludowej. Cały imponujący gmach obecnej kooperatywy robotniczej został wzniesiony solidarną pracą samych robotników z groszowych oszczędności.

To, czym się szczyli Europa ludowa, powinno palić nas wstydem. Ach, warunki nasze... Znam tą śpiewkę. Ale usprawiedliwień dosyć.

Zresztą usprawiedliwiamy się nie słowem, lecz czynem. Opóźniliśmy się, więc—marsz naprzód! Zbyt wierzę w bogactwo duszy ludu polskiego, zbyt cenię moc jego talentu i solidarnej ofiarności, abym mógł choć na chwilę wątpić w powodzenie spółdzielczości na ziemi naszej.

Żle jest u nas, bośmy się dotąd nie zabrali, jak należy, do pozytywnej, twórczej pracy. Nikt za nas braków nie naprawi, nikt nas z niedoli nie wyprowadzi. — Musimy sami o własnych siłach zszeregować się do pracy, od której dobro całej klasy pracującej i całego Narodu zależy.

* * *

Słowa te, napisane przez nieodżałowanej pamięci Edwarda Milewskiego, dziś w dobie tworzenia nowego życia Polski, przypominamy Czytelnikom naszym. Niech piękne myśli w nich zawarte utkwia głęboko w naszych sercach i pamięci.

Narodowość i międzynarodowość kooperacji.

Istotna kooperacja umie w sobie połączyć pierwiastek narodowy z międzynarodowym.

I bynajmniej nie na zasadzie jakiegoś tam kompromisu, jakichś ustępstw wzajemnych.

Bynajmniej! — gdyż właśnie w kooperacji i tylko w kooperacji znajdują najdoskonalszy swój wyraz zarówno zbiorowa indywidualność narodu, jak i zasada solidarności międzynarodowej.

* * *

Dla ludzi, którzy uważnie zastanawiają się nad podstawowymi zagadnieniami kultury i narodowości, którzy umieją przeprowadzić głębsze socjologiczne rozróżnienie pomiędzy panującymi dziś zasadami organizacyjnymi, którzy rozumieją wszechstronne znaczenie czynników gospodarczych, a bieg myśli których nie jest wykołojony przez przesady, uprzedzenia lub sympatje, — dla wszystkich tych jest prawdą oczywistą — zwłaszcza dziś, po tak boleśnie namacalnych do-

świadczeniach ostatnich lat pięciu, że jedynie tylko kooperacja może być naprawdę pewnym i nieulegającym zniszczeniu fundamentem, pod istotną niepodległość i wolność narodów.

Bagnet żołnierza i jego krew ofiarna bronią kraj i lud w nim zamieszkały przed brutalną przemocą wpływów obcych.

Ale kto ten lud uchroni przed podstępny ujarzmieniem go przez kapitały zagraniczne? Kto ochroni przed wyzyskiem krajowych pajaków-pośredników? Kto zapewni wszystkim bez wyjątku nieskrępowane warunki naprawdę wolnego życia i rozwoju wewnątrz własnego kraju, nawet wolnego od obcych żołdaków, obcych praw i urzędników?

A bez tego wszak nawet niepodległość polityczna jest tylko niepodległością częściową!

Żaden rząd, prócz bolszewickiego, nie mierząc sił na zamiary, nie podejmuje się tego zadania w całej rozciągłości. — Posiadają bowiem rządy zbyt ciężką dla tych celów machinę administracyjną i kierują się zresztą w swej działalności mało zdatnym w tej dziedzinie systemem biurokratycznym.

A może samorzady do tego się nadają? — Samorzady — z nieuniknionymi w nich walkami stronnictw, z ich biurokrytym i terytorjalnym sobkowstwem, a zawsze z jawną lub ukrytą przewagą zamożniejszych nad uboższymi, silniejszych nad słabszymi — i wogóle uprzywilejowanych nad nieuprzywilejowanymi!

Jedynie kooperacja, oparta na zasadzie dobrowolnego i świadomego łączenia się od dołu jaknajszerszych warstw narodu, może stać się dziś, obok własnej niezależnej państwowości, istotnym fundamentem niepodległości narodu oraz nieskrępowanej swobody dla rozwoju jego jaźni.

* * *

Przymus różni nawet braci. Wolność, połączona z potrzebą solidarności, jedna nawet wrogów.

W dzisiejszych warunkach każdy, kto utrzymuje się z własnej pracy — mniejsza o to — chce, czy nie chce, rozumie, czy nie rozumie, — pracuje dla wszystkich, a sam korzysta wzajemnie z pracy tysięcy, zamieszkałych na całej kuli ziemskiej, a wcale nieznanym mu ludzi — braci.

Jeden dla wszystkich, wszyscy dla jednego! — oto praktyczna droga, po której kroczy dziś ludzkość.

W warunkach tych życiowa potrzeba solidarności międzynarodowej daje się odczuwać przez wszystkich niemal co

chwila. To też w myśl jej działające zrzeszenia spółdzielcze—zwłaszcza zaś kooperatywy spożywców — rozwijają się potężnie.

Międzynarodowa solidarność kooperatystów opiera się na tak głębokich i mocnych podstawach, że nie zdołał jej zachwiać nawet straszliwy wybuch nienawiści narodowych, przed którym na początku wojny nie mogły się ostać nawet międzynarodowe stosunki spokojnych i obiektywnych uczonych, nawet solidarność socjalistów partyjnych — tych fanatycznych zwolenników międzynarodówki robotniczej.

I gdy na całym świecie szalała i szaleje wojna, a ludzibracia mordują się wzajemnie, aby zapewnić zwycięstwo polityczne i przyszłe przymusowe panowanie dla swej prawdy narodowej, — jedna tylko kooperacja, potęgując w każdym z państw walczących materialne i duchowe siły narodu, nie zerwała więzów międzynarodowej solidarności spółdzielców, ufa w przyszłe zwycięstwo braterstwa i wolności ludów.

Jan Wolski.

Kapitalizm a kooperacja.

Szczyt bogactwa — i przepaść nędzy. Bezmyślne użycie aż do przesytu — i niedostatek, powodujący wycieńczenie i chorobę. Przepych i zbytek z jednej — głód i bieda z drugiej strony. — Oto akt oskarżenia obecnego ustroju kapitalistycznego, oto widome dowody jego niesprawdliwości społecznej. Bo gdzie jedni mają nadmiar, a drudzy cierpią brak, gdzie jedni, próżniacząc się, aż do przesytu zaspakajają swoje wyrafinowane potrzeby, a drudzy, w pocie czoła pracując, odczuwają brak chleba powszedniego — tam rodzić się musi poczucie krzywdy społecznej, poczucie niesprawiedliwości.

Skąd się biorą owe olbrzymie bogactwa, ów przepych wystawny, owe miliardowe majątki? Czy powstały z pracy swych posiadaczy? Jako żywo nie! A w każdym razie prac ich nie pozostaje w żadnym stosunku, ani jakościowym, ani ilościowym do nagromadzonych bogactw.

Praca jest źródłem wszystkiego bogactwa, mówi nam nauka ekonomji politycznej. I to prawda: bez pracy nie powstanie ani jeden przedmiot, ani najmniejsza nawet drobnostka, użyteczna dla człowieka. Ale praca przy ustroju ka-

pitalistycznym nie jest jednocześnie podstawą podziału zbiorowo przez ludzkość wytwarzanych bogactw.

Lwią część bogactw, lwią część dochodu społecznego zagarnie dla siebie kapitał, a raczej właściciel kapitału, — zagarnia dzięki temu, że własność wytworzonych bogactw, które są jednocześnie i kapitałem, przeznaczonym do wytwarzania dalszych bogactw, i bogactwem — dobrem ekonomicznym na zaspokojenie ludzkich potrzeb, — pozostaje w jego ręku.

On to wytworzone bogactwa odbiera z rąk bezpośredniego wytwórcy — uczonego, inżyniera, majstra i robotnika — i on oddaje te bogactwa w ręce spożywcy, nieraz tego samego, który spóldziałal przy ich wytwarzaniu. Kapitał staje się tym sposobem pośrednikiem pomiędzy bezpośrednim wytwórcą a bezpośrednim spożywcą pośrednikiem-właścicielem bogactwa — towaru.

Takim pośrednikiem jest zarówno kapitał przemysłowy, który odbiera wytworzone produkty od bezpośrednich wytwórców w fabryce i warsztacie, w kopalni lub na roli, jak i kapitał handlowy, który je nabywa z rąk tamtego i sprzedaje dalej, dopóki nie dojdą do rąk spożywcy.

Za to pośrednictwo pobiera kapitał haracz, zwany zyskiem, a stanowiący różnicę między kosztami produkcji, a ceną sprzedażną towaru.

„Pan zysk” nie pochodzi ze zużycia kapitału: kapitał pozostaje, jak był nienaruszalnym, rok rocznie niosąc swemu właścicielowi t. zw. procenty, zupełnie mechanicznie, często-króć bez żadnych starań z jego strony, szczególnie jeżeli zamienia się w równoważnik i symbol kapitału — pieniądz.

Ten mechaniczny przyrost kapitału, niezależny zupełnie od osoby jego właściciela, a pozostający jedynie w prostym stosunku do jego wysokości — stanowi główne źródło nadmiernych bogactw jednostek.

Im więcej kapitału znajduje się w posiadaniu jednostki, tym więcej dochodu on przynosi, — dochodu, który jednostka nie jest w stanie zużytkować, a który wskutek tego znowu pomnaża kapitał i dochód z niego. „Najtrudniej zrobić pierwszy milion, następne same się robią”, powiedział jeden z amerykańskich miliardów. I rzeczywiście bogactwa kapitalistów wzrastają z tym większą szybkością, im są większe.

Nadmierne bogactwa przedstawicieli kapitału stanowią głównie dlatego uderzający kontrast z ogólnym niedostatkiem i biedą, że są nagromadzone w stosunkowo niewielkiej ilości rąk, a ilość ta, dzięki działającemu prawu koncentracji

kapitału, coraz bardziej się zmniejsza. Gdyby własność kapitału spoczywała w większej ilości rąk, naówczas i zyski, jakiby kapitał przynosił każdej poszczególnej jednostce, nie byłyby tak znaczne, i różnica w bogactwie ludzi nie byłaby tak wielka. Dążenie do rozpowszechnienia własności kapitału na jaknajszersze warstwy ludności, dążenie do *uspołecznienia* kapitału, jest zarazem dążeniem do usunięcia rażących różnic majątkowych między ludźmi, równie nie wywołanych osobistymi zaletami, czy cechami jednostek, ale wyłącznie ilością posiadanego przez nie i automatycznie powiększającego się kapitału.

Jaką jest rola kooperacji w tym procesie? Jak wyżej podniesiono, kapitał ciągnie zyski z pośredniczenia pomiędzy wytwórcą a spożywcą w wymianie bogactw. Innymi słowy — zysk z kapitału jest to haracz, opłacany przez spożywcę za to pośrednictwo.

Kooperacja kapitału usuwa pośrednictwo kapitału. Przedewszystkiem pośrednictwo drobnego kapitału handlowego, zakładając własny sklep — sklep uspołeczniiony, należący do spożywców. Nadwyżki (zyski) z tego sklepu w formie zwrotów pobranych przy zakupach nadpłat częściowo wpływają z powrotem do kieszeni spożywców, a częściowo zaś stwarzają kapitały uspołecznione na dalszą walkę z kapitałem prywatnym przeznaczone. Związki hurtowe stowarzyszeń spożywców usuwają zysk z pośrednictwa wielkiego hurtownika i w tej samej formie zwracają nadwyżki stowarzyszeniom, te zaś swoim członkom.

Związki te, rozrosły się i wzmocniwszy materialnie, podejmują się produkcji fabrycznej, a nawet rolnej, usuwając tym sposobem ostatnie ogniwo pośrednictwa kapitalistycznego — kapitalistę producenta.

I znowu zyski, pobrane w formie nadwyżek, wracają jako zwroty przez stowarzyszenia do spożywców, w których ręka znajduje się tym sposobem cały proces gospodarczy, począwszy od wytwarzania, a skończywszy na spożyciu.

I oto haracz, za pośrednictwo opłacany, który poprzednio gromadził się w kieszeniach kapitalistów, wzrastając automatycznie w myśl kapitalistycznej zasady „pieniądz rodzi pieniądz“ przy gospodarce spółdzielczej pobrany jest wprawdzie na razie w formie nadwyżki ponad własne koszty, ale następnie tysiącami kanałami wraca znów do tych, którzy go opłacili, albo powiększa ich wspólną własność, służąc do rozwoju i doskonalenia ich wspólnej gospodarki. Niema tu miejsca, niema sposobu na tworzenie się, na gromadzenie w jednym ręku olbrzymich bogactw. Organizacja spółdzielcza

rozprowadza te bogactwa, równocześnie i sprawiedliwie pomiędzy jednostkami, stanowiącemi ogniwa jej wielkiego obrotowiska.

W mrówczej pracy milionów zrzeszonych w kooperatywach jednostek ludzkich tworzy się dla tych milionów nieustannie, wyrasta niewiedomie z mroków obecnego życia— nowe, lepsze jutro.

M.^w Rapacki.

Na kim się opiera kooperacja spóżywców.

Stowarzyszenia nasze dla wszystkich mogą być pożyteczne. Każdy bowiem, jako spóżywca, zmuszony jest stale nabywać różne przedmioty, a kupując w handlu prywatnym, przepłacać pośrednikom i narażać się na możność zostania oszukany na wadze, miarze lub gatunku towaru.

Nie dla wszystkich natomiast pożytek ze stowarzyszenia spóżywców ma jednakową doniosłość.

Dla osób, posiadających duże środki, lub mających znaczne zarobki, przepłacanie na kupowanych towarach nie stanowi uciążliwej różnicy. Nieduża względnie oszczędność, osiągnana przez zapupy w sklepie spółdzielczym, nie przedstawia dla nich większej wartości. Mogąc łatwo płacić drożej, zabezpieczają się oni przed kupowaniem tandety lub artykułów zafalszowanych, nabywając wszystko w firmach bezwzględnie „pewnych“, które za towary naprawdę w dobrym gatunku pobierają od swej zamożnej klienteli ceny wyższe od rynkowych.

To też zamożniejsze warstwy społeczne są naogół obojętne dla naszego ruchu, mało się nim interesują, jeszcze mniej go rozumieją, — bo nie odczuwają w osobistym życiu wielkiej jego doniosłości.

A jednak nieraz się zdarza, zwłaszcza w drobnych stowarzyszeniach wiejskich i małomiasteczkowych, że ludzie z tej właśnie sfery, zawdzięczając swej popularności, polegającej na uprzywilejowanym w społeczeństwie stanowisku, wybierani zostają do zarządów oraz komisji rewizyjnych i zajmują w stowarzyszeniach najodpowiedzialniejsze stanowiska. Chętnie przyjmując te urzędy, jako dowody należnego im od społeczeństwa uznania, naogół jednak sprawami stowarzyszenia

interesują się i zajmują niewiele, wnosząc ze sobą wszystkie nałogi i zwyczaje swej warstwy społecznej, zupełnie nie odpowiadające charakterowi kooperacji. A iluż jest „malowanych“ prezesów i innych „honorowych“ dygnitarzy, — którzy literalnie palec o palec w sprawach swoich stowarzyszeń nie uderzą.

Zdarzają się i wyjątki, gdzie indziej dość liczne, niekiedy bardzo cenne, — ale naogół kooperatywy nasze mają z pośród przedstawicieli klas uprzywilejowanych więcej „balastu“ aniżeli istotnie pożytecznych działaczy.

Lecz istnieje klasa społeczna, dla której stowarzyszenie spółdzielcze, pomimo iż może jej przedstawicielom, jako spożywcóm dawać pewne oszczędności, — jest i musi być solą w oku. Jest to liczna klasa wszelkiego rodzaju pośredników, a w pierwszym rzędzie sklepikarzy, od których kooperacja spożywców rozpoczyna swoją zwycięską, chociaż pokojową walkę z ustrojem kapitalistycznym.

Rozumują oni w ten sposób i bardzo trafnie: Cóż nam z tego, iż przez kooperatywy możemy trochę zaoszczędzić. —

Wszak oszczędność z tego źródła jest drobniotką, — jest niczym wobec zysków, jakie czerpiemy z pośrednictwa. Stowarzyszenia spożywców, rozważając swą działalność, jeśli jeszcze dziś nie są, to się napewno staną w przyszłości zwycięskimi spółzawodnikami dla nas i naszych dzieci i wyprą nas z dochodowych placówek.

W krajach, gdzie ruch spółdzielczy potężnie się rozwinął, cała klasa pośredników rozumie jego znaczenie i otwarcie przeciw niemu występuje.

W Polsce natomiast ruch nasz dotąd jest jeszcze względnie słaby, a istotne jego zadania i ostateczne cele — mało naogół rozumiane. To też wielokrotnie się zdarza, iż czynny udział w życiu naszych stowarzyszeń biorą ludzie, którym bynajmniej nie zależy na postępie spółdzielczości. W mniejszych miastach i miasteczkach sklepikarze i inni pośrednicy stanowią nieraz najbardziej wpływową i czynną część członków stowarzyszenia. Należą zaś do kooperatywy dlatego, że osłabia ona handel żydowski, że daje sposobność bawić się w działaczy społecznych.

Przez wpływ swój w stowarzyszeniu, przez udział w zarządzie nie dają oni kooperatywie rozrastać się należycie i obejmować te dziedziny gospodarki, w których oni prowadzą własne przedsiębiorstwa. Nie zakłada więc stowarzyszenie, mając na to gotówkę i sprzyjające warunki, własnej pie-

karni, masarni, działu bławatnego, bo w zarządzie są: piekarz, masarz i kupiec łokciowy. Nie prowadzi się działów ż-laza i porcelany lub materiałów piśmiennych i działu książek, gdyż w komisji rewizyjnej lub wśród wpływowych członków są już tacy, którzy handlują tymi towarami we własnych sklepach i wcale nie życzą, aby stowarzyszenie stało się ich współzawodnikiem.

Cała działalność stowarzyszenia, prowadzonego przez ludzi z tej kategorii społecznej, nie zawiera w sobie koniecznych pierwiastków spółdzielczości. O pracy społeczno-wychowawczej, — o propagandzie spółdzielczej niema w kooperatywie takiej nawet mowy. Zebrania zwoływane są rzadko, z opóźnieniami, pod naciskiem wymagań statutu, ceny kalkulowane są wysoko, nadebrane (zyski) zakupów nieczłonkowskich dzielone jest pomiędzy członków, procenty od udziałów wypłacane są jaknajwyższe, pracowników się wyzyskuje, nieraz kwitnie sprzedaż na kredyt i handel trunkami alkoholowymi, — słowem wszystko idzie tak, jakby to było przedsiębiorstwo kapitalistyczne, a nie kooperatywa spóżywców. I nic dziwnego. Bo handlarze rządząc stowarzyszeniem, stosują te same zasady, którymi się kierują we własnych „interesach“. Zasady spółdzielcze, o których przypominają lustratorzy, wydają się im zbyt bezsensowne, krępujące i nawet śmieszne. Teoria teorią, a handel handlem, — oto zwykła ich odpowiedź na uwagi lustratorów.

W takich warunkach stowarzyszenie pędzi, oczywiście, żywot niezdrowy, albo się wcale nie rozwija, lub rozwija się w kierunku niewłaściwym, co bynajmniej nie zachęca ogółu spóżywców do świadomego popierania kooperatywy.

Pomyślność i trwałość stowarzyszeń spóżywców wymaga, aby gospodarka ich spoczywała w ręku tych, którym naprawdę zależy na wszechstronnym rozwoju spółdzielczości, którzy w rozwoju tym widzą własny swój interes

Tylko ci, którym bieda doskwiera, którzy na własnych barkach boleśnie odczuwają ciężar wyzysku, uprawianego przez kapitał handlowy i przemysłowy, — ci są ostoją naszego ruchu. Robotnik, inteligent zarobkujący, drobny rolnik oraz rzemieślnik-chałupnik stanowią tę olbrzymią warstwę społeczną, na której się opiera kooperacja spóżywców. Jakkolwiek położenie drobnego rolnika i rzemieślnika-chałupnika wydaje się odmiennym od położenia robotnika fabrycznego. Zależność ich od kapitału jest ta sama. Drobny rolnik, uprawiający własną pracą swój zagon, zależy w zupełności od wielkiego kupca zbożowego, zaś rzemieślnik-chałupnik zależy całkowicie

od wielkiego składnika. Ceny, dyktowane przez wielkich kupców zbożowych i wielkich składników, są tylko inną postacią płacy roboczej. Rozumie się też samo przez się, że do tegoż antykapitalistycznego obozu należy zaliczyć proletarijat umysłowy, jakkolwiek ta grupa w swoich marzeniach (ale tylko w marzeniach!) lubi zaliczać się do „uprzewilejowanych“.*)

Te potężne warstwy społeczne, obejmujące, za wyjątkiem obojętnej lub wrogiej dla kooperacji grupy uprzywilejowanych, cały naród, żywo zainteresowane w jaknajbujniejszym rozwoju naszego ruchu, stanowią właściwy grunt, na którym się buduje potęgą kooperacji spożywców.

Jan Wolski.

Rola kooperacji kredytowej w ruchu spółdzielczym.

Kooperacja kredytowa nie odgrywa w idejowym ruchu spółdzielczym ani w części nawet tej roli, jaką mają kooperacja spożywców, kooperacja wytwórcza, budowlana i t. p. Dotychczasowy bowiem charakter spółdzielczości kredytowej sprawia, że idejowi teoretycy kooperacji uznają ją do pewnego stopnia za przybłądę w domu wielkiej rodziny kooperatywnej, z którym niewiadomo co robić.

W istocie bowiem kooperacji kredytowej leży dostarczanie swym członkom kredytu wytwórczego. Kredyt spożywczy (konsumcyjny), przeznaczony na zużycie bezpośrednie, nie zaś dla podniesienia wydajności lub stworzenia warsztatu pracy — uznany jest w dobrze prowadzonych kooperatywach kredytowych za niedopuszczalny. Stąd rezultatem działalności kooperacji kredytowej jest podniesienie i rozwój drobnej wytwórczości indywidualnej (rzemiosła, drobnego rolnictwa i przemysłu) a nawet drobnego handlu. Z wyjątkiem drobnych kupców i handlarzy, kooperacja innych typów nie godzi bezpośrednio w interesy warstw wyżej wymienionych, jednak w swoim założeniu idejowym dąży do uspołecznienia zarówno pośrednictwa handlowego, jak i wytwórczego. Tym sposobem założenia idejowe kooperacji nie

*) R. Mielczarski: Cel i zadania stowarzyszenia spożywców.

zgadzają się z wykazywanymi obecnie przez spółdzielczość kredytową dążeniami.

Tym nie mniej kooperacja kredytowa znalazła się w jednym szeregu z organizacjami spółdzielczymi innych typów, jako organizacja gospodarcza warstw niezadowolonych. Ta właśnie zbieżność dążeń na gruncie istniejących warunków społecznych, wyrażająca się w obronie interesów jednych i tych samych warstw tak przez kooperację kredytową, jak i inne odłamy spółdzielczości, związana z pracą zrzeszeniową, idejowość, zadania, mające na celu dobro ogólne,—sprawiły, że spółdzielczość kredytowa znalazła się w jednym obozie z ogólnym ruchem spółdzielczym.

Dalszy jednak rozwój ruchu spółdzielczego będzie musiał doprowadzić do bliższego wyjaśnienia roli, jaką w nim ma odgrywać kooperacja kredytowa. Obecne braterstwo broni wystarczyć może tylko na chwilę. Dziś cały ruch spółdzielczy daleki jest jeszcze od ostatecznego urzeczywistnienia swych haseł społecznych, i jest jedynie drogą samopomocy gospodarczej warstw słabszych materialnie. Musi jednak nadejść chwila, kiedy się zetrą na gruncie rzeczywistego życia zasada kooperatywnego uspołecznienia z zasadą indywidualnego prowadzenia przedsiębiorstw, — i wtedy stosunek kooperacji kredytowej do ogólnego ruchu spółdzielczego będzie musiał być jasno określony.

Istnieje niebezpieczeństwo, że kooperacja kredytowa ułęknie się ostatecznych konsekwencji programu spółdzielczego, że odchyli się od ogólnej linii idejowej ruchu i pozostanie wyłącznie organizacją samopomocy gospodarczej warstw, z których systemem gospodarki inne odłamy kooperacji w jawnej sprzeczności staną.

Niebezpieczeństwo to istnieje jednak również i dla innych odłamów spółdzielczości. Wszak i kooperacja spożywców, w formie np. związków hurtowych narażona bywa niekiedy na możność odegrania roli organizacji samopomocy dla drobnych kupców i sklepikarzy, a nawet rola ta jest jej aż nadto często z upodobaniem narzucaną. Wszak szersze widnokręgi mogą być niedostępne również i pojedynczym stowarzyszeniom spożywców. Kooperacja wytwórcza dlatego właśnie dała pod względem idejowym tak mierne dotychczas rezultaty.

Wierzmy jednak, iż siły rozwojowe procesu gospodarczego popchną ruch spółdzielczy ku celom, jakie on sobie w swoim programie idejowym zakłada. Spółdzielczość jest wyższą formą gospodarstwa społecznego i jako wyższa forma stopniowo wypierać musi dotychczasowe mniej doskonałe

formy gospodarcze, aż do przetworzenia się całego ustroju. W tym procesie i kooperacja kredytowa odegrać musi swoją rolę.

Na część tej roli już wskazaliśmy. Polega ona na tym, że kooperacja kredytowa organizuje i wzmacnia gospodarczo warstwy materialnie słabe, na których opiera się spółdzielcza demokracja gospodarcza. Wzmacniając te warstwy, kooperacja kredytowa wzmacnia jednocześnie i przyspiesza rozwój całego ruchu spółdzielczego, który się na nich opiera i stwarza w nich skuteczną przeciwwagę wielkokapitalistycznej gospodarce.

Ale jest to tylko pośrednie znaczenie kooperacji kredytowej dla rozwoju ruchu spółdzielczego. Kooperacja kredytowa ma jednak znacznie donioślejszą rolę do spełnienia. Rolą tą jest gromadzenie kapitałów ludowych dla celów ruchu spółdzielczego.

Kooperacja kredytowa gromadzi, w formie wkładów oszczędności, olbrzymie fundusze, należące do sfer przeważnie pracujących. Fundusze te w Polsce samej dochodzą już do sum miliardowych. Olbrzymie te sumy, zużywane obecnie przeważnie na cele drobnej wytwórczości prywatnej, winny być stopniowo skierowane na cele wytwórczości spółdzielczej i na poparcie rozwoju ruchu spółdzielczego.

Ruch spółdzielczy nie wprowadza swoich form do ustroju kapitalistycznego drogą rewolucji. Przeciwnie, jak każdy głęboko reformatorski prąd gospodarczy, jest on procesem czysto ewolucyjnym. Tworzy się on na gruncie istniejącego ustroju i stopniowo zastępuje jego formy innymi, doskonalszymi. Dlatego też w działaniu swym posługiwać się musi tymi samymi środkami, których używa kapitalizm, t. j. kapitałem. Ruch spółdzielczy jest ruchem ludowym, ruchem warstw słabych gospodarczo. Oszczędności ludowe tworzą jego kapitał. Te oszczędności nie zostały jednak wyzyskane dostatecznie: olbrzymie ich sumy idą na poparcie gospodarki indywidualnej, często nawet wielkokapitalistycznej.

Zadaniem kooperacji kredytowej jest oszczędności te skierować do celów spółdzielczych. Oparty o olbrzymie te kapitały, ruch spółdzielczy stałby się szybko potęgą, która łatwo już mogłaby sięgnąć po spełnienie ostatecznych swoich celów.

To zużycie zebranych przez kooperację kredytową kapitałów ludowych winno postępować dwiema drogami: przez lokalne organizacje, któreby na miejscu finansowały i popierały pieniężnie miejscowe niższe ogniwa wielkiej organizacji spółdzielczej, t. j. stowarzyszenia spożywców, budowlane,

wytwórnice rzemieślnicze i robotnicze i t. p., oraz przez centralne organizacje, któreby zebrany przez organizacje lokalne nadmiar kapitału zużywały na tworzenie wyższego rzędu organów spółdzielczych, — a więc przede wszystkim wielkiego przemysłu spółdzielczego, międzynarodowej spółdzielczej wymiany produktów, oraz na popieranie i finansowanie wielkich central spółdzielczych innego typu.

Oto są wielkie zadania kooperacji kredytowej. Polegają one na dostarczaniu kooperacji innych typów kapitału, który przy obecnych warunkach ustroju kapitalistycznego stanowi motor wszelkiego przedsiębiorstwa, zarówno kapitalistycznego, jak i spółdzielczego.

Z chwilą jednak, kiedy ruch spółdzielczy zawładnie całym życiem gospodarczym, skończy się rola kooperacji kredytowej. Kapitał przestanie być źródłem zysku sam przez się, przestanie być motorem życia spółdzielczego.

Stąd też kooperacja kredytowa w świetle dalekich ideałów spółdzielczości jest jej formą bardzo cenną, ale — formą przejściową.

M. Rapacki.

Miasta-ogrody.

Gdyby sumy, wydawane na mieszkanie przez każdego przeciętnego człowieka przez szereg lat, były składane do banku, to z pewnością wystarczyłyby na kupno własnego domu. To proste spostrzeżenie stało się podstawą całej akcji budowlanej, która stawała się tym niezbędniejszą, im bardziej potęgowało się zgęszczenie ludności w miastach.

Cała trudność polegała tylko na znalezieniu tego bankiera, na znalezieniu kapitalisty, któryby zrzekł się ciągnięcia dochodów od swego kapitału w nieskończoność i któryby się zadowolnił stopniowym zwrotem swego kapitału wraz z umiarkowanym procentem, według najniższej stopy procentowej, praktykowanej w danym kraju, czyli t. zw. amortyzacją.

Jednocześnie rodziła się wątpliwość, czy nawet w razie znalezienia takiego kapitalisty, warto tworzyć nowych właścicieli domów, którzy po zamortyzowaniu długu, sami z kole-

będą mogli ciągnąć zyski z komornego, nie mówiąc już o tym, że wciąż wzrastająca cena ziemi da im możliwość zdobycia „niezapracowanych zysków“.

Ciągły wzrost i przeludnienie wielkich miast,—tych, jak je nazwano „wielkich kup kamieni z wazkimi przejściami bez dostępu powietrza i światła“, — zmuszały do zastanowienia się nad sposobami zmiany tego stanu rzeczy.

Już John Ruskin, wielki myśliciel i esteta angielski, w swym dziele „Sezam i lilje“ pragnąłby „otoczyć miasto murami praw tak, by nigdzie nie mogły więcej powstawać zaniedbane i niezdrowe przedmieścia. W mieście powinny być piękne, ożywione ulice, zewnątrz miasta — swobodne przestrzenie, pas ozdobnych i owocowych ogrodów. Każdy mieszkaniec z każdego punktu miasta niechaj ma możliwość w parę minut być na świeżym powietrzu, używać rozkoszy wsi i wzrokiem ogarniać szerokie horyzonty“.

O budowie tanich mieszkań robotniczych, oddalonych od środka miasta, pierwsi — we własnym interesie — pomyśleli fabrykanci: Chodziło im o to, aby przywiązać i ustalić ludność fabryczną. I to właśnie z natury rzeczy sprawiło, że takie „mieszkania fabryczne“ nie były popularne wśród robotników. Naturalna rzecz, że fabrykanci nie sprzedawali na raty lokatorom-robotnikom swoich domów, lecz pobierali od nich zwykle komorne. Postęp więc polegał tylko na tym, że domy budowano za miastem.

Krok dalej zrobili miasta, w pierwszym rzędzie miasta angielskie, które zaczęły burzyć całe stare niezdrowe, ciasne dzielnice, na ich miejsce zaś kazały budować nowe domy, przy szerokich ulicach, — a jednocześnie dla pomieszczenia ubogiej ludności, wyrzuconej z mieszkań, tworzyły dzielnice domów z ogrodami, poza miastem, łącząc je tramwajami z śródmieściem.

Za przykładem miast angielskich poszły niebawem i miasta różnych krajów europejskich, niemieckie w pierwszym rzędzie.

Miasta pobierają również zwykle komorne, jednak ich działalność budowlana stanowi znaczny postęp z dwóch względów: przedewszystkim komorne nie jest wyciągnięte do maximum, lecz obliczone tak, aby kapitał przynosił umiarkowany procent (cztery do pięciu); następnie wzrost ceny ziemi, t. zw. renta gruntowa, idzie już na korzyść nie poszczególnych jednostek, lecz miasta, t. j. ogółu mieszkańców miasta.

Równoległe z inicjatywą miast rozwinęła się też inicjatywa prywatnych filantropów i prywatnych stowarzyszeń.

Pierwsze próby utworzenia samodzielnych miast-ogrodów

(gdyż taką nazwę dano przenoszącym się w okolice podmiejskie dzielnicom małych domów, otoczonych ogrodami) uczynili angielscy fabrykanci Lever, fabrykant mydła z Liverpoolu i Cadbury, fabrykant kakao z Birminghamu. Lever zbudował w 1888 r. miasto-ogród Port Sunlight pod Liverpoolem, Cadbury w r. 1895 Bournville pod Birminghamem.

Kapitałiści ci wybudowali te miasteczka za własne pieniądze; założywszy je jednak utworzyli stowarzyszenia lokatorów na zasadzie specjalnie przez siebie ułożonego statutu. A mianowicie Lever i Cadbury zrzekli się zupełnie pieniędzy, włożonych w domy i place. Natomiast lokatorowie obowiązani byli płacić w dalszym ciągu komorne, a zbierane w ten sposób fundusze miały iść na zakup dalszych gruntów i budowanie nowych domów. Doświadczenie to najzupełniej się udało.

Zachęcony powodzeniem próby Levera i Cadbury'ego myśl miast-ogrodów na szerszą skalę podjął Ebenezer Howard pod Londynem. Utworzono komitet z ludzi powszechnie znanych i cieszących się ogólnym zaufaniem. Ten komitet zaczął zbierać udziały na zakup wielkiej przestrzeni gruntu w okolicach Londynu, oraz na pobudowanie na niej miast-ogrodu. W taki sposób powstało pierwsze wielkie miasto-ogród Letchworth, założone dopiero w 1903-im r. Udziałowcy nie mają prawa do zwrotu kapitału; pobierają jedynie 5% od niego. Jeżeli dochody są większe, idą na ogólne wydatki, na upiększenie i rozbudowanie miasta.

Pokazało się, że to, co uważano za największą trudność, a mianowicie znalezienie kapitału, jest do pokonania. Pieniądze na budowę domów mogą dać rady miejskie, dają je niekiedy zwykli kapitałiści, kontentując się tylko niskim oprocentowaniem sumy, może je wreszcie dawać państwo na dogodnych warunkach.

Natomiast ujawniła się inna trudność, a mianowicie wciąż wrażliwość drożyzna ziemi. Przy bardzo wysokim koszcie gruntu, wszystkie ustępstwa ze strony kapitału i tak na nie się nie zdadzą, gdyż komorne wypadać będą drogo, aby spłacić choćby najbardziej umiarkowany procent od kapitału.

I tu pokazuje się, jak niesłychanie ważną rzeczą jest, aby państwo i miasta nie pozbywały się przedewszystkiem tych gruntów, jakie obecnie posiadają. Budowle, powstające na gruntach takich, nie są obciążone olbrzymimi kosztami, włożonymi w ziemię.

Ponieważ ludzie osiadają przeważnie przy warsztatach pracy, a miasta i państwa nie zawsze mają odpowiednie ku temu dane, aby je prowadzić, więc grunt może być wydzier-

zawlony pod budowę fabryk na długi okres, na 99 lat na przykład, może nawet być przewidziane, że sam budynek fabryczny stanowić będzie własność prywatną, lecz ziemia, na której on stoi, pozostanie własnością publiczną i nie będzie ulegać spekulacji; lub też może być zastrzeżone, że dany kawałek ziemi zostaje udzielony prywatnemu czy wiekowi specjalnie na budowę fabryki, i w razie chęci użycia go na inny cel ziemia przechodzi z powrotem na własność publiczną. Jeśli miasta i państwo nie będą mieć dość sił i sprawności, aby samym prowadzić przedsiębiorstwa, to, posiadając grunt, mogą umożliwić prywatnym przemysłowcom zakładanie fabryk na publicznych gruntach, lecz fabryki te będą stawiane w takich miejscach i w takim oddaleniu od siedzib ludzkich, aby nie cierpiały na tym warunki higieniczne, i aby robotnicy, zamieszkali w miastach-ogrodach, mieli do nich wygodny dostęp.

W pobliżu wielkich miast najważniejsze jest naturalnie połączenie powstających miast-ogrodów z ośrodkami pracy.

Związki kooperatyw spóżywców nie pozostały w tyle za innymi i one, szczególnie w Anglii, również wybudowały kilkadziesiąt tysięcy domów z ogródkami dla swoich pracowników. Lecz i przed nimi staje ten sam szkopuł coraz większej drożyzny ziemi.

* * *

Polska znajduje się w chwili przełomowej, kiedy cała ziemia ma dostać się po określonych z góry cenach w ręce włościan. Jeżeli się to stanie, to renta gruntowa jeszcze się podniesie. Włościanie sami nabędą ziemię po przymusowo niższych cenach, lecz innym będą ją sprzedawać po możliwie najwyższych cenach. Państwo polskie i miasta polskie w imię potrzeb ludności robotniczej przedewszystkim, gdyż to stanowi lwią część ludności miejskiej, nie powinny wyzbywać się ziemi. Oprócz sprawy mieszkaniowej jest przecież cała kwestja produkcji rolnej kooperatywnej i municypalnej, o której również bez ziemi nie może być mowy.

Jest chwila, w której należy zarezerwować jaknajwięcej ziemi dla ludności miejskiej.

Wielka własność prywatna jest przygotowana na wykup po niskich z góry określonych cenach.

Wykup ten ma się odbyć na rzecz włościan i robotników rolnych, którzy mają też zostać drobnymi właścicielami. Otóż — czy do korzystania z tego wykupu nie jest również uprawniona ludność miejska?

Magistraty i związki kooperatyw spóżywców powinny uzyskać prawo nabywania ziemi wielkiej własności bez żad-

nych ograniczeń po niżonych, z góry określonych cenach, na takich samych warunkach, jak włościanie.

Tylko w tym wypadku renta gruntowa nie zaciąży lichwiarskim brzemieniem nad przyszłością naszych miast. Tylko wtedy będą one mogły się rozbudowywać, otaczając się wieńcem miast-ogrodów. Tylko wtedy wreszcie będzie mogła powstać produkcja rolna municypalna i kooperatywna, która ochroni ludność miejską od lichwy żywnościowej.

Żądajmy teraz jaknajwięcej ziemi, na jaknajdogodniejszych warunkach dla miast i dla związków spółdzielczych stowarzyszeń spożywców, jeżeli nie chcemy skazywać siebie i przyszłych pokoleń miejskich na lichwę mieszkaniową i na lichwę żywnościową.

Jerzy Kurnatowski.





Marja Konopnicka.

Cytara¹⁾ Tymona.

Na rynku w Skias²⁾ ciżba wre,
Zajadle lud się tłoczy,
Na smagłe lica bucha gniew,
Jak żagwie płoną oczy.

Rąk wyciągniętych cały las
Drga urąganiem wściekłym,
A krzyki, klątwy, wzgardy śmiech,
Powietrzem lecą spiekłym.

Jak w górach wicher drzewa gnie,
Tak ludzkie gną się szyje,
Jak burza, tak ta ciżba głów
Przewala, pcha się, wyje...

Kobiety, dzieci — kto tam żyw, —
Na kulach starce drżące, —
Wszystko to pędzi, jak na dziw.
A z góry świeci słońce

¹⁾ Cytara — starożytny instrument muzyczny, podobny do liry lub gitary.

²⁾ Sklas — miasto w starożytnej Grecji.

I złotych blasków leje zdrój
W lazurów greckich ciszy
W ten ludzki wrzątek, w mrowie to,
Co oburzeniem dyszy.

I rzuca złoty promień swój
Na słup, wkopany w piasku,
Co dwa ramiona, zbite w krzyż,
Podnosi w cichym blasku.

Ten słup—to pręgierz wzgardy jest,
To na bluźnierców kara.
Lecz teraz na nim, lekko drżąc,
Kołysze się cytara.

Nie czterostrunna lira to,
Nie ten tetrachord¹⁾ stary,
Na którym piano bogom pieśń
Doryckiej²⁾, zbożnej miary.

Na dźwięcznej desce dziesięć strun
Wysrebrza się pod słońce,
A lekki wiatr oblata ją
I budzi echa drżące...

Cytarę ową zrobił mistrz
Z najprzedniejszego drzewa,
I dał jej duszę, dał jej głos,
Co jako ptaszę śpiewa.

¹⁾ Tetrachord — starożytny instrument muzyczny (czterostrunny).

²⁾ Doryda — prowincja starożytnej Grecji, z której pochodziły najstarsze obyczaje greckie. Dorycki — w danym wypadku — z niepamiętnych czasów uswięcony.

Surowy pieśni dawnej ton
Nieraz go chwycił w sidła,
Gdy, jako orzeł, w słońcu chciał
Rozwinąć oba skrzydła...

Nieraz więziły go jak mur
Te ciasne struny cztery,
Gdy ręką nowych szukał brzmień,
Do szerszej tęsknot sfery.

Więc cieszył się, że nowy dźwięk
I nową pieśń dobędzie.
Lecz baczny efor¹⁾ zabrał mu,
Mistrzowskich rąk narzędzie.

Od wieków Sparcie²⁾ było dość
Na czterostrunnej lirze,
Od wieków był tetrachord w czci
W Tessalji i Epirze³⁾.

I dosyć było czterech strun
Na wszystkie sprawy życia,
Na wszystkie drgnienia ludzkich dusz
Do trumny od powicia...

Kto wie do czego nowa pieśń,
Na nowych strunach służy?
Odmawia może bogom czci?
Obyczaj dawny burzy?...

¹⁾ Efor — wysoki urząd w starożytnej Grecji. Do obowiązków efora należała obrona czystości obyczajów.

²⁾ Sparta — jedno z państw starożytnej Grecji, do którego należało miasto Skias.

³⁾ Tessalja i Epir — dwie duże prowincje Grecji.

Ludowi może wieścić chce
Sny jakieś, jakieś mary?
Od razu lepiej zniszczyć złe,
Uchronić zwyczaj stary!

Więc gniewny efor srogą dziś
Wymyślił na nią karę,
I wielostrunną, w rynku, w Skjas,
Obwiesić dał cytarę.

A obwoływacz — miejski zbir —
Od domu szedł do domu,
By przykład się ten głośny stał,
I miasto strzegł od sromu.

Zakipiał wieścią w Skias lud, —
I biegnie młody, stary,
By urąganiem zwiększyć swym
Wiszącej kaźń cytary.

I pada kamień, pada proch,
I ślina wzdardy leci
Na tę bezbroną, cichą gęśl,
Co drży i w słońcu świeci.

Lecz nagle Tymon rozdarł tłum
Cisnący się dokoła,
I śmiało podszedł pod sam słup,
I śmiało podniósł czoła.

Na smagłej twarzy gniewu żar
Z bladością walkę toczy,
Wysoko bije młoda pierś,
Goreją wzdardą oczy.

— Spartanie¹⁾! — woła—Odkąd to
Apollo²⁾ zdał swe moce
W efora ręce, co go lży
I lirę mu druzgocze?

Odkąd to pieśń, ten złoty źródł,
Ma w biegu być cofnięta,
Przeto, iż efor powie: stój! —
I wolnej — włoży pęta?

Widzę tu motłoch, lecz gdzie lud,
Przed którym mógłbym śmieie
Przyszłości pieśnią wieszczyc cud?—
Gdzie są obywatel?

Wysoki Zeus³⁾ przecież mi
Tę łaskę swoją dawa,
Że pieśń zduszona głośnieję brzmi,
Niżli eforów prawa.

W wnętrzościach moich słyszę ją, —
Tę pieśń ogromnej miary, —
Jak się skroś lądów i skroś mórz,
Z tej niemej rwie cytary!

.
Mówicie: czterech strun mam dość,
By pisać ku bogów chwale? —
A ktoś to pieśni wzbronił rość,
Jak rosna morza fale?

¹⁾ Spartanin — obywatel państwa spartańskiego.

²⁾ Apollo — bóg starożytnych Greków, opiekun sztuk pięknych i artystów.

³⁾ Zeus — najglówniejszy bóg starożytnych Greków.

A kto jej wzbronił rość, jak las,
Od ziemi aż do nieba?
Kto jej zamierzył kres i czas,
Gdy zmilknąć jej potrzeba?

Kto mi tajemnych duszy drgnień,
Śmie liczbę trzymać w ręku?
Kto może wiedzieć, ile tchnień,
Ile mam w piersi jęku?

Kto liczył, ile boskich strzał
Rzuca mi słońce złote,
Gdy lirę chwytam, abym grał
Nadzieję, ból, tęsknotę?

Kto porachował gwiazdy te,
Których harmonję ¹⁾ słyszę,
Gdy noc wiosenna wonie tchnie,
W szerokiej ziemi ciszę?

Wiecież, jaki jest pęd i ruch
W nienarodzonej pieśni?
I gdzie ją niesie skrzydłem duch,
I jakie światy prześni?! —

A ja zaprawdę mówię wam: —
Idzie już czas i pora,
W której duch zerwie fałsz i kłam
Hańbiących praw efora!

Zaprawdę, chwila idzie już,
Kiedy ta ziemia cała
Pod srebrem rzek, pod złotem zbóż,
Jak lira będzie stała!

¹⁾ Harmonja — zgodność i dźwięczność tonów.

I milion strun ozwie się z pól,
I pieśń popłynie wolna,
I wyda rozkosz i wyda ból,
Najlichsza trawka polna.

I każda łza tych chłodnych ros,
Które po łąkach stoja,
Znajdzie swój krzyk, znajdzie swój głos,
I trąci strunę swoją!

I milion strun ozwie się z chat,
Gdzie milczy dziś helota¹⁾, —
I stanie Grecja, stanie świat,
Jak pełna lutnia złota.

A na tej lutni wieczny duch,
Swe jasne palce złoży,
I zadziwionym ludom w słuch,
Pieśń wpadnie nowej zorzy!

I wionie ziemią wielki mir,
I zestrój i pogoda...
A ta największa będzie z lir,
Co strun duchowi doda! —

.....
Mówi — a każde z jego słów,
O piersi tłumu trąca,
A w blaskach stoi kaźni słup,
I brzęczy cytra drżąca...



¹⁾ Helota — niewolnik spartański.

Warunki przystąpienia i należenia do Związku Polskich Stowarzyszeń Spółczywców.

Według zamierzeń organizatorów Związku i tych, którzy Związek ten obecnie stanowią — a są to najpoważniejsze stowarzyszenia b. Królestwa Kongresowego — ma on umożliwić stworzenie jednolitej, doskonałej i na tyle potężnej organizacji spóżywców, aby zdolną była stopniowo przejąć z czasem w swe ręce całkowitą wymianę i produkcję przedmiotów spóżywania. Tylko bowiem wówczas spóżywanca uniezależnionym będzie od prywatnego pośrednika (kupca i fabrykanta), pośrednictwo kapitalistyczne wogóle stanie się zbędnym, a wymiana i wytwarzanie zostaną ściśle dostosowane do potrzeb spóżywanca i odbywać się będą w myśl jego interesów.

Zgodnie z tym, celem Związku, według § 1 jego statutu, jest organizowanie wymiany i produkcji w myśl interesów spóżywców, a to przez:

jednocześnie stowarzyszeń spóżywców i udoskonalanie ich działalności, skierowanej ku pomyślnemu urzeczywistnieniu ich zadań;

dostarczanie stowarzyszeniom tym towarów, wchodzących w zakres ich operacji, po cenach hurtowych, oraz różnych udogodnień, opartych na wspólnej ich działalności.

Towary Związek ma dostarczać stowarzyszeniom bądź bezpośrednio od wytwórców, czyli z tak zwanej „pierwszej ręki“, bądź z własnych, organizowanych stopniowo w tym celu, fabryk.

Oczywistym jest, że, aby cel powyższy osiągnąć, należy dążyć do zjednoczenia w organizacji związkowej wszystkich stowarzyszeń spóżywców, posiadających warunki do trwałego rozwoju i dobrą organizację wewnętrzną, rozumiejących należycie cel swój właściwy i znaczenie Związku i przestrzegających w działalności swej zasad kooperacji. Jednocześnie stowarzyszeń, nie odpowiadających tym warunkom, jest bezcelowe, a nawet dla organizacji związkowej szkodliwe.

I dlatego, aby należeć do Związku, nie wystarcza posiadanie statutu zatwierdzonego i wyrażenie odpowiedniej treści.

Zgodnie z przepisami statutu związkowego, uchwałami zjazdów pełnomocników stowarzyszeń związkowych i wymaganiami Rady Nadzorczej Związku — mogą do tegoż należeć tylko te stowarzyszenia, które:

mają charakter stowarzyszeń polskich i liczą powyżej 100 członków;

nie zamykają dostępu nowym członkom;
sprzedają wyłącznie za gotówkę;
nie prowadzą sprzedaży napojów alkoholowych, kart do gry i biletów loteryjnych;
dostatecznie wynagradzają swoich pracowników;
od udziałów wypłacają procent nie wyższy nad to, co płać w tym czasie banki i kasy oszczędnościowe od wkładów (naprz. 5%);

całą nadwyżkę (czysty zysk), osiąganą na zakupach osób postronnych, przelewają na fundusz społeczny stowarzyszenia.

Nie mogą zaś należeć do Związku te stowarzyszenia, które:

powyższym wymaganiom nie odpowiadają;
istnieją w miejscowościach słabo zaludnionych i nie posiadają widoków dalszego rozwoju *);

powstały w pobliżu lub w tej samej miejscowości, gdzie już istnieją silniejsze stowarzyszenia związkowe *);

posiadają wadliwą organizację wewnętrzną (bezczynność zarządu i komisji rewizyjnej, względnie rady nadzorczej, brak ludzi do pracy wogóle i t. p.);

nie prowadzą rachunkowości lub prowadzą ją w sposób niedostateczny, zwłaszcza jeżeli wskutek braku lub wadliwego prowadzenia ksiąg kasowej i sklepowej gotówka i towary pozostają bez należytej kontroli;

nie posiadają zatwierdzonego formalnie statutu i tym sposobem nie są uprawnione do wystawiania zobowiązań;

po przystąpieniu do Związku nie stosują się do prawnych wymagań tegoż, szkodzą Związkowi lub stowarzyszeniom związkowym, nie przestrzegają uchwał Zjazdów Pełnomocników stowarzyszeń związkowych, wydzierżawiły sklepy swoje osobom prywatnym lub przekształciły się na zwykłe spółki handlowe, przystąpiły do likwidacji;

i wreszcie te, w których sprzedaż postronnym wybiła się na plan pierwszy i wynosi więcej, niż 50% ogólnego obrotu rocznego stowarzyszenia.

Stowarzyszenie, chcące przystąpić do Związku, winno przedewszystkiem zapoznać się z jego statutem i jaknajważniejszej zastanowić nie tylko nad przysługującymi mu prawami (§ 13 statutu Związku) lecz i nad zobowiązaniami, jakie należy przyjąć wobec Związku przy przystąpieniu (§ 12). W tym celu należy zażądać od Związku przystąpienia jednego egzemplarza jego statutu i wzoru deklaracji, jaką stowarzyszeniu

*) Stowarzyszenia te powinny się połączyć z sąsiednimi stowarzyszeniami.

wypadnie złożyć, a następnie zwołać zebranie ogólne członków, gdyż tylko ono (§ 9) może zdecydować przystąpienie.

Po uchwaleniu przystąpienia przez zebranie członków zarząd i ewentualnie rada nadzorcza w całym komplecie podpisują wskazaną deklarację i takową wraz z żądanymi w dopisku do deklaracji załącznikami wysyłają do Związku.

Według statutu Związku i złożonej deklaracji stowarzyszenie obowiązane jest, między innymi, posiadać udział swój w Związku (§ 19 statutu) w stosunku 40 marek od każdego swego członka i opłacać co rok składkę na cele instrukcyjno-rewizyjne Związku (§ 65), czyli t. zw. składkę „lustracyjną“ po 1 marce od każdego 1000 markowego obrotu w roku poprzednim, przyczym, jak obecnie, nie mniej, niż mk. 100 i nie więcej, niż mk. 300 na rok, a nadto prenumerować organ Związku „Społem!“ Prenumerata jednego egzemplarza „Społem!“ jest obowiązkowa, do prenumerowania przynajmniej 1 egzemplarza na każdych 10 członków stowarzyszenia zachęca VI Zjazd Pełnomocników stowarzyszeń związkowych. Cena prenumeraty rocznej za 1 egzemplarz wynosi w roku bieżącym mk. 36.

Równocześnie z deklaracją przystąpienia do Związku stowarzyszenie wysyła mk. 100 tytułem pierwszej minimalnej składki lustracyjnej. Na poczet udziału w Związku stowarzyszenie wpłaca gotówką po mk. 5 od każdego swego członka dopiero po otrzymaniu zawiadomienia, iż zostało do Związku przyjęte. Pozostałą część udziału stowarzyszenie może wpłacić gotówką, albo pokrywana jest ona z należnych stowarzyszeniu procentów od udziału i zwrotów od dokonanych w Związku zakupów. W czasie należenia do Związku dopłaty na udział od członków nowych stowarzyszenie wpłaca do Związku przed dn. 31 grudnia każdego roku, a to dlatego, aby nie zatracić procentu od wpłaconej sumy za rok następny (procent liczony jest tylko od wpłat przed wskazanym terminem), roczne zaś składki lustracyjne przed dn. 1 maja.

W sprawie przyjęcia stowarzyszenia decyduje Rada Nadzorcza Związku, lecz dopiero po uprzednio dokonanej lustracji stowarzyszenia i na zasadzie opinii lustratora związkowego.

Od decyzji Rady Nadzorczej zależy również wykluczanie stowarzyszeń ze Związku.

D. K.

Jak zwołać i poprowadzić zebranie ogólne członków stowarzyszenia spożywców.

Wielu, przystępując do stowarzyszenia spożywców, czyni to z uwagi na widoczne korzyści materialne przy dokonywaniu zakupów w sklepach stowarzyszenia w charakterze członka. Korzyści te jednak, stan stowarzyszenia, jego cele i swoje w stosunku do niego obowiązki i prawa każdy najlepiej sobie uświadamia dopiero na zebraniach ogólnych. Już choćby to tylko świadczy, że zebrania te mają znaczenie kolosalne. Bardziej wszakże cenić je jeszcze wypadnie, jeżeli się zważy, że dobrze zorganizowane i poprowadzone zebranie daje pojęcie członkom, a nawet ich uczy, — jak należy zarządzać dobrem ogółu, jak olbrzymim jest interes spólny spożywców, jakie korzyści zapewnia spółdzielnia i organizacja spólna, na czym polegają błędy w działalności stowarzyszenia i t. d. Słowem z ludzi obojętnych — zebrania ogólne wykształcić mogą członków bardzo żywo interesujących się wszystkimi sprawami stowarzyszenia i gotowych do pracy i poświęceń dla dobra powszechnego,

Dlatego to uważamy, iż jednym z największych zadań każdego zarządu stowarzyszenia jest dobre przygotowanie i organizacja zebrań ogólnych i zwolywanie ich możliwie często, choćby co kwartał (Uchwała Zjazdu).

Ponieważ w praktyce spotykamy pod tym względem dużo uchybień, przeto poniżej podajemy w oddzielnych ustępach trochę wskazówek w sprawach, które wydają nam się najważniejsze.

PORZĄDEK DZIENNY ZWYCZAJNEGO OGÓLNEGO ZEBRANIA CZŁONKÓW.

Porządek zwykły dla tego rodzaju zebrania jest następujący:

1. zagajenie zebrania i wybór prezydium;
2. odczytanie protokołu poprzedniego zebrania;
3. sprawozdanie zarządu i komisji rewizyjnej za rok sprawozdawczy i odczytanie protokołu dokonanej w tym roku lustracji stowarzyszenia;
4. podział nadwyżki (czystego zysku);
5. zatwierdzenie budżetu (projektu dochodów i wydatków) na rok bieżący;

6. wybór członków zarządu i kandydatów na miejsce ustępujących ^{x kolei} na własne żądanie: (nazwiska);
7. wybór komisji rewizyjnej na rok bieżący;
8. wolne wnioski członków.

Ponieważ stowarzyszenia spożywców istnieją dotąd przeważnie na podstawie narzuconego przez b. władze rosyjskie lub niemieckie statutu normalnego, zawierającego szereg poważnych braków, a opracowany w r. 1919 przez Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców statut wzorowy został już przez Ministra Spraw Wewnętrznych zaakceptowany, przeto należy przy pierwszej sposobności, a więc bodaj już na zebraniu dorocznym *postawić na porządku dziennym sprawę zmiany statutu stowarzyszenia*. Nadmienić tutaj trzeba, że opracowany przez Z. P. S. S. statut dokładniej, niż dotychczasowy statut normalny, ujmuje zadania bieżące stowarzyszenia, określa wyraźnie cel najdalszy, ku jakiemu stowarzyszenie dążyć będzie, przewiduje prowadzenie operacji wkładowo-oszczędnościowych, uniemożliwia należenie do stowarzyszenia osobom, które doń przystępują dla „zwyczaju“ lub innych niekiedy brudnych egoistycznych celów, a w sklepach jego nie zaopatrują się, rozwiązuje zgodnie z obecnymi potrzebami życia sprawę władz stowarzyszenia i określa według zasad kooperacji (sprawiedliwie) sposób podziału nadwyżki (czystego zysku). Stowarzyszenie, które przyjmie i ściśle w działalności swej zastosuje ten statut, posiadać będzie wyraźnie charakter stowarzyszenia spółdzielczego (kooperatywy) i nikt mu w sposób poważny nie zarzuci, że jest kramikiem, albo zamaskowaną spółką handlową.

Szczegółowe omówienie różnic, istniejących między dawnym i obecnym statutem, pomieszczone jest w „Społem“ z r. 1919.

Niezależnie od sprawy zmiany statutu jest cały szereg innych bardzo ważnych i aktualnych spraw, które winny być zebraniu ogólnemu do rozważenia i decyzji przedłożone.

Sprawami tymi między innymi są:

1. **Przystąpienie do Związku.** Jeżeli tego stowarzyszenie nie uczyniło w czasie rozpoczęcia swych czynności, to znaczy, że istotne zadania stowarzyszenia i ogólne cele kooperacji założycielom stowarzyszenia tego były obojętne a w najlepszym razie — obce. Stowarzyszenie, idące luźnym, jest w stosunku do bogatego w środki i doświadczenie przemysłu i handlu prywatnego tak znikomo małe i słabe, jak przysłowiowa łupinka na falach oceanu. Dopiero przez przystąpienie do Związku, który zorganizuje potężną hurtownię centralną dla stowarzyszeń i przystą-

pi do zakładania własnych fabryk, zyskuje silny punkt oparcia, uniezależnia się od prywatnego kupca i przemysłowca, zaoszczędza wszystkie ich korzyści dla swoich członków i jest w stanie osiągnąć cel swego założenia. — Nadmienić tutaj jednak trzeba, że do Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców nie wszystkie stowarzyszenia mogą należeć. Sprawę tą omawia art. „Warunki przystąpienia do Związku” (str. 59).

2. Połączenie się z sąsiednimi stowarzyszeniami. Powszecznym jest zarzut, że stowarzyszenie jest „kosztowną zabawą w pracę społeczną”, gdyż ze względu na swą budowę musi gospodarować drożej, niż kupiec prywatny. I zarzut ten może istotnie być słusznym, jeżeli się zastosuje do stowarzyszeń drobnych, bez widoku stałego i poważnego rozwoju lub powstających w pobliżu już istniejących stowarzyszeń, albo wreszcie — nieskłonnych do łączenia się. Stowarzyszenia spożywców muszą gospodarować lepiej i taniej, niż handel prywatny, aby zapewnić wyraźne korzyści członkom swoim i stać się ośrodkami, ku którym ciążyć będą szerokie masy spożywców niezorganizowanych. Jediną drogą osiągnięcia tego celu jest organizowanie dużych stowarzyszeń, które mogłyby prowadzić po kilkanaście i kilkadziesiąt sklepów, a nadto: piekarnię, rzeźnię i inne zakłady wytwórcze. Gospodarka takich stowarzyszeń, sprowadzających towary w ilościach tak znacznych, jak na to nie może sobie pozwolić niejeden hurtownik, nie mówiąc już o kupcu detaliście, mających kolosalne obroty, przy stosunkowo nielicznym, bo ściśle do potrzeb dostosowanym personelu, i wreszcie posiadających zawodowych kierowników, — pod względem doskonałości organizacji i wielkości korzyści nietylko dorównywuje handlowi prywatnemu lecz nawet bezwzględnie go przewyższa. Zrozumieli to dawno kooperatyści w Anglii i wogóle na Zachodzie Europy, i dlatego liczba stowarzyszeń tam się zmniejsza, lecz stale zwiększa się liczba zorganizowanych spożywców i wzrasta potęga stowarzyszeń pozostałych.

To muszą sobie uświadomić i nasze stowarzyszenia i w tym również kierunku podążać. Oczywiście jest rzeczą, że nie da się szybko przeprowadzić zlania stowarzyszeń na znaczniejszym terenie. Proces łączenia się będzie może dość długi. Chodzi jedynie o to, aby był zapoczątkowany i aby się stale odbywał. Przedewszystkiem winny połączyć się w jedno stowarzyszenie okręgowe: Stowarzyszenia istniejące w jednej i tej samej miejscowości, dalej w miejscowościach sąsiednich a następnie — w całej gminie i wreszcie w gminach sąsiednich.

Jeżeli przeto w tej samej miejscowości lub obok istnieje jeszcze drugie stowarzyszenie, to sprawę połączenia się z nim należy bezwarunkowo postawić na porządku dziennym zebrania ogólnego.

3. Skasowanie sprzedaży napojów alkoholowych i sprzedaży na kredyt. Stowarzyszenie spożywców, podejmując zadanie zaspakajania materialnych i kulturalnych potrzeb swoich członków czyni to w tym celu, aby drogą zbiorowego wysiłku stworzyć dla nich nowe, doskonalsze warunki bytu, niezbędne dla wychowania wolnego i zdrowego fizycznie i duchowo człowieka. Zadanie szczytne i olbrzymie! Lecz czy spełni je stowarzyszenie, które uprawia sprzedaż wódek, wina lub piwa i tym sposobem wpływa na rujnowanie się członków pod względem materialnym, zatrucie ciał i deprawację dusz? Czy spełni je stowarzyszenie, które prowadzi sprzedaż na kredyt i przez to ułatwia członkom ciągłe zadłużanie się i sprowadza ich do stanu stałej zależności od kredytującego, samo zaś pozbywa się kapitału, naraża się na straty i jest w ciągłych kłopotach finansowych? Zjazdy przedstawicieli stowarzyszeń spożywców wypowiedziały się w tej sprawie całkiem wyraźnie. Wszystkie poważniejsze stowarzyszenia sprzedaż napojów alkoholowych i sprzedaż na kredyt już skasowały.

Jeżeli więc stowarzyszenie kompromituje się jedną lub drugą sprzedażą, to należy wnieść na zebranie ogólne sprawę skasowania tej sprzedaży raz na zawsze.

.

Oczywiście niepodobna wszystkich poruszonych tutaj i innych jeszcze spraw wnieść na doroczne zebranie ogólne, które i tak ma dość długi porządek dzienny zwykły. Wskazanym raczej jest nieprzeładowywanie porządku dziennego; lepiej jest, gdy zebrania trwają niedługo, nie nużą, a natomiast odbywają się częściej.

Jeżeli z omówionych wyżej spraw żadna nie była dotąd przez zebranie ogólne zdecydowana, to należy włączyć do zwykłego porządku dziennego najpierw sprawę skasowania sprzedaży napojów alkoholowych, lub sprzedaży na kredyt. Jeżeli jednak kwestje te są już bezprzedmiotowe w stowarzyszeniu, — to można postawić na porządku dziennym sprawę zmiany statutu i przystąpienia do Związku. W tym wypadku zamiast punktów: „Wybory do zarządu“ i „Wybór komisji rewizyjnej“ — należy wstawić punkt „Wybór władz stowarzyszenia“, gdyż wrazie przyjęcia nowego statutu najlepiej

te władze powołać odrazu zgodnie z przepisami tegoż statutu *).

WYZNACZENIE TERMINU ZEBRANIA OGÓLNEGO.

Termin zebrania ogólnego należy ustalić po porozumieniu się ze Związkiem (lustratorem stowarzyszeń swego okręgu), a to dlatego, *aby na zebraniu*—stosownie do uchwały VII Zjazdu pełnomocników stowarzyszeń związkowych—*mógł uczestniczyć lustrator Związku*. Należy przytym pamiętać, że termin musi być na tyle odległy od momentu ustanowienia go, aby od chwili rozesłania zawiadomień do członków do dnia zebrania upłynęło przynajmniej tydzień, a najdalej dwa tygodnie czasu. Zbyt wczesne rozsyłanie zawiadomień jest niewskazane z tej racji, że członkowie najczęściej w tym razie zapominają o zebraniu i—co jeszcze ważniejsze—że stopień zainteresowania się sprawami stowarzyszenia i zebraniem zwykle jest najwyższy bezpośrednio po otrzymaniu zawiadomienia o zebraniu.

Przed oznaczeniem terminu należy jeszcze upewnić się, czy sala odpowiednia na zebranie w danym dniu będzie wolna i ewentualnie wynająć ją.

Zebranie winno być zwołane na koniec lutego; odkładanie do terminu ostatecznego, przewidzianego w statucie, t. j. do marca, świadczy niekorzystnie o sprawności zarządu.

ZAWIADOMIENIA O ZEBRANIU OGÓLNYM

Po ustaleniu terminu zarząd winien rozesłać członkom imienne zawiadomienia o zebraniu, a jednocześnie umieścić stosowne ogłoszenie w pismach miejscowych i także ogłoszenia wraz ze sprawozdaniem, rachunkiem strat i zysków i bilansem oraz projektem podziału nadwyżki i projektem budżetu na rok bieżący — w lokalach stowarzyszenia (biuro i sklepy).

Zawiadomienia i ogłoszenia zawierać winny poza wskazaniem terminu i miejsca zebrania, dokładny porządek dzienny i wzmiankę, jaki dowód uprawnia do wejścia na salę obrad. *Nieuwzględnienie tego może posłużyć członkom za po-*

*) Wprawdzie należałoby z tym wstrzymać się do czasu zatwierdzenia przez władze rządowe nowego statutu, lecz to nieuwzględnienie zwyczajów prawnych nikomu żadnej szkody przynieść nie może, a przyspieszy powołanie organów bardziej dostosowanych do potrzeb stowarzyszenia.

Wód do zakwestjonowania prawomocności zebrania Nadto do zawiadomienia należy dołączyć egzemplarz sprawozdania z bilansem, lub pomieszczać na odwrotnej stronie dane co do ruchu członków w ciągu roku (ilu: było, przybyło, ubyło i pozostało), stanu kapitału udziałowego, obrotu towarowego, wyniku obrachunku sklepów i magazynu, rachunek strat i zysków i bilans.

Oprócz członków zarząd zawiadamia o zebraniu Związek, a także i miejscowego przedstawiciela władz rządowych, jeżeli to jest konieczne z racji np. stanu wyjątkowego.

PRZYGOTOWANIA DO ZEBRANIA.

W przeddzień zebrania ogólnego odbywa się posiedzenie zarządu przy udziale Komisji rewizyjnej i, o ile to jest możliwe, lustratora Związku. Na posiedzeniu tym należy omówić i ułożyć wnioski (projekt uchwał) do każdego punktu porządku dziennego, ustanowić referentów (osoby, które daną sprawę, mają zebraniu przedstawić) i ułożyć listę kandydatów do zarządu i komisji rewizyjnej, względnie rady nadzorczej, oraz kandydatów do prezydium zebrania.

Trzeba się następnie postarać, ażeby upatrzony na przewodniczącego kandydat (człowiek orjentujący się w sprawach stowarzyszenia. energiczny a bezstronny) przybył na zebranie niezawodnie.

Przygotowane w ten sposób zebranie ma charakter poważny, odbywa się względnie szybko, nie nuży; obrady toczą się rzeczowo, nie chaotycznie.

ZEBRANIE OGÓLNE.

Lista obecności i quorum. Dla porządku jeden z członków zarządu lub upoważniony pracownik stowarzyszenia winien dyżurować przy wejściu na salę obrad i sprawdzać legitymacje członków, prowadzić listę obecności (zbierać podpisy wchodzących) i niewpuszczać na salę osób postronnych *).

Obrady rozpocząć się mogą dopiero gdy lista obecności wskaże, że jest już quorum t. j. że lista członków na sali jest dostateczna dla prawomocności zebrania.

*) Postronni mogą być wpuszczeni na salę obrad tylko w tym razie, jeżeli jest możność odseparowania ich od członków (np. gdy jest oddzielna galerja), albo gdy dane zebranie odbywa się w celach informacyjnych i nie decyduje.

Jeżeli brak jest quorum, to imieniem zarządu ogłasza się, że zebranie do skutku nie doszło dla wskazanej przyczyny, i że niebawem stosownie do wymagań statutu *zostanie zwołane zebranie w drugim terminie*. W ponownych zawiadomieniach i ogłoszeniach zarząd uprzedza, że zebranie to w tym terminie będzie prawomocne, bez względu na ilość przybyłych członków.

Gdy jednak na porządku dziennym są sprawy zwykle, dla rozstrzygnięcia których według starego statutu na zebraniu w pierwszym terminie niezbędna jest obecność *jednej piątej* ogólnej ilości członków, i *jest również sprawa np. zmiany statutu*, którą w tymże terminie decydować można *tylko przy obecności 2 ch piątych* ogólnej liczby członków, zaś z liczby, powiedzmy, 500 członków stowarzyszenia przybyło 150 — wówczas zebranie w pierwszym terminie odbywa się dla powzięcia uchwał w sprawach mniej ważnych, t. zw. zwykłych, a dla zdecydowania spraw większej wagi, zdjętych narazie z porządku dziennego, zwołuje się zebranie w drugim terminie.

Zebranie rozpoczynać należy możliwie punktualnie. Zwykle wyczekiwania na większą liczbę członków denerwuje mocno punktualnych i przyzwyczajają do spóźniania się. Lepiej zaczynać zebrania przy mniejszej liczbie członków, niż doprowadzać do chronicznych i coraz znaczniejszych opóźnień. Trzeba członków przyzwyczajać do punktualności i szanowania czasu innych.

Zawsze przed rozpoczęciem zebrania zarząd upewnia się, czy upatrzony na przewodniczącego kandydat jest na sali i czy zgodzi się ewentualnie mandat przewodniczenia przyjąć.

Zagają zebranie prezes zarządu lub jego zastępca stwierdzeniem liczby obecnych i prawomocności, a następnie po krótkim powitaniu, proponuje wybranie przewodniczącego i wskazuje kandydata ze strony zarządu.

Wybór przewodniczącego może się odbyć w drodze jawnego głosowania, przez aklamację, to znaczy jednogłośnie, bez żadnego protestu. Jeżeli jednak ktokolwiek wysunął innego kandydata, lub zaoponował przeciw jawności wyboru — wówczas należy przeprowadzić wybór w głosowaniu tajnym.

Należy przytym pamiętać, jaki jest *system głosowania*. Mianowicie, odbywa się ono zawsze tylko na kandydatów wysuniętych już i podanych do wiadomości zebrania, inaczej bowiem głosy łatwo mogą się rozstrzelać, tak znacznie, że głosowanie wypadnie zarządzić kilkakrotnie. Głosuje się za pomocą kartek lub gałek, które winny być z góry przez zarząd przygotowane. Kartki muszą być jednakowego papieru i formatu, gałki zaś — w dwu kolorach dla odróżnienia głosów

„za“ i „przeciw“. Na kartkach wypisuje się tyle nazwisk z pośród wysuniętych kandydatów, ile osób ma się wybrać; balotowanie gałkami musi się odbyć na wszystkich kandydatów, *bez względu — czy otrzymali dostateczną ilość głosów, czy nie*. Do balotowania potrzebna jest skrzynka z jednym otworem do dwu przegródek, z których jedna jest przeznaczona do wrzucania gałek „za“ lub „przeciw“ kandydatowi, a druga — do odrzucania gałek zbytecznych. Każdy głosujący — dla niepoznania — przed złożeniem głosu zaopatruje się zawsze w obie gałki.

Jeżeli na sali są postronni lub jest niewielka liczba członków, albo wreszcie gdy sala jest zbyt ciasna — członkowie głosy składają w porządku wyczytywania ich nazwisk z listy obecności. Gdy zaś na sali są sami członkowie, liczba ich jest znaczna, i jest na sali trochę wolnego miejsca — wyczytywanie nazwisk może się odbyć tylko raz dla ustalenia liczby głosujących, a następnie przy głosowaniu na jednego kandydata członkowie przechodzą na jedną stronę sali, powracając — głosują na drugiego i t. d.

Ustalenie liczby głosujących zawsze jest konieczne, gdyż za wybranych mogą być uznani tylko ci, którzy uzyskują większość, to znaczy otrzymają więcej, niż połowę ogólnej liczby głosów. Zresztą żaden szanujący się kandydat, który nie kieruje się jakimś ukrytym interesem własnym, nie przyjmie mandatu, jeżeli nie będzie miał możliwości przekonania się, czy rzeczywiście i jaką uzyskał większość.

Wrazie braku skrzynki z gałkami balotowanie odbywa się za pomocą innych mniej jednak praktycznych sposobów. Mianowicie: za pomocą raddzierania kartek, lub stawiania na nich odpowiednich znaczków, co oznacza głos „za“, albo też przy pomocy np. fasoli w dwu kolorach, zastępującej gałki, i dwu czapek, lub woreczków małych, zamiast skrzynki.

Wreszcie pamiętać trzeba, że głosowanie za pomocą wypisywania nazwisk kandydatów na kartkach, gdy na sali są członkowie niepiśmienni, zmuszeni w tym razie korzystać z pomocy piśmiennych, — za tajne uznane być nie może.

Powracając do wyboru przewodniczącego, zaznaczyć trzeba, że zasady tajności głosowania, przy jego wyborze niekiedy niepodobna uwzględnić, szczególnie gdy czas zebrania jest ograniczony, a na porządku dziennym jest wiele spraw do załatwienia, i gdy na zebranie przybyło paręset osób. Wówczas trzeba z konieczności zastosować inny sposób głosowania.

W każdej dobrze zorganizowanej instytucji, sprawa wyborów, przemówień i głosowania na zebraniu jest omówiona

i z góry przesądzona w specjalnie ułożonym i zatwierdzonym regulaminie.

Uzupełnienie prezydjum. Statuty wymagają powołania przewodniczącego zebrania. Według utartego jednak zwyczaju przewodniczący, oprócz sekretarza zebrania, *powołuje sobie jeszcze sam z pośród zebranych asystę*, składającą się z dwu lub więcej osób. Osoby te, zwane *asesorami*, powołuje się celem dodania powagi prezydjum, praktycznie zaś — dla umożliwienia przewodniczącemu naradzenia się w wypadkach nieporozumień i zatargów na zebraniu oraz dla chwilowego zastąpienia go w razie potrzeby.

Aby oszczędzić przewodniczącemu powszechnie dającego się zaobserwować zakłopotania przy kompletowaniu prezydjum, uniknąć niekiedy znacznej straty czasu i powołania zgola nieodpowiednich osób — najlepiej, gdy zarząd upatrzy wcześniej kandydatów i karteczkę z ich nazwiskami położy na stole przed przewodniczącym, lub wręczy mu ją dyskretnie w inny sposób. Taka pomoc zarządu nie może, oczywiście, bynajmniej krępować przewodniczącego w doborze sobie asysty.

Obrady. Po ukończeniu się prezydjum przewodniczący odczytuje porządek dzienny, w którym ustanowiona przez zarząd kolejność spraw może być obecnie przez zebranie zmieniona. Z chwilą przyjęcia porządku dziennego przewodniczący zarządza rozpatrywanie każdego punktu w ustanowionej kolei.

Przedewszystkim sekretarz zebrania lub jeden z członków zarządu *odczytuje protokół poprzedniego zebrania*. Protokół ten w treści nie może być już zmieniony lub poprawiony, zebranie jednak ma prawo, przyjmując go, zaznaczyć, że dana uchwała jest pominięta lub ujęta błędnie i na czym ten błąd polega.

Następnie *zarząd i komisja rewizyjna przedstawiają sprawozdania ze swej działalności* w okresie sprawozdawczym, rachunek strat i zysków i bilans na dn. 31 grudnia roku sprawozdawczego. W sprawozdaniu nie można się ograniczać do cyfr, lecz należy żywo, dokładnie i treściwie przedstawić każdy ważniejszy moment z działalności stow. i wyjaśnić wyniki każdego rachunku w sprawozdaniu cyfrowym. Należy przytym czynić to w takiej formie, aby nie odnosiło się wrażenia, że zarząd czy komisja specjalnie wysilają się na podkreślanie swych zasług, i aby zebrani członkowie byli w stanie dokładnie zrozumieć, dlaczego są takie, a nie inne wyniki. Zrozumienie to jest nieodzowne dla zebrania, które wysłuchuje sprawozdania nie dla względów li tylko formalnych, lecz takowe wraz z bilansem — przy pełnej świadomości tego co

czyni — zatwierdza lub odrzuca, a odnośnym organom wyraża uznanie lub decyduje pociągnąć je do odpowiedzialności w razie szkód i strat.

Przy składaniu sprawozdania należy jednocześnie odczytać protokół z dokonanej w okresie sprawozdawczym przez Związek lustracji stowarzyszenia i udzielić szczegółowych wyjaśnień do wszystkich punktów protokołu.

Następnie wchodzi pod obrady *sprawa podziału nadwyżki*. Odnośny projekt zarządu referuje jeden z jego członków. Jeżeli projekt wysuwa nie jedną lub dwie, a więcej pozycji — dyskutować, a szczególnie poddawać pod głosowanie należy każdą pozycję oddzielnie, a nie cały projekt. Trzeba przytym pamiętać o zasadach, jakie obowiązują stowarzyszenie spółdzielcze w przedmiocie podziału nadwyżki. Wogóle należy trzymać się zasady niewyzbywania się kapitałów na rzecz innych instytucji, gdyż to świadczy o fałszywym pojmowaniu zadań stowarzyszenia, osłabia je lub cofa wstecz, doprowadzając do stanu z przed roku. Jedynie poparcie finansowe instytucji kulturalno-oświatowych może być usprawiedliwione w wypadku, gdy stowarzyszenie odnośnych zadań podjąć nie może. Z funduszków specjalnych wskazanym jest, między innymi, *tworzenie funduszu oświatowego*, któryby z czasem pozwolił stowarzyszeniu czy to zorganizować jakie kursy, bądź własną bibliotekę i czytelnię, czy stworzyć stypendja dla zdolniejszych dzieci swych członków i t. p., i *funduszu zapomogowego*, umożliwiającego wydawanie bezprocentowych, opartych na osobistym zaufaniu, pożyczek członków w razie znalezienia się w wyjątkowo trudnym położeniu materialnym np. wskutek: choroby, śmierci członka rodziny, bezrobocia, strajku, kradzieży, pożaru i t. p.

Niewłaściwym jest przy podziale nadwyżki *przeszaczenie np. pewnej sumy na spłatę pożyczek, lub na wpłatę na udział do związku*, gdyż to dla słabo orjentującego się buchaltera stowarzyszenia sprawi dużo kłopotu przy realizowaniu uchwały zebrania ogólnego.

Wreszcie pamiętać należy o przypomnieniu członkom przy uchwaleniu podziału nadwyżki, *jaki termin* przewidziany jest statutem *do podniesienia należnych procentów od udziału i zurotów od zakupów*, i o zachęceniu ich do *pozostawienia należnych sum w stowarzyszeniu* przez dopisanie do udziałów lub na rachunek pożyczek, w razie gdyby dany członek określone statutem maximum udziałów już posiadał. Jeżeli jednak, mimo tego zachęcenia, zebranie zdecyduje procent i zwroty wypłacić — najlepiej jest uchwalić wypłatę w gotówce, bo, jak doświadczenie uczy, wypłata towarem, zalecana niekiedy ze

względów oszczędnościowych (coś jednak zostanie w stowarzyszeniu w postaci różnicy między ceną kosztu, a ceną sprzedażą), jest racjonalna tylko w stowarzyszeniu dużym, posiadającym znaczną różnorodność towarów i możliwość przeprowadzenia wyplaty w sposób nie utrudniający kontroli kasy i towarów*).

Z kolei zarząd przedstawia ułożony przezeń i zaakceptowany przez komisję rewizyjną *budget na rok bieżący*. Winien on być opracowany i przedstawiony w taki sposób, aby projektowane wydatki były umotywowane przewidywanym wpływem (np. obrót przewidywany mk. 500.000 przy 10% średniej stopy kalkulacyjnej = zysk brutto mk. 50.000), wydatkami rzeczywistymi w roku poprzednim (np. pensje: wydatkowano w roku ub. mk. 10.000 — przewiduje się mk. 20.000) i uzasadnieniem konieczności powiększenia ewentualnie wydatków, na przykład potrzebą rozszerzenia działalności stowarzyszenia.

Pamiętać przytym trzeba o uchwale zjazdu czerwcowego z roku 1918, według której budget każdego stowarzyszenia winien przewidywać w wydatkach przynajmniej 5% ogólnej sumy wydatków gospodarczych na cele oświatowo-kulturalne stowarzyszenia. Nie znaczy to, aby na tych 5% poprzestawać, wydatki mogą być znacznie większe, lecz w żadnym wypadku nie mniejsze od tej normy. Chodzi tu o przypomnienie, że stowarzyszenie ma zaspakajać nie tylko materialne lecz w równym bodaj stopniu kulturalne potrzeby swych członków i że winno dbać o ich wychowanie i uświadomienie spółdzielcze i powiększenie tym sposobem ich wartości zarówno w interesie samego stowarzyszenia („jaki pan — taki kram“), jak i ruchu spółdzielczego i społeczeństwa wogóle. Zdający sobie sprawę z zadania tego zarząd nie tylko doliczy w budżecie do ogólnej sumy wydatków gospodarczych 5% na wskazane cele, lecz z góry zastanowi się, co w tym kierunku zrobić trzeba i zrobić można, ułożywszy sobie plan pracy, wyszczególni w budżecie na co i ile potrzeba pieniędzy i domagać się będzie energicznie uchwalenia ogólnej sumy kredytu, czyli upoważnienia do wydatkowania takiej, a takiej ogólnej sumy.

Poza tym przezorny zarząd, zdając sobie sprawę z tego, że tylko ogólne zebranie ma prawo dysponować funduszami stowarzyszenia, że jest on niejako rządem w państwie, któ

*) Naprzykład zamiast gotówki buchalterja wydaje członkom specjalne bony, za które członek, jak za gotówkę, nabywa w zakładach stowarzyszenia potrzebne mu artykuły.

remu pod grozą pociągnięcia do odpowiedzialności nie wolno nie ponad sumy przez sejm uchwalone wydatkować, i że na początku roku niepodobna z całą ścisłością przewidzieć wszystkich niezbędnych wydatków w ciągu roku, jak i faktycznej potrzeby ich powiększenia,—domagać się będzie upoważnienia od zebrania ogólnego do przekroczenia sumy projektowanych wydatków o pewien określony procent (np. o 10%) i przenieszenia przyznanego na wydatki kredytu z jednej pozycji na drugą w miarę potrzeby.

.

W ten mniej więcej sposób należy przedstawiać zebraniu ogólnemu punkt po punkcie porządku dziennego.

Szczególniejszą jeszcze uwagę należy zwrócić na sprawy: *zmiany statutu* i *przystąpienia do Związku*. Referować je winni najlepsi mówcy w stowarzyszeniu i najbardziej wyrobieni jego członkowie. Uchwalenie takie czy inne tych spraw decyduje o przyszłości stowarzyszenia. Przy uchwalaniu zmiany statutu trzeba odczytać projekt statutu nowego i omówić wszystkie różnice między jednym, a drugim. Członek, który się podejmie referowania sprawy przystąpienia do Związku winien odczytać sobie przydłym art. „Warunki przystąpienia i należenia do Związku“, statut Związku i wzór deklaracji, jaką wypadnie przestać Związkowi.

Zadania przewodniczącego. Przestrzega on, aby nikt mówiącemu nie przerywał, a to pod grozą udzielenia nagany lub usunięcia winnego z zebrania; udziela głosu członkom w kolei zapisania się do głosu; pilnuje, aby mówiący nie odbiegał od tematu, t. j. od tej sprawy, którą w danej chwili zebranie omawia, i aby nikomu osobiście nie ubliżał, aby mówił treściwie i niezbyt długo; odbiera głos członkowi, który do jego napomnień nie stosuje się, lub powtarza to, co powiedział już inny członek; zwraca wrazie potrzeby uwagę zebranych, że zbyt jest zabieranie głosu w tym tylko celu, by zaznaczyć, że się zgadzają z wnioskodawcą, gdyż to ujawnić każdy może w głosowaniu; nie odda pod głosowanie wniosku, jeżeli nie jest przekonany, że członkowie już go należąco zrozumieli, i szczególnie ma to na uwadze przy głosowaniu sprawy zatwierdzenia sprawozdania i bilansu, podziału nadwyżki, budżetu i t. p.*); nie dopuści do rozpatrywania na-

*) Zarząd przy tych punktach specjalnie winien dążyć do wywołania dyskusji, aby ujawnić i wyjaśnić przytym wszystkie pretensje i nieporozumienia i dokładniej zapoznać ogół członków z biegiem spraw stowarzyszenia.

stepnego punktu porządku dziennego, nim nad poprzednim dyskusja się nie wyczerpała i dopóki wszystkie związane z nim wnioski referenta i inne, w czasie dyskusji postawione nie zostały przegłosowane; nie uzna wniosku za przyjęty przez fakt, że nikt się przeciw niemu nie wypowiada (bo mogą go po prostu nie rozumieć), lecz zarządza zawsze głosowanie i przytym pierwszeństwo oddaje wnioskowi najdalej idącemu.

Głosowanie we wszystkich sprawach, za wyjątkiem wyborów*), przeprowadza przez podnoszenie rąk, jeżeli regulamin zebrania nie przewiduje innego głosowania, lub samo zebranie nie uzna za konieczne głosować w inny sposób. Przy głosowaniu każdego wniosku żąda wypowiedzenia się i oblicza głosy „za“ i „przeciw“ i „wstrzymujących się“ od głosowania. Przy sprawdzaniu, czy wniosek został przyjęty, lub odrzucony, głosy „wstrzymujących się“ dodaje do głosów „przeciw“, jeżeli regulamin nie przewiduje inaczej. Wyniki głosowania podaje odrazu do wiadomości zebrania.

Uchwały. Wnioski w sprawach zmiany statutu i likwidacji stowarzyszenia uważa się za przyjęte, jeżeli w głosowaniu wypowie się za nimi przynajmniej $\frac{2}{3}$ wszystkich obecnych na zebraniu członków; wszelkie inne wnioski obowiązują po przyjęciu prostą większością głosów, to jest gdy uzyskają więcej, niż połowę głosów członków, obecnych na zebraniu. Uchwały, powzięte na zebraniu ogólnym statutem przepisaną ilością głosów, obowiązują wszystkich członków. Jeżeli stowarzyszenie działa jeszcze na podstawie starego normalnego statutu — to na jego zebraniu ogólnym w pierwszym terminie każdy wniosek może być głosowany o tyle tylko, o ile na sali jest dostateczna liczba członków. Naprzykład w stowarzyszeniu, liczącym 200 członków, zebranie jest prawomocne do uchwalenia budżetu przy liczbie 40 członków. Jeżeliby nawet ta liczba członków była obecna przy otwarciu zebrania, to opuszczenie sali bodaj przez jednego członka uniemożliwia powzięcie jakiegokolwiek uchwał lub przeprowadzenia wyborów czyli inaczej stwarza stan, zwany brakiem quorum do prawomocności uchwał.

Wrazie zgłoszenia do danego punktu porządku dziennego kilku wniosków, zbliżonych do siebie lub słabo opracowanych, przewodniczący winien zarządzić wybór z kilku osób *komisji wniosków*, która winna wnioski uzgodnić, poprawić lub ewentualnie połączyć i ułatwić tym sposobem zadanie prezydium

*) Mamy tu na myśli już nowy statut.

i zebraniu. Do komisji tej obowiązkowo winni wejść i wnioskodawcy.

Wybory. Przed głosowaniem należy wyjaśnić zadania tych, których się ma wybrać i zwrócić uwagę na zalety, jakie kandydaci posiadają winni, i wskazać, kto nie może być wybrany (niepiśmienny, handlarz, właściciel piekarni, jatki i t. p., lub ten, dla którego, ze względu na jego położenie materialne, cele stowarzyszenia są naogół obojętne). Następnie ogłasza się listę kandydatów, ułożoną przez zarząd, przyczym przewodniczący proponuje zebraniu wysunąć jeszcze innych kandydatów, których uznałoby za pożądaných. Każde nazwisko członka, jeżeli tego ktoś z zebranych kategorycznie zażąda, przewodniczący dopisuje do listy kandydatów, poczym ogłasza jeszcze raz całą listę i tylko na wymienionych w niej zarządza głosowanie. *Głosowanie* to według wymagań statutu *musi być tajne*; żadne inne nie uprawnia kandydata do przyjęcia mandatu. Sposób przeprowadzenia głosowania wskazany jest wyżej (patrz „Wybór przewodniczącego“), winno zawierać większą liczbę kandydatów, niż w rzeczywistości ma się wybierać. —

Jeżeli przeprowadza się wybory za pomocą wypisywania na kartkach nazwisk kandydatów, to wówczas przewodniczący zarządza przepisanie w kilku egzemplarzach i wywieszenie na widocznych miejscach w sali obrad kompletnej listy kandydatów i następnie ogłasza określoną co do czasu trwania przerwę dla wypełnienia kartek wyborczych. Przy odbiorze wypełnionych kartek przewodniczący winien notować na liście obecności, kto kartkę złożył.

Obliczenie głosów może przeprowadzić prezydium. Jeżeli jednak czasu jest mało i są jeszcze na porządku dziennym sprawy do omówienia, najlepiej jest powołać do tego z pośród zebranych specjalną tak zwana *komisję skrutacyjną* w liczbie kilku osób. Komisję tę powołuje przewodniczący za zgodą zebrania. Komisja zabiera kartki wyborcze i w sąsiednim pokoju przeprowadza obliczenie, poczym spisuje specjalny protokół, notując liczbę oddanych kartek, liczbę kartek nieważniowych z powodu niewłaściwego wypełnienia, liczbę kartek czystych, niewypełnionych i wreszcie ostateczny wynik głosowania; przy każdym kandydacie notuje liczbę oddanych mu głosów. Na podstawie tego protokołu przewodniczący ogłasza rezultat wyborów.

PROTOKUŁ ZEBRANIA OGÓLNEGO.

Jeżeli stowarzyszenie chce mieć protokoły zebrań opracowane dokładnie i możliwie dobrze, a sekretarzowi zebrań umo-

zliwić zabieranie głosu w czasie dyskusji — to należy na zebraniu w skrótach notować jego przebieg, protokół zaś opracować dopiero po zebraniu. Ułożony projekt protokołu sekretarz winien przedłożyć przewodniczącemu do przejrzania. Po zaakceptowaniu prezeń projektu sekretarz wpisuje go do księgi protokołów i posyła do podpisu przewodniczącemu, asesoram, obecnym na zebraniu członkom zarządu i rady nadzorczej i — według wymagań dotychczasowego statutu normalnego — przynajmniej trzem zwykłym członkom stowarzyszenia.

Protokół winien zawierać następujące dane:

- 1) jakie odbyło się zebranie (zwyczajne, czy nadzwyczajne);
- 2) kiedy i gdzie się odbyło i przez kogo zostało zwołane;
- 3) jaka była liczba obecnych członków i przy jakiej ogólnej liczbie członków stowarzyszenia;
- 4) jaki był porządek dzienny zebrania;
- 5) kto je zagał; kto i w jaki sposób został powołany na przewodniczącego, i z kolei tenże kogo i w jakim charakterze zaprosił do prezydium;
- 6) kto dany punkt porządku dziennego referował i kto przy tym punkcie zabierał głos i ewentualnie jakie złożył wnioski dodatkowe lub poprawki do wniosku referenta, albo kontra wnioski;
- 7) czy dany wniosek został przyjęty lub odrzucony jednogłośnie, czy większością głosów i jaki? Tu należy wskazać liczbę głosów „za“, „przeciw“ i „wstrzymujących się“
- 8) jak przeprowadzono wybory: ilu było głosujących, jak głosowano i kto, iloma głosami i na jakie stanowisko został kto powołany.

D. Kuszewski.

Potrzeba dużych stowarzyszeń.

Stale rosnąca drożyzna i spekulacja pobudza szerokie koła spóżywców szukać ratunku w kooperacji. Jest już przeszło 4.000 stowarzyszeń spóżywców w kraju, i każdy dzień przynosi wiadomość o powstawaniu nowych, zarówno po wsiach, jak w miastach.

Liczne rzesze, garnące się dziś do kooperacji, domagają się od niej przedewszystkim czynu: stawienia tamy wyzyskowi handlu prywatnego. Tym oczekiwaniom kooperacja musi godnie odpowiedzieć, musi w działalności swej wykazać, że

istotnie umie i może skutecznie walczyć z wyzyskiem, stworzyć lepsze organy wymiany, niż handel prywatny, opustaszający kieszenie spożywców.

Jeżeli temu zadaniu kooperacja nie sprostą, to masy ją porzucają, jak papierowy oręż, niezdolny zwalczyć wroga, i znowu zapanuje rozproszenie, zniechęcenie i obojętność spożywców.

Ażeby zadaniu sprostać, wytworzyć siłę, zdolną wyzysk i marnotrawstwo pokonać, stowarzyszenia muszą się dobrze do walki uszykować. Nie wystarczą piękne hasła — program, trzeba mieć siłę realną, a tę daje przedewszystkiem dobra organizacja. Pod tym względem źle się dzieje u nas. Licznym sklepikarzom prywatnym, oblegającym spożywcę, przeciwstawiamy niewiększe od nich stowarzyszenia. słabe ilościowo i finansowo, z przestarzałą rutyną handlową i małą ambicją, idące luzem bez spóldzielczego ducha, choć każde przy zakładaniu woła: w jedności siła!

W dziedzinie wymiany towarów, jak zresztą w każdej innej, zwycięża nie ten, kto powołuje się na sprawiedliwsze zasady i piękne obietnice wygłasza, ale ten, kto w praktyce, w czynach wykaże większą sprawność, sprężystą administrację, doskonałą technikę i siłę większą, wyrażającą się w większym kapitale i większych obrotach. Drobne stowarzyszenia wykazać tego nie mogą, dlatego wielu kupcy ich się nie boją, nawet do rozpowszechnienia swoich towarów ich używają, swój obrót przez to powiększając. Kramy prywatne i sklepy stowarzyszenia z tego samego źródła towary nabywają.

Skutecznie bronić spożywców przed wyzyskiem i wytworzyć bardziej ekonomiczną organizację wymiany towarów mogą tylko wielkie stowarzyszenia, obejmujące nie setkę jedną, drugą, ale tysiące członków.

Wtedy w danym okręgu czy nawet w całym powiecie, zamiast kilkunastu czy kilkudziesięciu zarządów, często zmienianych dla braku czasu, wiedzy czy chęci, będzie jedna rada administracyjna jednego wielkiego stowarzyszenia, skupiająca w sobie z wyborów najdzielniejsze jednostki okręgu. Pod jej kierunkiem i kontrolą całą pracę bieżącą wykonywać będą zarządzający specjalnymi działami stowarzyszenia, odpowiednio do swych czynności fachowo przygotowani.

Wtedy sklepy stowarzyszeniowe nie będą już powstawać bezładnie nieraz jeden obok drugiego, jak kramy prywatne, rywalizujące ze sobą, nie będą samotnie szukać drogi w bagnie handlu prywatnego, ale stanowiąc będą planowo wysunięte placówki dobrze zorganizowanej armii spożywców, stopniowo ogarniającej cały okręg, oczyszczającej go z pasożytów i błota.

Wtedy zamiast kilkunastu czy kilkadziesiątu gospodarzy stowarzyszeń, łamiących sobie każdy na swój sposób głowę, gdzieby i jakby odrobinę towaru dla swego sklepu wydestać, będzie czynny pod kontrolą rady administracyjnej spożywców, jeden towaroznawca-aprowizator, sprowadzający towar wagonami, z pominięciem miejscowych hurtowników, z lepszego źródła. Towar będzie lepszy, niż dotąd, i cena niższa, i koszty handlowe mniejsze.

W centrum okręgu, w którym zjednoczenie spożywców działa, będzie centralny magazyn stowarzyszenia, z którego otrzymywać będą towary wszystkie sklepy-filje i sprzedawacze po jednakowych cenach, niższych niż dotychczas, bo organizacja będzie doskonalsza, niż sklepikarska.

Całą rachunkowość sklepów i głównego magazynu prowadzić będzie biuro rady administracyjnej pod jej kontrolą, a wybrani delegaci spożywców komunikować będą radzie swoje uwagi o działalności sklepów, zostających pod ich opieką, pozyskiwać nowych członków dla stowarzyszenia i prowadzić działalność społeczno-wychowawczą, tak niezbędną, a tak dziś zaniedbaną, bo zawałonym zakupami i rachunkami zarządom czasu na nią nie stało.

Zjednoczone okręgowe stowarzyszenie spożywców będzie też mogło nareszcie rozwinąć specjalne działy handlowe w osobnych magazynach, a więc: dział księgarski, dział tkanin i galanterji, dział naczyń kuchennych, narzędzi i żelaza, dział gotowych ubrań i obuwia, dział rolniczy i ogrodniczy, dział opału i t. d. i t. d. A potem przyjdzie kolej na własne warsztaty wytwórcze, piekarnię mechaniczną, młyn, rzeźnię i t. d. i t. d.

W wielkim okręgowym stowarzyszeniu będzie więc większa siła finansowa i obrotowa, bo zjednoczona z całego okręgu. Administracja będzie lepsza, bo nie dorywcza, honorowa, — tylko stała, płatna, fachowo przygotowana. Kontrola nad nią będzie doskonalsza, bo z najteższych głów okręgu złożona rada administracyjna. Solidarność spożywców, poparta dobrą organizacją, będzie doskonalsza, i szerzyć się będzie wśród nich oświata, pobudzająca do dalszej pracy nad wyzwoleniem z pod panowania nowoczesnego molocho-kapitału, wszędzie we wszystkich dziedzinach.

Wtedy dopiero w całej pełni wykaże się potęga hasła: w jedności siła! Zjednoczone okręgowe stowarzyszenie spożywców — to doskonalsza organizacja, lepsza metoda gospodarza, zdolna pokonać wyzysk i marnotrawstwo handlu prywatnego. To dopiero siła istotnie wyzwalać!

S. Wojciechowski.

Jak wynagradzać pracowników.

Wiemy, w jak wielkim stopniu pomyślny rozwój sklepu zależy od zalet sklepowego. Jeśli sklepowy jest uczciwy, stateczny, porządny, uprzejmy, jeśli zna się na towarach, umie je przechować, umie ludzi do sklepu zachęcić i obowiązki swoje pełni sumiennie i umiejętnie, — stowarzyszenie, przy dobrej woli zarządu, niewątpliwie się rozwinie. Ale taki sklepowy nie zgodzi się pracować za pensję, z której nie będzie mógł mieć najskromniejszego nawet utrzymania. Bo człowiek uczciwy nie będzie uzupełniał szczupłej pensji kradzieżą ze sklepu; człowiek stateczny nie będzie wciął w długi, lecz poszuka pracy, która mu zapewnić może utrzymanie; człowiek honorowy nie zechce być ciężarem rodziny i korzystać z jej pomocy w tak ciężkich czasach, zwłaszcza gdy nie jest niedołągą, ma siły i zdolność do pracy.

Dziś, kiedy gospodarka stowarzyszeń naszych tyle napatyka przeszkód, wywołanych przez niedostatek wojenny i panoszenie się na rynku spekulantów, kiedy na stowarzyszenia spadają nieraz bardzo ważne i odpowiedzialne czynności, jak wypiek chleba i podział wśród całej ludności artykułów monopolowych, — w tych warunkach tylko bardzo dbała i sumienna współpraca zarządów z pracownikami sklepowymi pozwala stowarzyszeniom wywiązywać się należycie i uczciwie z obowiązków względem członków i ogółu spożywców. Trzymanie dziś przez nasze stowarzyszenia, zwłaszcza posiadające produkty kontyngensowe, źle płatnych, nieodpowiednich, nieprzywiązanych do swej pracy i bardzo często z ostateczności zmuszonych popełniać nadużycia pracowników jest zgubą dla stowarzyszenia i krzywdą a nieraz i zbrodnią względem wszystkich zaopatrujących się w sklepie spożywców.

Pracownikom, należy dziś płacić tyle, ażeby mogli ze swej pensji mieć najskromniejsze, lecz całkowite utrzymanie. W przeciwnym bowiem razie ludzie uczciwi i stateczni nie podejmą się u nas pracować, — i stowarzyszenie zejdzie na jedną z dróg, prowadzących do upadku, hańby i pośmiewiska.

W sprawie oświaty spółdzielczej.

Ze zmianą układu sił i stosunków społeczno-politycznych szerokie warstwy ludowe wstępują dziś na drogę samodzielnego udziału w życiu publicznym—i to w zakresie tak szerokim, jak nigdy i nigdzie dotąd.

A że rozwój w tym kierunku był długo krępowany, więc dziś—po usunięciu najgłówniejszych przeszkód zewnętrznych—będzie się on odbywał w tempie bardzo przyspieszonym z rewolucyjną nieraz prężnością. Powstające w tych warunkach kształty organizacyjne będą oczywiście wytwarzane pod wpływem doświadczenia raczej negatywnego aniżeli pozytywnego. Nim nowe życie wykształci nowych obywateli, przystosowanych wychowaniem, wiedzą i nawyknięciami do zmienionych warunków,—będziemy przeżywali bolesny okres nałamywania się ludzi do tworzonego przez nich form życia organizacyjnego oraz dopasowywania form do niedającego się nagiąć życia.

Z pomocą winna tu przyjść oświata. Przez reorganizację szkolnictwa w duchu wymagań zmieniającego się życia można dużo zdziałać w tym kierunku. Nim nastąpi zasadnicza zmiana w samych podstawach prowadzenia oświaty ludowej, czego się nie da dokonać na poczekaniu w drodze najmańdrzejszych zarządzeń od góry, już dziś jednak możliwa jest i konieczna pewna częściowa reforma naszego szkolnictwa. Chodzi nam o kształcenie całkiem nowego typu człowieka-obywatela, który będzie żyć i działać w warunkach wręcz odmiennych niż przedwojenne. To też żadne dotychczasowe wzory, zaczerpnięte nawet z krajów najbardziej przodujących, nie mogą nam tu służyć całkowitym przykładem; najmniej zaś wzory tego, cośmy mieli przed wojną i mamy podczas wojny na ziemiach polskich.

Szkoły nasze i używane w nich podręczniki były i dotąd pozostają krzewicielami antyspołecznego egoizmu, na którym się opiera ustrój kapitalistyczny. Weźmy pierwszy lepszy zbiór zadań arytmetycznych; czyż nie zatruwa jego treść duszy i umysłu dziecka wstępną i wrogą dzisiejszym prądom wyzwolenńczym ideologią sklepikarską? — Zyski, procentujące kapitały, potrącanie robotnikom z pensji i t. d., i t. d.—Oto zachęcająca strawa dla umysłu przyszłego obywatela Polski ludowej! Znam wypadek, kiedy pewien uczeń 1-ej klasy gimnazjum z wielkim zamiłowaniem i lichwiarskim zyskiem realizował w życiu koleżeńskim zaczerpnięte wprost ze zbioru zadań arytmetycznych przykłady.

A wypisy dzisiejsze! — czyż nie są one w bardzo wielu wypadkach skutecznym środkiem propagandy gniłych zasad moralności mieszczańskiej.

Te i tym podobne fakty należy już dziś, nie czekając na zasadniczą reformę szkolnictwa, jaknajenergiczniej i jaknajbezwzględniej usuwać.

*

Szkoły nasze już dziś winny wychowywać polskie dzieci w takich zasadach, takimi ideałami je karmić i do takich metod działalności społecznej wdrażać, — aby uczynić z nich jaknajbardziej zaradnych, szczęśliwych i pożytecznych obywateli.

A jakaż metoda pracy społecznej jest dziś najbardziej właściwą, nieraz jedynie skuteczną, coraz powszechniej cioną, lecz, niestety, z trudnością i nie wszędzie, gdzie trzeba, stosowaną? — Metodą tą jest spółdzielczość. Na gruzach skompromitowanego systemu biurokratyczno-kapitalistycznego powstaje dziś świat nowy pod hasłem spółdzielczości.

Coraz bardziej zaczynają u nas w Polsce rozumieć wszyscy, kogo szczerze obchodzi przyszłość Ojczyzny, komu interes klasowy nie zasłania prawdy przed oczyma, — iż bez szerokiej i gęstej sieci organizacji spółdzielczych, zaspakajających najróżnorodniejsze potrzeby jaknajliczniejszych rzesz Narodu, — nie będziemy mieli istotnie niepodległej, silnej i szczęśliwej Polski. Mocniejszą od przymusu więzią dobrowonego współdziałania łączyć musimy siły pojedyncze dla wspólnej akcji wszędzie, gdzie uczuwa się potrzeba związków organizacyjnych.

Spółdzielczość jest metodą naradzającego się dziś jutra, spółdzielczość jest drogą ku lepszej przyszłości, jest upragnionym zwycięstwem, który pokona ustrój, oparty na gwałcie i wyzysku, jest warunkiem urzeczywistnienia prawdziwej wolności jednostek i grup ludzkich. To też oświata publiczna w Polsce ludowej winna stać się krzewicielką wiedzy spółdzielczej i ducha spółdzielczego.

*

*

Nim się odbędzie zasadnicza reforma naszego szkolnictwa, już dziś trzeba — moim zdaniem — poczynić kroki następujące:

1. Dokonać rewizji podręczników szkolnych w terminie jaknajkrótszym przy spółdzielczych kooperatystów i ogłosić konkurs na podręczniki, odpowiadające dzisiejszym wymaganiom.

2. Wprowadzić obowiązkowe wykłady kooperacji w seminarjach nauczycielskich ze specjalnym uwzględnieniem kooperacji spożywców. Kurs winien obejmować historię i teorię kooperacji oraz rachunkowość stowarzyszenia spożywców. Program kursu winien być ułożony w ogólnych zarysach i pozostawiać jaknajwięcej swobody inicjatywie wykładowca. Dla opracowania programu należy powołać komisję, złożoną z kooperatystów i pedagogów. Ogłosić konkurs na podręcznik kooperacji dla seminarjów nauczycielskich na podstawie przyjętego programu.

3. Organizować obowiązkowe wykłady kooperacji podczas wakacyjnych kursów dla nauczycieli szkół początkowych. Program opracować w komisji z kooperatystów i pedagogów.

4. Zobowiązać nauczycieli szkół początkowych, aby w określonym terminie (np. jednorocznym) złożyli egzamin z kooperacji w zakresie kursu seminarjów nauczycielskich.

5. W każdej szkole początkowej, gdzie nauczyciel posiada odpowiednie przygotowanie, zakładać kooperatywy szkolne, prowadzone przez dzieci pod kontrolą i przy spółdzielnictwie nauczyciela.

6. W szkołach średnich organizować w każdym roku szkolnym publiczne odczyty o kooperacji. Odczyty winny być dwojakiego rodzaju: 1) dla dzieci, 2) dla młodzieży.

Zachęcać młodzież szkół średnich do zakładania kooperatyw szkolnych, dostarczając w razie potrzeby pomoc fachową.

7. Przeprowadzać lustracje kooperatyw szkolnych.

8. Utworzyć we wszystkich uczelniach wyższych katedry kooperacji z dopuszczeniem osób postronnych do słuchania wykładów.

9. Organizować w całym kraju odczyty i pogadanki o kooperacji. W tym celu można korzystać w czasie wakacji letnich z usług młodzieży akademickiej płci obojga, pośród której niewątpliwie znajdzie się wiele chętnych i zdolnych do pracy wędrownych nauczycieli kooperacji. Nauczyciel taki winien posiadać odpowiednie przygotowanie (kurs uniwersytecki kooperacji) oraz być zaopatrzonym w latarnię czarno-książką i książką do kolportowania.

10. Biblioteki szkolne oraz biblioteki dla nauczycieli zaopatrzyć w podstawowe i agitacyjne książki o spółdzielczości.

Oto co już dziś można poczynić na drodze szerzenia oświaty spółdzielczej. Praktyka wysunie niewątpliwie cały szereg dalszych zadań, zaś doświadczenie, w tej pracy zdobyte, okaże się bardzo pożytecznym przy zasadniczym reformowaniu naszego szkolnictwa.

Jan Wolski.

Szkoły spółdzielczości.

Cechą znaną ludzi dzisiejszych, wyczerpanych przez wojnę i klęski, jest to, że nie chcą i nie potrafią myśleć o dniu jutrzejszym. Chwila bieżąca tyle niesie na swej fali wydarzeń, tak jest bolesna i trudna, że radzi jesteśmy, jeśli dzień dzisiejszy przejdzie jako tako. Cóż dopiero myśleć o dniu jutrzejszym?

Tak jest, ale tak być nie powinno i nie może. Społeczeństwo, które nie myśli o jutrze, skazuje się na zagładę, a w najlepszym razie — na jeszcze większe klęski. O jutrze myśleć i dla jutra pracować trzeba. Znużeni i wymęczeni ciężkimi przeżyciami, musimy myśleć o pokoleniu następnym, o nas samych w naszych dzieciach, musimy dbać o to, aby im było łatwiej żyć, aby one mogły rozwijać się w warunkach znośniejszych. Zwłaszcza nam — kooperatystom — nie wolno opuszczać bezradnie rąk i poddawać się biernie losom, bo dzieje naszego ruchu uczą nas, że przyszłość nasza jest w naszych rękach.

Wojna, która nadwyrężyła i popsowała cały dotychczasowy mechanizm gospodarczy, a co ważniejsze, uszczupliła ogromnie ilość dóbr, wytwarzanych przez ludzką, — wywarła i na stowarzyszeniach spóżywców swój wpływ potężny. Z jednej strony — zahamowała w wielu wypadkach ich rozwój materialny i samodzielność twórczą, zniszczyła je, lub zubożyła; z drugiej przeciw strony — pod wpływem braku artykułów pierwszej potrzeby na rynku, oraz ich drożyzny niepomiernej — zmusiła szerokie rzesze ludności z pośród warstw pracujących do szukania w kooperatywach spóżywców oparcia i ratunku. Dziś liczba stowarzyszeń spóżywców w Polsce podwoiła się o ile nie potroiła w stosunku do ich liczby przedwojennej, lecz stan ich materialny oraz rozwój twórczy pozostawiają wiele do życzenia. Składa się na to cały szereg przyczyn natury zewnętrznej: kontyngenty państwowe i komunalne, brak towarów w kraju i ich drożyzna, zły stan komunikacji wewnątrz kraju, zamknięte dzięki wojnie granice, niski kurs waluty naszej zagranicą, brak wielkich kapitałów obrotowych; lecz nie brak i przyczyn natury psychologicznej, kulturalnej.

Do przyczyn natury psychologicznej zaliczyć należy wspomnianą już na początku cechę liczenia tylko na dzień dzisiejszy, oraz brak zabiegliwości; do przyczyn zaś natury kulturalnej — brak zrozumienia doniosłości pracy społecznej oraz odpowiedniego wykształcenia. Nie zatrzymując się dłu-

żej nad pierwszym brakiem, chciałbym na tym miejscu zwrócić szczególną uwagę kooperatystów polskich na drugi.

W kooperatywach naszych brak wykształconych i przygotowanych odpowiednio kooperatystów. Nasi kierownicy stowarzyszeń spożywców, albo są zwykłymi handlowcami, lub też mają jaknajlepsze chęci, lecz nie posiadają żadnego fachowego przygotowania. Tymczasem stowarzyszenie spożywców to — z istoty swojej — zaprzeczenie handlu, oparte na zysku osobistym kupca, to podwalina i komórka gospodarki społecznej. I dlatego nie wolno i nie można traktować przygotowania kooperatystów, — ludzi mających prowadzić stowarzyszenia spożywców, dbać o ich rozwój wszechstronny, stosować inicjatywę twórczą, — jako rzeczy przypadku, okoliczności; nie można poprzestawać jedynie na agitacji i literaturze popularnej.

Jest sprawą wprost nagłą wychowanie i wykształcenie całych zastępów kooperatystów; na co potrzebne jest stworzenie w najbliższej przyszłości szkół, któreby, zamiast handlowców, opierających cały rozwój gospodarzy kraju na inicjatywie wyłącznie osobistej oraz, co ważniejsze, zysku osobistym, wychowywały ludzi do społecznej gospodarki narodowej. A nie chodzi w danym wypadku jedynie o to, by wykładana w tych szkołach była historia i praktyka kooperacji, lecz o nadanie całemu wychowaniu i wykształceniu młodzieży szkół tych zgoła innego charakteru, niż ten, jaki stosowany jest w dzisiejszych szkołach handlowych. Pozostawienie w szkole starego systemu wykładów czy to z ekonomii politycznej, czy z geografii handlowej, czy towaroznawstwa obok wstawienia paru godzin wykładów historii kooperacji — nie da nowego typu, nie da pionierów społecznej gospodarki narodowej, zmierzającej do całkowitego ogarnięcia swą organizacją zarówno wymiany jak i wytwórczości.

W obecnej chwili dziejowej, gdy dokonywa się wśród nas z dnia na dzień przebudowa stosunków społecznych, i leżą przed nami, jako narodem, olbrzymie a trudne niezmiernie zadania gospodarcze, gdy ruch spółdzielczy z natury rzeczy musi wybijać się na miejsce naczelne, — nie mogą nam wystarczyć krótkoterminowe kursy, jak dotychczas prowadzone przez Związek Stow. Spoż. w Oltarzewie czy Warszawie. Sprawę wychowania kooperatystów należy dziś ująć znacznie szerzej. Związek winien zapoczątkować utworzenie chociażby jednej na razie szkoły spółdzielczości o poziomie nauk szkół średnich, lecz o zakresie specjalnym; szkoły, która by — w myśl zasad społecznych i gospodarczych kooperacji —

wychowywała młodzież na przyszłych kierowników i pracowników stowarzyszeń, oraz na krzewicieli idei kooperacji; która łączyła przygotowanie teoretyczne z obowiązkową praktyką spółdzielczą w klasach wyższych.

Przy szkole takiej należy ufundować kilka stypendjów dla wysyłania zdolnych uczniów po ukończeniu jej zagranicę dla pogłębienia wiedzy i doświadczenia spółdzielczego.

Fundusze potrzebne na te rzeczy znaleźć się muszą, gdyż trudno dążyć do wielkich celów bez przygotowywania odpowiednich ludzi.

Szkoły spółdzielczości powinny się stać wielką dźwignią narodu.

Bronisław Stwik.

Kooperatywa szkolna „Promień“ w Rakowie.

1) Kiedy powstała i jak zorganizowana.

Kooperatywa „Promień“ przy szkole fabrycznej w Rakowie powstała we wrześniu 1916 r. pod wpływem broszury R. Klugego i szybko zakorzeniła się w odpowiednim dla siebie gruncie. Rozwojowi sprzyjały: wielka ilość dzieci, zwłaszcza starszych i rozgarniętych, odpowiedni lokal, pomoc ze strony fabryki (pożyczka, umeblowanie) oraz współpraca nauczycielstwa.

Udziały pierwotnie 25-fenigowe, po dopisaniu dywidendy i dokładaniu podniosły się do 1 mk., 2 mk. i więcej. Gdy w pierwszym roku istnienia wszyscy członkowie przychodzili na zebrania, gdy w drugim roku opieszalszych, nieuczęszczających na zebrania trzeba było zachęcać, to obecnie zwołuje się tylko najstarszych i najzapaleńszych kooperatystów, bo wszystkich (450) największa sala szkolna pomieścić nie może. O przywiązaniu do kooperatywy i o czynionych w niej zakupach świadczy wzrost obrotu rocznego. W pierwszym roku szkolnym (od początku września do połowy czerwca)—830 mk., w drugim—2900 mk., w trzecim 5500 mk., w czwartym w ciągu trzech tygodni — 4700 mk. Zarząd składa się z 8 dzieci, w połowie chłopców i dziewczynek. Co miesiąc ustępuje połowa zarządu. Zebrania odbywają się 7 — 8 razy w ciągu szkolnego roku. Przewodniczy jeden z człon-

ków, drugi jest sekretarzem i spisuje protokół. Odczytywane są wówczas sprawozdania miesięczne, rozpatrywane różne projekty. W końcu wybierają zarząd przez tajne głosowanie. Zarząd ten z pomocą nauczycieli prowadzi wszystkie książki rachunkowe. Rachunkowość dzieci poznają na specjalnych kursach, urządzanych corocznie w godzinach wieczorowych. W przeciągu kilku lat zebrano się sporo uchwał. Nadwyżkę, osiągniętą w sklepie, przeznaczano na różne cele: około tysiąca marek wydano na przezrocza i latarnię czarnoksięską, na pisma dla dzieci, udzielono subsydjum harcerzom i członkom kółka przyrodniczego na książki i atlasy, złożono ofiary na Skarb Narodowy, na Śląsk Cieszyński i wiele innych. Dwukrotnie poruszyli sami członkowie sprawę pożyczki państwowej, złożyli składki, kupili asygnat za 300 marek, ofiarowując tę sumę kooperatywie na zakup przezroczy. Co rok bywają pogadanki o kooperacji z przezroczami. Niektóre popularne broszurki z tej dziedziny przez dzieci dostały się do domów rodzicielskich.

Kooperatywa ma uznanie wśród ogółu. Rodzice, zapisując dzieci do szkoły, składają za nie udziały, czasem przychodzą na zebrania, interesują się życiem kooperatywy, podziwiają ogrom „oszczędności” i stawiają „Promień” w jednym rzędzie ze stowarzyszeniami spożywców w Rakowie.

W końcu roku zarząd wyznacza członkom 5% dywidendy (zwrotu nadebranego) od zakupów i dopisuje ją do udziałów. Śród członków nie widać żadnej chciwości; na każde zawołanie złoży udziałowiec swą dywidendę na cel ogólny.

2) Czego uczy się członek w swej kooperatywie szkolnej?

(Pogadanka na zebraniu miesięcznym).

Powiecie mi, że kooperatywa szkolna daje wiele przyjemności wszystkim członkom, zwłaszcza tym poważnym z IV i V oddziałów. I macie słuszność. Przecież często dopytujecie się, kiedy będzie zebranie. Widocznie lubicie spędzać parę godzin na naradach i pogawędce o swym stowarzyszeniu. A podróz po książki i kajety, gdy z wózkiem w podskokach biegniecie po ulicach Częstochowy? A ta duma, że niesiecie w kieszeni kilkaset marek na sprawunki? A oglądanie książek, notesów, cyrkli, ekierek, wszelkich towarów, jakich jeszcze nie było w kooperatywie? A zadowolenie członka z I oddziału, gdy w swym sklepie może kupić „korole” (kolory, ołówki kolorowe)? Chyba też przyjemność

cią są dla was lekcje rachunkowości, skoro o nich wciąż przypominacie? Każde zebranie kończy się bardzo ciekawymi wyborami. Ileż to agitacji za swymi kandydatami i niepokoju, która lista przejdzie! Niema wówczas takiego członka, któryby nie chciał dostać się do zarządu, chociażby tej przyjemności kosztował już kilka razy. Czy przyjrzeliscie się zadowolonym minom tych szczęśliwców, którzy przy wyborach otrzymali największą ilość głosów? Pamiętacie też szaloną radość Miecia B., gdy został członkiem zarządu.— To on oświadczył, że praca w sklepie nigdyby mu się nie sprzykrzy, że mógłby sprzedawać dzień i noc. Nie chcą go, nieboraka, powtórnie wybrać, bo jest za chciwy do pracy i innym zajęcie odbiera. Ile to przyjemności ma zarząd—i to codziennie po parę godzin! To pakowanie, układanie, sprzedaż, obliczanie pieniędzy. Pełną szufladę pieniędzy papierowych zebrała w pierwszym dniu roku szkolnego kasjerka Kazia K. „Wyrzucałam je na stół całemi garściami“, mówiła z dumą do koleżanek. — Nie prędkobyśmy skończyli, gdyby trzeba było wyliczyć wszystkie przyjemności.

Powiem wam teraz, ale tak zrozumiale i dostępne, żeby nawet nasi członkowie z I oddziału (tak zwane „oślaczki“) zrozumieli, że kooperatywa, — to jakby druga szkoła, że w niej każdy człowiek uczy się wielu pożytecznych rzeczy i zdobywa sporo zalet.

Wyliczę je wam, a wy słuchajcie uważnie, potwierdźcie, jeżeli tak jest, a może i od siebie coś dodacie.

Przedewszystkiem kooperatywa, czyli stowarzyszenie spółdzielcze, uczy nas spółdziałania, pracy wspólnej dla wspólnego dobra. Nie myśli tu człowiek o tym, żeby sam miał tanią książkę i kajet, żeby książka była lepiej oprawiona, lecz żeby wszyscy członkowie z takich samych wygod korzystali. Kiedy w zimie na sankach, nie zważając na mróz, wieziecie towary, to wiecie, że one są nie „moje“, nie „wasze“, lecz „nasze“. Dlatego to obok szafy sklepowej na ścianie widnieje hasło: „Jeżeli sam czemu podołać nie możesz, to złącz się z innymi, którzy tego samego, co i ty pragną, a wiele drobnych sił w połączeniu uczynią wielką potęgę“.

Jednocześnie z chęcią do wspólnej pracy rozwija się w nas solidarność czyli łączność wszystkich, wspieranie się wzajemne. „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego“— głosi drugie hasło.

W kooperatywie zanika samolubstwo, wśród członków rozwija się życie koleżeńskie, dążenie do zgody, pociąg do tworzenia organizacji, w których wszyscy razem mogliby pracować. Tu nie zwalczanie kolegów, skarżenie na nich,—

ale radzenie im, dopomaganie, wskazywanie dobrej drogi.

Pośród członków budzi się wytrwałość, bardzo ważna zaleta, której nam zazwyczaj brak. Swoje pomysły zaraz wprowadzamy w czyn; co postanowimy, to zrobimy; niczym się nie zniechęcamy, uporczywie dążymy naprzód.

Pracując w zarządzie, przewodnicząc na zebraniach, zabierając głos, zabiegając o zakup towarów, wyrabiacie w sobie samodzielność. Niepotrzebna jest wam niańka, której trzymalibyście się za fartuszek, — sami wszędzie traficie, sami zrobicie, nie oglądając się, aż ktoś za was zrobi.

Uczycie się porządku i punktualności, trzymacie się zasady „co zrobić — to dzisiaj, co zjeść — to jutro“. Na czas musi być sklep zaopatrzony w towary, w oznaczonej godzinie nie ma być otwarty, wcześniej członek musi pomyśleć o swych zakupach w kooperatywie, aby podczas lekcji nie pozostał bez kajetu, obsadki lub ołówka.

Oszczędność i mądre zużytkowanie pieniędzy poznajecie na zebraniach, zwłaszcza przy obrachunkach rocznych, gdy słyszycie, jak wzrasta spólny kapitał, utworzony z drobnych nadwyżek, jak wiele oszczędza każdy, gdy kupuje u siebie, nie u obcych.

Na dobre cele używacie pieniądze, gdy przeznaczacie część nadwyżki sklepowej na przezrocza, z których korzystają nawet wasi krewni, na pomoc biedniejszym kolegom, na wspólne przyrządy do gier, na wycieczki, na zakup książek, atlasów przyrodniczych i t. p.

W sklepie swym oprócz pomocy naukowych kupujecie piękne pocztówki z widokami Polski, obrazy Grottgera i Matejki, ładne książeczki.

3) Dlaczego i jak uczyły się dzieci rachunkowości.

Wrzesień 1916 roku. W szkole fabrycznej w Rakowie uroczysty dzień — otwarcie kooperatywy szkolnej „Promień“. W kancelarii przy szafie z materiałami piśmiennymi tłok wielki, — każdy chce się przekonać, czy są te towary, co w „Jutrzence“ lub sklepie fabrycznym. Fala klientów odpłynęła, w pudełku pełno pieniędzy, trzeba zrobić rachunki i zapisać do książek rachunkowych.

Czy nie widzieliście zuchów, którzy w klasie rozwiązywali trudne zadania, a w sklepie nie umieli obliczyć targu dziennego?

Kto w szkole uczy się dobrze rachunków, ten w kooperatywie jeszcze lepiej je pozna. Nie robi tu wymyślo-

nych zadań o armatach, basenach,—ale ma przykłady prawdziwe, wzięte z życia: obliczenie rabatu, podział nadwyżki, kupno i sprzedaż, zakupy członkowskie.

Książ buchalteryjnych nie mamy, ale to niewielka bieda. Przecież uczeń z V oddziału umie linjować! O, nie udaje się! Tyle atramentu czarnego i czerwonego marnuje się; trochę go widać w kajetach, a jak dużo na rękach, twarzach, ubraniu, stole! Z całego notesu została tylko połowa, bo tylko tyle jest czysto polinowanych kartek.

W środku roku targ niewielki, parę kajetów, parę ołówków — razem za kilkadziesiąt kopiejek. Klijentela przeniosła się do innych sklepów, bo któżby chciał krępować się i pamiętać o tym, że sklep szkolny otwarty jest tylko od 2-ej do 3-ej, i że o każdym sprawunku trzeba wcześniej pomyśleć. Zarząd w godzinie sprzedaży dowiaduje się, jak prowadzić książkę kasową a jak sklepową. Każdy dobrze orjentuje się w swych obowiązkach.

Drugi rok istnienia kooperatywy. Zebrania miesięczne wywarły pewien dodatni wpływ na członków; już niektórzy kupują tylko w swoim sklepie. Ukazały się w sprzedaży podręczniki szkolne, więc ruch w kooperatywie wzrasta.

Co miesiąc nowy zarząd, nie wszyscy jednakowo sprytni; na objaśnienia — czasu brak. Jest jedna rada — urządzić lekcje rachunkowości. „Dzieci z IV i V oddziału mogą zapisać się na wieczorowy kurs rachunkowości. Lekcje raz w tygodniu. Kto nauczy się rachunkowości, ten będzie umiał lepiej pracować w kooperatywie“. Takie ogłoszenie ukazało się w szkole. Kandydatów zgłosiło się bardzo dużo. „Jakaś nowa rozrywka“ — myśli jeden. „Poduczę się rachunków i dostanę lepszy stopień w przyszłym kwartale“—wnioskuje drugi. Na pierwszej lekcji duże zainteresowanie, na drugiej mniejsze (to linjowanie takie trudne!), a na wiosnę gromada „buchalterów“ tak stopniała, że zostało tylko kilka dziewczynek.

Dziewczynki więcej cenią kooperatywę, chętniej garną się do pracy, liczniej przychodzą na zebrania, wołałyby bez chłopców zarządzać sklepem (a dwie marzą o tym, żeby skończyć kursy kooperacji w Oltarzewie i zostać sklepowymi w stowarzyszeniu spożywców).

Trzeci rok. Pracy wciąż przybywa. Na kurs rachunkowości zapisuje się 50 dzieci. Teraz będzie inaczej! Dwie lekcje — to okres próbny. Kto przyjdzie na trzecią, ten już musi chodzić do końca roku. Na ostatniej lekcji w maju było tylu słuchaczy, ilu na początku roku, z wyjątkiem kilku chorych.

Rachunkowość zaczęła się od pogadanki o potrzebie prowadzenia rachunków, zwłaszcza w kooperatywie, gdzie mamy do czynienia z majątkiem ogółu.

„Każdy wpływ zapisujemy do kwitarjusza i wydajemy kwit, na każdy wydatek otrzymujemy rachunek. Jakie bywają w kooperatywie wpływy? jakie wydatki? Podzielmy każdą stronicę na rubryki“... I liczymy, po ile kratek trzeba przeznaczyć na każdą. Jeden linjuje na tablicy, inni robią to samo w kajetach. Po zatytułowaniu rubryk, wyjaśnieniu i wypyтaniu piszemy różne wpływy i wydatki, zaczerpnięte kolejno z naszej prawdziwej książki kasowej. Tak przepisujemy książkę z 2 miesięcy, i na to wystarczy 4 lekcje (4 godziny).

Przy prowadzeniu książki sklepowej (2 godziny) oglądamy rachunki, robimy na nich kalkulację, przepisujemy prawdziwe targi dzienne i prawdziwe zakupy.

Książka udziałowców (1 godzina) daje sposobność do rozmowy o udziałach i dywidendzie (zwrot nadebranego), o zakupach i książkach członkowskich. Książkę różnych załatwiamy szybko, mówiąc o oszczędnościach i pożyczkach.

Najwięcej pracy wymaga Dziennik — Główna; linjowanie uciążliwe, ale potrójne zapisywanie i sprawdzanie nikomu się nie przykrzy. Po 4 takich lekcjach zaczyna się praca samodzielna — zadawanie do domu. Na kartkach wszyscy zapisują różne wpływy i wydatki, a w domu mają to zapisać do odpowiednich książek. Na następnej lekcji sprawdzamy i poprawiamy. 18 lekcji — i kurs skończony. Najpilniejsi mają przyobiecany kurs wyższy. Będzie na tym kursie: robienie spisu inwentarza, bilansu, pisanie listów handlowych i przekazów.

B. Głuchowski.

W sprawie bibliotek przy stowarzyszeniach spożywców.

Każda praca twórcza we wszystkich dziedzinach życia politycznego, ekonomicznego czy kulturalnego, wówczas tylko da pożądane wyniki, jeśli będzie rozumna i celowa, jeśli kierować nią będą ludzie fachowi, świadomi swych celów i środków.

Bibliotekarstwo, które stanowi obok szkolnictwa — najpotężniejszy czynnik w rozwoju oświaty i kultury, musi być ujęte, jako całość, w odpowiedni system, a państwo, społeczeństwo i poszczególne jednostki dobrej woli powinny zespolić swoje usiłowania w tej dziedzinie, wzajemnie się dopełniać i pomagać sobie. Tylko w takich warunkach wysiłki wszystkich i każdego nie pójdą na marne, a rozwój bibliotek wejdzie na tory właściwe.

Te same przyczyny, które wywołały potrzebę skupiania się małych stowarzyszeń spożywców w większe okręgowe, muszą być uwzględniane i na polu pracy bibliotekarskiej. I w tej dziedzinie spólny wysiłek kilku, kilkunastu lub kilkudziesięciu stowarzyszeń ułatwi pracę w poszczególnych stowarzyszeniach i nada im właściwy kierunek, nie mówiąc już o zaoszczędzeniu wydatków.

Nikt nie zaprzeczy, że pierwszy lepszy gospodarz wiejski potrafi wybudować byle jaki most na małej rzeczulce, ale lepiej to zrobi inżynier, a już budowa mostu na Wiśle bez fachowca obejść się nie może. To samo da się powiedzieć o małym sklepiku i wielkim magazynie, o małej bibliotece, składającej się z kilkudziesięciu lub paruset tomów, a wielkim księgozbiorem, zawierającym w sobie dziesiątki lub setki tysięcy książek, rękopisy, mapy, atlasy, obrazy i t. p.

Bibliotekarstwo tak samo jak inżynierja, wymiana towarów, medycyna i t. d. wymaga wiedzy fachowej.

Małe stowarzyszenie spożywców, chcąc zorganizować bibliotekę dla swoich członków, nie zrobi tego dobrze, a fachowca opłacić nie będzie mogło ze względu na szczupłe fundusze, jakimi rozporządza. Nie dość na tym. Systematyczne dopełnianie księgozbioru, bez którego biblioteka staje się po pewnym czasie martwą, wymaga również dość znacznych stosunkowo funduszy i umiejętności w doborze materjału książkowego.

Biblioteki tego rodzaju najczęściej powstają przy stowarzyszeniach, dzięki inicjatywie i zabiegom kilku jednostek lub jednej nawet osoby. Dokąd ci ludzie pracują w stowarzyszeniu, — biblioteka rozwija się normalnie, lecz skoro tylko z jakichkolwiek bądź powodów opuszczą daną miejscowość, — do biblioteki zaczynają wkradać się nieporządki, liczba czytelników, zniechęconych takim stanem, maleje, książki giną, — i w końcu bardzo często cała instytucja niknie z powierzchni ziemi.

Dla ominięcia tych i temu podobnych trudności i strat, organizacja bibliotek przy stowarzyszeniach spożywców, jak zresztą i we wszystkich innych warunkach, powinna dążyć do

centralizacji administracyjnej przy decentralizacji terytorjalnej. Opierając się na tej podstawowej zasadzie normalnego rozwoju bibliotekarstwa wogóle, możemy łatwo stworzyć przy stowarzyszeniach spożywców taką organizację, która będzie w stanie z małym stosunkowo nakładem pracy i pieniędzy stale obdzielać, dobrmi książkami wszystkich swoich członków.

Organizację taką należy zaczynać od góry — od tworzenia *bibliotek centralnych*, obejmujących mniejsze lub większe okręgi, zależnie od miejscowych warunków (od rozmieszczenia i liczby członków stow. spożywców). Fundusze na taką bibliotekę poszczególną i na utrzymanie przy niej fachowego kierownika łatwo się znajdują: złoży się na nie szereg stowarzyszeń.

Centrala powinna dążyć do tego, ażeby ulokować się w miejscowości ludnej, gdzie zazwyczaj bywa dużo członków, i w miarę możliwości jednakowo oddalanej od najodleglejszych siedzib zrzeszonych stowarzyszeń danego okręgu; powinna posiadać prócz stałego księgozbioru dla członków miejscowych pokaźny zapas książek do układania z nich mniejszych lub większych kompletów dla bibliotek ruchomych; *) powinna te komplety z odpowiednią instrukcją, spisem książek, kontrolą do zapisywania czytelników i wypożyczanych przez nich książek i t. p. rozsyłać do wszystkich stowarzyszeń danego okręgu i pilnować, ażeby były zwracane do centrali w porządku i na czas.

Biblioteki ruchome najpraktyczniej jest umieszczać w niewielkich szafkach, bezpośrednio w sklepach. W ten sposób znakomicie ułatwia się członkom korzystanie z książek. Lubelskie Stowarzyszenie Spożywców już przed kilku miesiącami wprowadziło do paru swoich sklepów podobne biblioteki z rezultatem bardzo dodatnim.

Sposób rozpowszechniania czytelnictwa za pomocą tak wspianego środka, jakim jest sklep, stow. spożywców powinny wyzyskać z całą energją.

Gdyby wszakże zachodziła potrzeba założenia w danym okręgu — oprócz biblioteki centralnej — jednej lub paru stałych bibliotek mniejszych, to jednak organizacja ich, a następnie prowadzenie powinno odbywać się pod kierunkiem i kontrolą bibliotekarza centrali.

Nie należy jednak tworzyć bibliotek tam, gdzie one już są zorganizowane przez inne ciała zbiorowe. Trzeba raczej

*) Przeciętna liczba książek w jednym komplecie waha się od 25 do 150, a nawet 200 tomów. Komplety wypożyczają się na przeciąg czasu — od miesiąca do jednego roku.

je popierać materialnie i moralnie i wchodzić z nimi w ściśle stosunki. W ten sposób biblioteka zyska przez rozszerzenie swojej działalności, a stowarzyszenie — przez zaoszczędzenie sobie kłopotów i pieniędzy.

F. Czerwijowski.

O potrzebie oparcia księgarstwa na zasadach spółdzielczych.

Książka — to nieocenione i niczym niezastąpione narzędzie zdobywania wiedzy — staje się w chwili obecnej jednym z najważniejszych oręży przy wywalczeniu i wydzwiganiu ustroju nowego.

Wcielanie w życie hasła o nauczaniu powszechnym w możliwie szerokim zakresie — ułatwi niewątpliwie przyszłym pokoleniom pracę twórczą i owocną.

My, ludzie pokolenia dzisiejszego, na których barki chwila dziejowa zwała szczególną odpowiedzialność, jesteśmy pozostawieni sami sobie i własnymi siłami, własną pracą i myślą — drogą samokształcenia zrzucić z siebie musimy kajdany „niewolników istniejących stosunków”, by zdobyć umiejętność przemieniania świata, usuwania zła, budowania wokół siebie życia lepszego, sprawiedliwszego, pełniejszego.

Stąd to zupełnie szczególne znaczenie, jakie dziś dla sprawy społecznej nabiera wszystko, co dotyczy książek. Jasnym jest wszakże, że dopóki handel i produkcja książek oparte będą na zasadach kapitalistycznych i znajdować się będą w rękach prywatnych właścicieli, wrogich lub w najlepszym razie obojętnych dla dążeń wyzwoleniczych mas pracujących, póty napotykać oni będą na nieprzewycięzoną zapórę w swych dążeniach oświatowych. Księgarz bowiem nie jest niczym innym, jeno kapitalistą, lokującym swoje kapitały w przedsiębiorstwie księgarskim; najważniejszą więc jego troską, wobec której wszystkie inne uczucia ulegać muszą podporządkowaniu, jest by ten kapitał przynosił możliwie największy zysk. Stąd wynikają dwie reguły postępowania, które na każdym kroku daje się zaobserwować:

- 1) sprzedawać książki jak się tylko da najdrożej,
- 2) wydawać książki niekoniecznie najlepsze, ale najbardziej poczytne, licząc się z potrzebą nie nielicznej awan-

gardy ludzkości, ale z gustem bezmyślnej, przeciętnej publiczności, dzięki czemu rynek księgarski jest zavalony różnemi bezwartościowemi śmieciami, a dział książek społecznych np. jest niezmiernie ubogi.

Istotna reforma działu księgarskiego — jak, powiedzmy mimochodem, całego procesu rozdzielania i wytwarzania dóbr — nie da się pomyśleć inaczej, jak oparta na zasadach spółdzielczych. Księgarnia odpowiadać będzie swemu przeznaczeniu wówczas dopiero, gdy stanie się *zbiorową i niepodzielną własnością tych, którzy z jej usług korzystają*, gdyż tylko wówczas działalność jej nie będzie przyświecał żaden inny poboczny cel, prócz jednego zasadniczego, stanowiącego rację bytu jej istnienia — *zaspakajanie jaknajlepiej potrzeb czytelnictwa*, a zarazem budzenie ich i pogłębianie.

Tylko księgarnia spółdzielcza, nie mająca na celu zysków, dążyć może do tego, by książka była możliwie tania — to jest by cena sprzedażna była możliwie zbliżona do ceny kosztu. Aby zaś koszty produkcji, przypadające na jeden egzemplarz, były o ile możności niskie — trzeba produkować masowo, t. j. drukować w wielkich ilościach, co bez ryzyka jest możliwe tylko dla organizacji spółdzielczej, rozporządzającej zorganizowanym rynkiem zbytu.

Możliwa taniość książki ma dziś szczególne znaczenie — jest to warunek szerokiego rozpowszechniania jej wśród rzesz ludności pracującej — bo zważywszy, że płaca zarobkowa w czasach obecnych nie starczy na zaspakajanie elementarnych potrzeb materialnych, każde więc zaspokojenie potrzeby duchowej, naprz. kupno książki, wymaga wyrzeczenia się zaspokojenia potrzeby innej i im książka droższa, tym walka pomiędzy temi dwiema potrzebami bardziej zacięta. tym mniejsze prawdopodobieństwo wygrania rzecz książki; innemi słowy — więcej osób zdecyduje się nabyć książkę kosztem wyrzeczenia się jednego obiadu, niż dwóch.

Dalej, w księgarniach kapitalistycznych niedoświadczony czytelnik nie doznaje żadnej rzetelnej pomocy przy wyborze książek: w wielkich księgarniach sprzedający spełnia zazwyczaj swoją funkcję automatycznie, w małych prowincjonalnych — co gorzej — księgarz stara się wepchnąć czytelnikowi to, co zalega na jego półkach bez względu na wartość.

Natomiast w pracowniku księgarni spółdzielczej — czytelnik-kooperatysta — znaleźć musi życzliwego doradcę, młotającego swoje posłannictwo nauczyciela nowego typu, a przedewszystkiem człowieka, związanego z nim idejowo przez spólną sprawę, której służą.

Niemало było u nas prób oparcia księgarstwa na pier-

wiastkach czysto idejowych — zarówno w Warszawie, jak w Krakowie i we Lwowie instytucje takie istniały, wydały cały szereg książek niezmiernie cennych i dla sprawy postępu społecznego przysłużyły się niemało. Niestety żywot ich wszystkich był krótki — bankrutowały jedna po drugiej. Spólnym ich błędem było to, że nie stosowały zasad spółdzielczych, nie oparły się na zorganizowanych rzeszach czytelników; idejowości ich nie towarzyszyły zdrowe materialne podstawy i dobrze prowadzona rachunkowość.

Świeżo powstała organizacja „STOWARZYSZENIE SPÓLDZIELCZE KSIĄŻKA” (Warszawa, ul. Czysta 4 m. 13) jest świadome błędów swoich idejowych poprzedników i usiłuje ich unikać, opierając swą organizację na zasadach spółdzielczych i nie stosując sprzedaży na kredyt, co stało się zgubą tamtych. Przez krótki czas swego istnienia skromna jeszcze działalność stow. „Książki” zdołała zainteresować szereg instytucji robotniczych — nasze większe kooperatywy, poważniejsze związki zawodowe, kluby i Rady delegatów robotniczych zarówno jak Koła Młodzieży Wiejskiej przy zakładaniu i rozszerzaniu swych bibliotek przyrzekły już zwrócić się do „Książki”.

Przedwcześnie jeszcze dziś po roku istnienia i walk w ciężkich i nienormalnych warunkach wyciągnąć jakiegokolwiek wnioski. Z działalności stow. „Książki”, która stać się winna w dziale księgarskim nie tylko wzorem nowej organizacji, ale także pewnego rodzaju laboratorium społecznym, ujawniającym poglądowo zgniliznę moralną księgarń kapitalistycznych. Jedno jest pewne, że świadome swych celów instytucje spółdzielcze winny czynnie współdziałać z dążeniami stowarzyszenia „Książki”, zapisując się na jej członka i ułatwiając tu swe zakupy książkowe.

Edward Godzin.





Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców.

O powstaniu i rozwoju Związku naszego nie będziemy tu pisali, ciekawych odsyłamy do kalendarza naszego za r. ub. 1919; na tym miejscu podajemy nieco danych, które ilustrują rozwój Związku za ostatnie dwa lata.

Rok ubiegły 1919, pierwszy rok Niepodległości, przy sprzyjających warunkach zewnętrznych dla ruchu spółdzielczego spożywców, w historii naszego ruchu będzie okresem rozkwitu i szybkiego tempa rozwoju, co też odpowiednio się odbiło i na naszym Związku.

W dniu 1 stycznia 1918 r. Związek liczy 327 stowarzyszeń, z czego 36 wskutek różnych przyczyn wojennych jest nieczynnych; pozostałe 241 stow. czynnych liczyły przeszło 40 000 członków. W roku 1918 do Związku przystępuje 135 stowarzyszeń nowych, w roku zaś 1919 do 10 listopada zgłosiło przystąpienie 438 stowarzyszeń, z tych przyjęto 245 stowarzyszeń.

Ponieważ Związek uważa za stowarzyszenie Związkowe tylko te, które wpłaciły udział, (w r. 1919 z przyjętych wpłaciło udziały 186) w listopadzie 1919 r. rejestr Związku wykazuje 648 stowarzyszeń, liczących przeszło 120.000 członków, którzy razem reprezentują około 500.000 zorganizowanych spożywców.

W stosunkach gospodarczo-handlowych ze Związkiem jest przeszło tysiąc stowarzyszeń niezwiązkowych, czyli wpływami swoimi Związek ogarnia około 2.000 stowarzyszeń. Dla utrzymania bliższego i stałego kontaktu ze stowarzyszeniami

Związek zakłada oddziały. Każdy z oddziałów prowadzi składy towarów, asortymentem zbliżone do towarów Centrali, biuro handlowe, a od r. 1920 przy każdym oddziale będzie stały lustrator dla kontroli działalności stowarzyszeń, przeprowadzenia potrzebnej reorganizacji stowarzyszeń i propagandy ruchu w swoim okręgu. Do 1918 r. Związek posiadał 9 takich oddziałów; w 1918 — założono 3; w 1919 — 4; czyli pod koniec 1919 r. Związek posiada 16 Oddziałów. (Chmielnik, z. Kielecka; Częstochowa, ul. Stradomska 6; Dąbrowa Górnicza, ul. Sobieskiego 6; Kielce, ul. Orla 9; Końskie, z. Radomska; Lublin, plac Bychawski 3; Łódź, ul. Piotrkowska 215; Łomża, ul. Dworna 10; Ostrowiec, z. Radomska, Aleja 3-go Maja; Puławy, z. Lubelska, ul. Lubelska; Radom, ul. Wysoka 19; Skierniewice, ul. Prymasowska; Sosnowice, ul. Marjacka 1; Włocławek, ul. Kaliska 37; Włoszczowa, z. Kielecka, ul. Sienkiewicza; Zamość, z. Lubelska). Wobec tego, że dwa oddziały w Zagłębiu Dąbrowskim (w Dąbrowie Górniczej i Sosnowcu) łączą się w jeden i siedzibę swoją przenoszą do Będzina, z początkiem roku 1920 będzie czynnych 15 oddziałów. Główne składy, magazyny i biura Centrali, oraz oddziałów w Będzinie, Częstochowie i Ostrowcu — mieszczą się we własnych siedzibach.

Ogólny obrót towarowy Centrali i Oddziałów w 1918 r. wynosi mk. 11.876.129 wobec mk. 6.491.374 w r. 1917, zaś za 3 kwartały r. 1919 przekracza 92.000 000 mk.; obrót w ostatnim kwartale stosunkowo jeszcze poszedł w górę ze względu na resprzedaż towarów dużego transportu z Anglii.

Obok działalności gospodarczej Związek nasz coraz mocniej rozwija działalność lustracyjną i propagandy ruchu. W 1918 r. dokonano 595 lustracji, zestawiono 109 bilansów, odbyto 225 konferencji z zarządami, uczestniczono w 190 zebraniach ogólnych, wygłoszono 133 pogadanki i 3 publiczne odczyty, uczestniczono na 24 konferencjach okręgowych i urządzono w 6-ciu miejscowościach kursy krótkoterminowe dla zarządów, komisji rewizyjnych i pracowników. Na r. 1918 przypada zakończenie pierwszego i drugiego kompletu 5-cio miesięcznych kursów, prowadzonych w Oltarzewie dla sklepowych. Kursy te ukończyło 78 słuchaczy.

W 1919 r. do 1-go października dokonano 516 lustracji; prowadzono wykłady o kooperacji na wakacyjnych kursach nauczycielskich w 21 miejscowościach, gdzie ogółem wystąpiło wykładowców koło 750 osób; kursy krótko-terminowe prowadzone w 2 ch miejscowościach; w międzyczasie od 15 września do 15 grudnia zorganizowano w Warszawie kursy 3 miesięczne dla przygotowania kierowników-administratorów sto-

warzyszeń. Na kursy te uczęszczało stale 28 słuchaczy oraz kilku przychodziło na poszczególne wykłady.

Pozatym Związek wydaje „Społem!“, książki, broszury i podręczniki z dziedziny teorii i praktyki kooperacji oraz księgi buchalteryjne i druki potrzebne stowarzyszeniom.

W miarę jak zakres pracy w Związku zwiększa się, wzrasta i liczba pracowników. Pod koniec roku 1918 było 70-ciu, w listopadzie r. 1919 — 195-ciu, z czego w wydziale handlowym Centrali i Oddziałów pracuje 166-ciu, w wydziałach Lustracji i Propagandy — 29-ciu.

Biorąc pod uwagę zmiany prawno-polityczne, rozwój i ustosunkowanie się ruchu na ziemiach polskich, ostatni zjazd przedstawicieli stowarzyszeń, należących do Związku, przyjął nowy statut dla Związku, a raczej wprowadził szereg zmian w dotychczasowym. Do ważniejszych zmian należy zaliczyć: a) nową zasadę reprezentacji na zjazdach, opartą na ustosunkowaniu do liczby członków w stowarzyszeniu i obrocie ze Związkiem; b) teren działalności z dotychczasowego b. Królestwa Kongresowego rozszerza się na całą Rzeczpospolitą Polską; c) do Związku oprócz stowarzyszeń mogą należeć i poszczególne lokalne, (okręgowe) i dzielnicowe związki stowarzyszeń spożywców. Pozatym szereg drobniejszych zmian, których tu nie wymieniamy, ciekawych odsyłamy do statutu. Jednocześnie z temi zmianami wprowadzono nową nazwę zamiast dotychczasowej, (narzuconej przez b. władze rosyjskie) „Warszawski Związek Stowarzyszeń Spożywczych“. Związek nasz od czasu zalegalizowania nowego statutu (grudzień 1919 r.) nazywa się: „Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców“.

Tu uważamy za konieczne nadmienić, iż niewłaściwie niektórzy nazywają Związek nasz „Związkiem Społem“, a to tylko skutkiem umieszczenia na frontonie domu związkowego na Mokotowie hasła „Społem“, pod jakim pracujemy.

Co mówią uchwały naszych Zjazdów.

Ponieważ uchwały zjazdów zawierają w sobie doświadczenie życiowe, uważamy za stosowne najważniejsze z nich przypomnieć w kalendarzu.

I. Zadanie i stanowisko ruchu spółdzielczego spożywców w ustroju społecznym.

1) Istotnym zadaniem spółdzielczości jest organizowanie wymiany i produkcji w myśl interesów spożywców.

2) Podstawową zasadą gospodarczą spółdzielczości jest uspołecznianie środków produkcji i wymiany. W myśl tego stowarzyszenia spożywców na wszystkich polach swej działalności powinny wypierać kapitalistyczny system gospodarki, mający na celu nie potrzeby spożwców, lecz zyski, płynące z posiadania kapitału.

3) Stwierdzając spólrzędność ruchu spółdzielczego z ruchem zawodowym i politycznym, zmierzającym do wyzwolenia pracy,—zjazdy wypowiadają się za zupełną niezależnością stowarzyszeń spożywców od partji politycznych.

4) Rola państwa w stosunku do stowarzyszeń spółdzielczych powinna ograniczać się do stwarzania warunków, ułatwiających powstawanie i rozkwit tych stowarzyszeń, a to przez: a) zapewnienie im podstaw prawnych, odpowiadających charakterowi stowarzyszeń spółdzielczych, b) umożliwienie ludności nabycia wiedzy o kooperacji w szkołach niższych i wyższych oraz w specjalnych zakładach naukowych, wreszcie c) przez usunięcie z polityki gospodarczej państwa wszystkiego, co może zagrażać istnieniu stowarzyszeń spółdzielczych.

W szczególności zjazdy wypowiadają się przeciwko subwencjonowaniu przez państwo stowarzyszeń spółdzielczych oraz roztaczaniu nad nimi opieki biurokratycznej.

II. Zasady organizacji.

Tylko duże stowarzyszenia mogą skutecznie walczyć z handlem prywatnym i zdolne są do podjęcia wielkich zadań gospodarczych, społecznych i wychowawczych.

Podstawą istnienia i stałego nieskrępowanego rozwoju stowarzyszeń spożywców mogą być tylko własne i dostateczne środki obrotowe.

Wzrastające w stowarzyszeniach zakupy osób postronnych mogą doprowadzić do zamykania dostępu dla nowych członków i do przekształcania stowarzyszeń w spółki zamknięte, o charakterze wyłącznie handlowym.

Koniecznością jest zaangażowanie na członków stowarzyszeń tych wszystkich osób postronnych, które w ich sklepach się prowidują.

Należy dbać o to, aby zakupy członków stanowiły w najgorszym razie nie mniej niż 50% ogólnej sprzedaży.

Do Związku mogą należeć stowarzyszenia, które wogóle podporządkowują się uchwałom Zjazdów w szczególności zaś:

- a) nie zamykają dostępu nowym członkom;
- b) całą nadwyżkę od zakupów nieczłonków przeznaczają na kapitał społeczny;
- c) nie wypłacają więcej jak 6 proc. od udziałów;
- d) nie prowadzą sprzedaży na kredyt, sprzedaży napojów alkoholowych, kart i biletów loteryjnych;
- e) wynagradzają swoich pracowników według norm, ustanowionych przez ogólnokrajowe związki zawodowe.

W celu wzmocnienia i rozszerzenia ruchu spółdzielczego wszystkie stowarzyszenia Rzeczypospolitej Polskiej powinny się łączyć w jednej organizacji związkowej. Siła i znaczenie ruchu spółdzielczego zależne są od jednolitości i solidarności wewnątrz i nazewnątrz, szczególnie w sprawach natury gospodarczo-handlowej.

III. Działalność społeczno-wychowawcza.

Zadaniem kooperacji jest zaspakajanie zarówno materialnych jak i kulturalnych potrzeb zorganizowanych spożywców; wydatki na działalność kulturalno-oświatową powinny stanowić część składową normalnego budżetu wydatków i wynosić nie mniej niż 5% ogólnej sumy budżetu.

Z uwagi, że bez głębszego zrozumienia przez członków stowarzyszeń zasad spółdzielczych nie może być mowy o trwałych postępkach naszego ruchu, należy pamiętać, że najskuteczniejszym środkiem propagandy jest słowo drukowane.

Dla należytego postawienia pracy kulturalno-oświatowej przy stowarzyszeniach należy tworzyć wydziały społeczno-wychowawcze.

Wydziały te powinny:

- a) zakładać przy stowarzyszeniach czytelnie i biblioteki;
- b) urządzać odczyty, pogadanki, kursy krótko-terminowe;
- c) niezależnie od własnej w tym kierunku działalności wejść w stały kontakt z instytucjami ogólnooświatowymi, materialnie i moralnie je popierać, żądając od tych instytucji wzajemian jaknajwyższego współdziałania w szerzeniu i pogłębianiu idei spółdzielczej.

Lista stowarzyszeń związkowych.

1. Adamów, pow. Łukowski.
2. Aleksandrów „Spółem“, p. Nie-
szawski
3. Aleksandrów „Nadzieja“, p. Opo-
czyński
4. Augustów, pow. Augustowski
5. Baranów „Przyszłość“, p. Kie-
lecki
6. Baków, pow. Łowicki
7. Beżnik, pow. Opoczyński
8. Biataczew „Jedność“, pow. Opo-
czyński
9. Biała Lub. pow. Janowski
10. Biała Wielka „Samopomoc“,
pow. N.-Radomski
11. Białki Dolne „Rozwój“, p. Gar-
woliński
12. Białobrzegi „Ogniwo“, pow. Ra-
domski
13. Białogon „Ogniwo“, p. Kielecki
14. Bidziny, pow. Opatowski
15. Bielawa, pow. Warszawski
16. Bieliny „Rolnik“, p. Kielecki
17. Bilcza „Przyszłość“, p. Kielecki
18. Biłgoraj „Hurt. Współdz“, p. Bił-
gorajski
19. Biskupice „Wzajemność“, p. Lu-
belski
20. Biskupice, p. Częstochowski
21. Bleszno „Nasz sklep, p. Często-
chowski
22. Błędów „Błędowianka“, p. Gró-
jecki
23. Błonie „Zachęta“, p. Błoński.
24. Bobrowniki „Oszczędność“,
pow. Będziński
25. Bobrza „Nasza Spółka“, p. Kie-
lecki
26. Bodzentyn „Postęp“, p. Kielecki
27. Bogorza, pow. Sandomierski
28. Boglewice „Jutrzenka“, p. Gró-
jecki
29. Bojmie „Jedność“, p. Węgrowski
30. Bolechowice „Jedność“, p. Kie-
lecki
31. Bolesławiec „Jedność“, p. Wie-
luński
32. Bolesław „Spółem“, p. Olkusi
33. Borowno „Zachęta“, p. Nowo-
radomski
34. Bronice, pow. Puławski
35. Bonów, pow. Łomżyński
36. Brudzewice „Dobrodziejstwo“,
pow. Opoczyński
37. Budzów „Spółem“, p. Kielecki
38. Brześć Kujawski „Przyszłość“,
pow. Włocławski
39. Brześć Kujawski przy cukrowni
pow. Włocławski
40. Brzezie, pow. Opatowski
41. Brzeziny, pow. Kielecki
42. Brzeziny „Praca“, p. Brzeziński
43. Brzostków „Oszczędność“,
pow. Stopnicki
44. Brzozowskie, pow. Puławski
45. Buczek, pow. Łaski
46. Busk, pow. Stopnicki
47. Bychawa „Jedność“, p. Lubelski
48. Cegłów, p. Mińsk-Mazowiecki
49. Ceranów, pow. Sokółowski
50. Chechło, pow. Olkusi
51. Chełm „Pomoc“, p. Chełmski
52. Chełm „Chrześc. Stow. Spoż.“,
pow. Chełmski
53. Chęciny „Gwiazda“, pow. Kie-
lecki
54. Chlewiska, p. Konecki
55. Chmielnik „Spółem“, pow. Stop-
nicki
56. Chmielów, pow. Opatowski
57. Chocień przy cukrowni, p. Wło-
cławski
58. Chodecz „Spółka Chodecka“,
pow. Włocławski
59. Chotomów „Fortuna“, p. War-
szawski
60. Chrząstów, p. Włoszczowski
61. Chruszczobród „Obrona“, p. Bę-
dziński
62. Ciechanów „Łydynia“, pow. Cie-
chanowski
63. Ciepiałów „Zgoda“, p. Iłzecki
64. Cisie, pow. Siedlecki
65. Ciszycza Dolna „Zorza“, p. Iłzecki
66. Cmielów, pow. Opatowski
67. Cmińsk „Spółem“, p. Kielecki
68. Czarna „Pomoc Chrześcijańska“,
pow. Konecki
69. Czechy-Trąbki, p. Garwoliński
70. Czeladź „Praca“, p. Będziński

71. Czeladź „Zgoda”, p. Będziński
72. Czersk „Przyszłość”, p. Grójecki
73. Czernięcin, p. Krasnostawski
74. Czerwin, pow. Ostrołęcki
75. Częstochowa „Postęp”, p. Częstochowski
76. Częstochowa „Przyjaźń II”, pow. Częstochowski
77. Częstochowa „Jedność”, p. Częstochowski
78. Częstocice przy cukrowni
79. Czyżów Szlachecki, pow. Opatowski
80. Daromin „Jedność”, pow: Sandomierski
81. Dąbie, pow. Będziński
82. Dąbrówka „Dąbrowianka”, pow. Warszawski
83. Dąbrowa Gór. „Flora”, p. Będziński
84. Dąbrowa Gór. „Robotn. Katol.”, pow. Będziński
85. Dąbrowa Kiel., pow. Kielecki
86. Dąbrowa „Przyszłość”, p. Opoczyński
87. Dąbrowa Wielka „Miara”, p. Mazowiecki
88. Dąbrowica „Zorza”, pow. Skierniewicki
89. Dębowa Góra „Przyszłość”, pow. Będziński
90. Dębowice, pow. Zamojski
91. Dębno „Ogniwo”, p. Kielecki
92. Dobieszowice „Pomoc”, p. Będziński
93. Dobre „Przyszłość”, pow. Warszawski
94. Dobrzejowice „Nasz Sklep”, pow. Lipnowski
95. Dobrzelin przy cukrowni, p. Kutnowski
96. Dobrzyków „Przyszłość”, p. Gostyński
97. Doły Biskupie „Witulin”, p. Opatowski
98. Działoń „Spółka Włościańska”, pow. Garwoliński
99. Drzewica, pow. Opoczyński
100. Dyminy, pow. Kielecki
101. Działoszyn, pow. Wieluński
102. Eugenjów, pow. Iłżecki
103. Fajstawice „Samopomoc”, p. Krasnostawski
104. Frampol, pow. Zamojski
105. Garbów „Jutrzenka”, p. Puławski
106. Garwolin, pow. Garwoliński
107. Gąsowo „Praca”, p. Makowski
108. Gidle „Promień”, p. N.-Radomski
109. Gieczno, pow. Łęczycki
110. Główno „Nadzieja”, pow. Brzeziński
111. Gluchów, pow. Skierniewicki
112. Glusk „Łączność”, pow. Sochaczewski.
113. Gniewoszew „Przyszłość”, pow. Koziński
114. Gnojno, pow. Stopnicki
115. Gogole Wielkie „Gwiazda”, pow. Ciechanowski
116. Goleniowy „Pomoc”, p. Włoszczowski
117. Gołąb „Gołąb”, p. Puławski
118. Golonóg „Łęknice”, pow. Będziński
119. Goraj, pow. Zamojski
120. Garajec pow. Zamojski
121. Gorzków „Zgoda”, p. Krasnostawski
122. Gostynin „Gostyniak”, p. Gostyński
123. Goszczyn „Ogniwo”, p. Grójecki
124. Gawarów „Nadzieja”, pow. Makowski
125. Góra Kalwaria, p. Grójecki
126. Góry „Zgoda”, p. Pinczowski
127. Górzno, pow. Garwoliński
128. Grabków „Przyszłość”, p. Włocławski
129. Grabów „Jedność”, p. Łęczycki
130. Grodziec „I Grodz. St. Sp.”, pow. Będziński
131. Grudusk, pow. Ciechanowski
132. Grzymałków „Nasz Sklep”, pow. Kielecki
133. Guzów, pow. Błoński
134. Hrubieszów „W jedności siła”, pow. Hrubieszowski
135. Hrubieszów „W jedności siła II”, pow. Hrubieszowski
136. Iłowiec „Jutrzenka”, p. Zamojski
137. Iłża „Nasz Sklep”, p. Iłżecki
138. Irena, pow. Puławski
139. Irena II, pow. Puławski
140. Irządze, pow. Włoszczowski
141. Iwaniska „Zgoda”, p. Opatowski
142. Iwanowice, pow. Miechowski
143. Izbica „Łączność”, pow. Krasnostawski
144. Jabłonna „Pszczola”, p. Sokolowski
145. Jakubowice „Zgoda”, pow. Opatowski
146. Jakubów „Gospodarz”, p. Mińsko-Mazowiecki

147. Janowiec „Pomoc”, pow. Koziennicki
148. Janów Lub., pow. Janowski
149. Janów Piotrk., p. Częstochowski
150. Jarnice „Gromada”, p. Węgrowski
151. Jasieniec, pow. Grójecki
152. Jasionna „Zgoda”, p. Radomski
153. Jaszczów, pow. Lubelski
154. Jeziorna prac. papierni, p. Warszawski
155. Jeziorna Oborska „Pomoc”, pow. Warszawski
156. Jeziorka „Jedność”, p. Grójecki
157. Jeźów „Spółka Roln.”, p. Brzeziński
158. Jordanowice „Łączność”, powiat Błoński
159. Józefów przy cukrowni, p. Warszawski
160. Kaluszyn, p. Mińsko-Mazowiecki
161. Kamienna „Pomoc”, p. Konecki
162. Kamiénica Polska „Pomoc”, pow. Częstochowski
163. Kamionka „Przezorność”, p. Lubartowski
164. Kamyce „Jedność”, p. Będziński
165. Kamyk „Jedność”, pow. Częstochowski
166. Karczew „Karczewianka”, powiat Mińsko-Mazowiecki
167. Karczmiska, pow. Puławski
168. Karwów „Ochota”, p. Opatowski
169. Kazimierz n/Wisłą „Zgoda”, pow. Puławski
170. Kichary „Postęp”, pow. Sandomierski
171. Kiczki, p. Mińsko-Mazowiecki
172. Kiełczyna, pow. Opatowski
173. Klemensów przy cukrowni, p. Zamojski
174. Klimontów „Klimontów I”, p. Będziński
175. Klimontów radomski, pow. Sandomierski
176. Klwów, pow. Opoczyński
177. Kłoczew, pow. Garwoliński
178. Kłomnice „Spółem”, p. Nowo-Radomski
179. Kobyłka „Jedność”, pow. Radzyński
180. Kocin „Jedność”, pow. Częstochowski
181. Kolno, pow. Kolneński
182. Koło „Spójnia”, p. Kolski
183. Kołbiel, p. Mińsko-Mazowiecki
184. Konopiska „Nasz Sklep”, powiat Częstochowski
185. Końskie, pow. Konecki
186. Końskowola „Jedność”, p. Puławski
187. Koprzywnick „Bratnia Pomoc”, pow. Sandomierski
188. Korczew, pow. Sokołowski
189. Kosarzew, pow. Lubelski
190. Kossów, pow. Sokołowski
191. Kowala, pow. Kielecki
192. Kowala „Jedność”, p. Radomski
193. Kowal „Oszczędność”, p. Włocławski
194. Koźmiebrody „Przyszłość”, p. Sierpecki
195. Koziennice „Oszczędność”, powiat Koziennicki
196. Kozietyły „Promień”, p. Grójecki
197. Kozłówka, p. Lubartowski
198. Kraśnik „Przyszłość”, pow. Janowski
199. Krasnosielce „Zorza”, pow. Makowski
200. Krasnystaw, p. Krasnystawski
201. Krasocin „Jedność”, p. Włoszczowski
202. Krasocin, p. Włoszczowski
203. Kraszew Stary „Światło”, p. Radzyński
204. Krynica „Swój do swego”, powiat Sokołowski
205. Krzczonów, p. Lubelski
206. Krzepice „Podpora”, p. Częstochowski
207. Krzyżanowice „Jedność”, powiat Łżecki
208. Ksawera „Robotnik”, pow. Będziński
209. Ksany „Zgoda”, p. Pińczowski
210. Kuczki „Gromada”, p. Radomski
211. Kuków „Zorza”, pow. Gzostochowski
212. Kunów „Nadzieja”, pow. Opatowski
213. Kuźnica Grabowska „Kuźniczanka”, pow. Wieluński
214. Kwasnów „Jedność”, pow. Olkusi
215. Łasacin „Razem”, p. Opatowski
216. Łatowicz, p. Mińsko-Mazowiecki
217. Leśmierz, pow. Łęczycki
218. Leszczyny „Spółem”, p. Kielecki
219. Lipce, pow. Skierniewicki
220. Lisków „Gospodarz”, p. Turecki
221. Lisów „Spółka”, p. Stopnicki
222. Lnisna „Jedność”, p. Skierniewicki
223. Lubań „Praca”, pow. Rawski

224. Lubartów, pow. Lubartowski
225. Lublin, pow. Lubelski
226. Lublin „Jutrzenka“, p. Lubelski
227. Lubraniec, pow. Włocławski
228. Lubstów, pow. Kolski
229. Łabunie „Oszczędność“, p. Zamojski
230. Łanięta „Przyszłość“, pow. Kutnowski
231. Łagisza, pow. Będziński
232. Łañcuchów, pow. Chełmski
233. Łask, pow. Łaski
234. Łaszczów, p. Tomaszowski
235. Łazy „Ogniwo“, p. Będziński
236. Łaznów „Zgoda“, pow. Brzeziński
237. Łączna „Jutrzenka“, p. Kielecki
238. Łąkoć „Jedność“, pow. Puławski
239. Łęczycza „Mazur“, p. Łęczycki
240. Łomża „I Łomż. Stow.“, powiat Łomżyński
241. Łomża „II Łomż. Stow.“, powiat Łomżyński
242. Łopliennik „Zgoda“, p. Krasnostawski
243. Łopuszno, pow. Kielecki
244. Łowicz, pow. Łowicki
245. Łódź „Czeladzi ślusarsk.“ powiat Łódzki
246. Łódź „Dźwignia“, p. Łódzki
247. „ „Oszczędność“ „ „
248. „ „Rola“ „ „
249. „ „Ufność“ „ „
250. „ „Wiosna“ „ „
251. „ „Wisła“ „ „
252. „ „Wyzwolenie“ „ „
253. Maciejów Nowy, pow. Krasnostawski
254. Majdan Brzezicki, p. Lubelski
255. Maków „Jutrzenka“, pow. Makowiecki
256. Małowa Góra, pow. Białski
257. Małuszyn „Jedność“, p. N.-Radomski
258. Małe Końskie „Zgoda“, p. Opoczyński
259. Marjanowice „Jedność“, p. Radomski
260. Markuszów, pow. Puławski
261. Markuszów „Jedność“, p. Puławski
262. Mełgiew, pow. Lubelski
263. Mełtów, pow. Lubelski
264. Michałów „Jedność“, pow. Warszawski
265. Michów „Jutrzenka“, p. Lubartowski
266. Miechów Rad, „Nasz sklep“, powiat Hłżecki
267. Miechów kiel., p. Miechowski
268. Miedziana Góra „Wzajemność“, pow. Kielecki
269. Miedzierz „Nadzieja“, p. Konecki
270. Miedzno „Jutrzenka“, p. Częstochowski
271. Milanówek „Społem“, p. Warszawski
272. Milejów przy cukrowni, powiat Chełmski
273. Milejów lub., p. Chełmski
274. Miłowice „Sprawiedliwość“, powiat Będziński
275. Mińsk-Mazow. „Oszczędność“, pow. Mińsko-Mazowiecki
276. Mirzec „Przyszłość“, p. Hłżecki
277. Mława „Spójnia“, p. Mławski
278. Młynki „Gwiazda“, pow. Puławski
279. Mutów „Zgoda“, pow. Kielecki
280. Mokre „Społem“, pow. Zamojski
281. Moszczenica, p. Piotrkowski
282. Motkowice, p. Jędrzejowski
283. Mroczków Słepy „Ognisko“, pow. Opoczyński
284. Mrozy „Udziałówka“, p. Mińsko-Mazowiecki
285. Nagoszewo „Jutrzenka“, powiat Ostrowski
286. Nałęczów „Oszczędność“, powiat Puławski
287. Nasutów, pow. Lubartowski
288. Nieктаń „Bratnia Pomoc“, p. Konecki
289. Nieledew przy cukrowni, powiat Hrubieszowski
290. Niemce „Robotnik“, pow. Będziński
291. Nietulisko „Wygoda“, p. Opатовski
292. Niewachtów „Ratunek“, p. Kielecki
293. Nieznamierowice „Przyszłość“, pow. Opoczyński
294. Niwka „Jutrzenka“, pow. Będziński
295. Nowa Wieś „Nowowiejsko-sandeckie stow.“, p. Będziński
296. Nowe Brudno „Jutrzenka“, powiat Warszawski
297. Nowe-Brudno „St. Rob. Chrz.“, pow. Warszawski
298. Nowe-Miasto „Nowość“, powiat Rawski

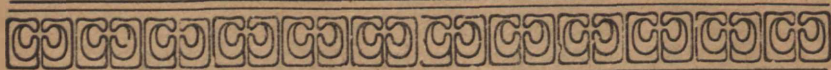
299. Nowo radomsk „Zorza“, powiat Noworadomski
300. Ociesęki „Św. Izydora“, p. Kielecki
301. Odrowąż, pow. Opoczyński
302. Odrowążek „Jedność“, p. Kielecki
303. Odrzywół „Praca“, pow. Opoczyński
304. Oleszno „Polska Zgoda“, powiat Włoszczowski
305. Olszanka, pow. Lubelski
306. Olszewnica Stara „W jedności siła“, pow. Warszawski
307. Oludza „Swoj do swego“, powiat Włoszczowski
308. Opatów „Spotem“, p. Częstochowski
309. Opatów pow. Opatowski
310. Opatówek „Zgoda“, p. Kaliski
311. Opoczno „Przyszłość“, p. Opoczyński
312. Orszynów „Jedność“, p. Płocki
313. Osieck, pow. Garwoliński
314. Osieczyny „Jutrzenka“, pow. Nieaszawski
315. Osjaków „Wspólna pomoc“, powiat Wieluński
316. Osmolice „Drużyna“, pow. Lubelski
317. Ostojów „Jedność“, p. Kielecki
318. Ostrowiec, pow. Opatowski
319. „Przyszłość“, p. Opatowski
320. Ostrowy przy cukrowni, p. Kutnowski
321. Ostrów Kielecki „Sp. Włociańska“, pow. Kielecki
322. Ostrów łomż, pow. Ostrowski
323. Ostrów siedl. „Placówka“, powiat Włodawski
324. Ostrówka „Gospodarz“ p. Iłżecki
325. Osuchów „Chłop Polski“, powiat Iłżecki
326. Ozorków „Bzura“, p. Łęczycki
327. Ozarowice „Gospodarz“, p. Będziński
328. Ożarów Warszawski „Oszczędność“, pow. Warszawski
329. Ożarów „Wygoda“, p. Opatowski
330. Pabjanice „Spotem“, p. Łaski
331. Pabjanice „Światowid“, p. Łaski
332. Pacanów „Bratnia Pomoc“, powiat Stopnicki
333. Parysew, pow. Garwoliński
334. Pawłowska Wola, p. Iłżecki
335. Piątek „Kotwica“, p. Łęczycki
336. Pietków, pow. Mazowiecki
337. Pilica „Siła“, pow. Olkuski
338. Pińczów „Zgoda“, p. Pińczowski
339. Piotrkowice „Spotem“, p. Baski
340. Piotrowice Małe, p. Puławski
341. Plewniak „Spotem“, p. Błotki
342. Pławno „Pomoc“, pow. N.-Radomski
343. Płock „Zgoda“, pow. Płocki
344. Płońsk „Brzask“, p. Płoński
345. Płoskie „Jedność“, p. Zamojski
346. Poczesna „Praca“, p. Częstochowski
347. Poddebice „Spójnia“, p. Łęczycki
348. Pogoń „Łączność“, p. Będziński
349. Policzyzna „Sami siebie“, p. Lubelski
350. Pomiechówek „Jedność“, powiat Płoński
351. Pomorzany, pow. Oikuski
352. Poraj „Porajanka“, p. Będziński
353. Posłowice, p. Kielecki
354. Potok „Św. Izydor“, p. Stopnicki
355. Poturzyn „Przyszłość“, p. Tomaszowski
356. Poróg „Zgoda“, p. Puławski
357. Praga „Zjednoczenie“, p. Warszawski
358. Prawęcín „Zgoda“, pow. Opatowski
359. Promna „Ogniwo“, p. Grójecki
360. Promnik „Zgoda“, p. Kielecki
361. Prostych, pow. Węgrowski
362. Pruszków „Zorza“, pow. Warszawski
363. Przasnysz „Oszczędność“, powiat Przasnyski
364. Przeczycze „Jedność“, pow. Będziński
365. Przeździatka, pow. Sokołowski
366. Przysławowice Duże, pow. Opoczyński
367. Przysań, pow. Częstochowski
368. Przymcha, pow. Opoczyński
369. Przybysławice lub. „Świt“, powiat Puławski
370. Przybysławice kiel., pow. Miechowski
371. Puławy „Pomoc“, p. Puławski
372. Puszczew-Węglowice „Sklep Polski“, pow. Częstochowski
373. Radom „Stow. Polsk. Zw. Zaw.“, pow. Radomski
374. Radom „Opal“, p. Radomski
375. Radoszyce „Oszczędność“, powiat Koński
376. Radzymin, pow. Radzymiński

377. Radzyń, pow. Radzyński
378. Rajsko „Bratnia Pomoc“, p. Ka-
liski
379. Rakolupy, pow. Chełmski
380. Raków, przy hucie Częstochowa,
pow. Częstochowski
381. Raków „Jutrzenka“, pow. Czę-
stochowski
382. Rawa „Spójnia“, p. Rawski
383. Rdzuchów „Bratek“, pow. Opo-
czyński
384. Rejowiec „Zgoda“, p. Chełmski
385. Rejów „Jedność“, p. Kielecki
386. Retkinia „Wyzwolenie“, po-
wiat Łódzki
387. Rogów, pow. Puławski
388. Rogoźnik „Jedność“, p. Będziński
389. Rokiciny, pow. Brzeziński
390. Ropocice, pow. Włoszczowski
391. Rosochy, powiat Opatowski
392. Różanka „Zgoda“, p. Włodawski
393. Rożnówek, pow. Bilgorajski
394. Ruszków, pow. Opatowski
395. Ruda Pabianicka „Ruda“, po-
wiat Łódzki
396. Ruchna, pow. Węgrowski
397. Rudno „Ludowe“, pow. Lubar-
towski
398. Rusice „Nasz“, pow. Łaski
399. Ryki „Przyszłość“, p. Garwo-
liński
400. Rytwiany, pow. Sandomierski
401. Rzewuszyce „Swój do swego“,
powiat Włoszczowski
402. Sadkowice „Siła“, p. Rawski
403. Sadowne, pow. Węgrowski
404. Samice „Zagon“, p. Skierniewicki
405. Samokłęski, pow. Lubartowski
406. Samsonów „Polonja“, p. Kie-
lecki
407. Sandomierz „Bratnia Pomoc“, po-
wiat Sandomierski
408. Sarnaki, pow. Konstantynowski
409. Secemin „Jutrzenka“, pow. So-
chaczewski
410. Serbinów „Jedność“, p. Kielecki
411. Sejny „Gospodarz“, p. Sejneński
412. Siedlce, pow. Siedlecki
413. Sielce „Wygoda“, p. Puławski
414. Sieluń „Narew“, p. Makowski
415. Siennica, powiat Mińsko-Mazow.
416. Siennica Różana „Oszczędność“,
pow. Krasnostawski
417. Siemno, pow. Hżecki
418. Sitaniec, pow. Zamojski
419. Sitno, pow. Zamojski
420. Skęczniew „Praca“, p. Turecki
421. Skarżysko „Łączność“, p. Hżecki
422. Skaryszew „Wygoda“, pow. Ra-
domski
423. Skępe „Jedność“, p. Lipnowski
424. Skierniewka Prawa „W jedności
siła“, pow. Skierniewicki
425. Skierniewice „Przyszłość“, po-
wiat Skierniewicki
426. Skierbiszów, pow. Zamojski
427. Skoszyn „Przyszłość“, p. Opa-
towski
428. Skomlin „Pług“, p. Wieluński
429. Skórkowice „Jedność“, p. Opo-
czyński
430. Skrwilno „Spółka“, p. Rypiński
431. Skrzyszów, pow. Warszawski
432. Skrzyńsko „Ludzkość“, p. Opo-
czyński
433. Sleszyn „Zgoda“, p. Kutnowski
434. Sławków, pow. Olkusi
435. Sławniów „Robotnik“, pow. Ol-
kusi
436. Słupia „Słupianka“, p. Zamojski
437. Słupia Nowa „Zgoda“, p. Kie-
lecki
438. Sobienie „Jeziory“, p. Garwo-
liński
439. Sobótka „Dobrobyt“, pow. Cpa-
towski
440. Sokoly „Jedność“, pow. Mazo-
wiecki
441. Sobieszyn, pow. Garwoliński
442. Sokołów, pow. Sokołowski
443. Solec „Sw. Izydor“, p. Stopnicki
444. Sompolno „Zgoda“, p. Kolski
445. Sopoćkinie „Promień“, p. Augus-
towski
446. Sosnowiec „Pogoń II“, pow. Bę-
dziński
447. Sosnowiec, Prac. Tow. Akc.
Ruz. Żel., p. Będziński
448. Sosnowiec „Promień“, pow. Bę-
dziński
449. Sosnowiec „Robotnik“, p. Bę-
dziński
450. Sprown „Jedność“, pow. Włosz-
czowski
451. Staszów „Jedność“, pow. San-
domierski
452. Stanowiska „Jutrzenka“, po-
wiat Konecki
453. Stanisławów, pow. Mińsko-Mazo-
wiecki
454. Stary Zamość, p. Zamojski
455. Stary Zamość—kolonja, p. Za-
mojski
456. Stąporków „Pożytek“, p. Koneck

457. Sterdyń, pow. Sokołowski
458. Stężyca „Jedność“, pow. Garwoliński
459. Stoczek „Jedność“, p. Łukowski
460. Stoczek węgrowski. pow. Wę-growski
461. Stopnica „Łączność“ pow. Stop-nicki
462. Strawczynek „Jedność“, p. Kie-lecki
463. Strojnow „Społem“, pow. Stop-nicki
464. Strzałków „Praca“, pow. N.-Ra-domski
465. Strzegocin „Przebój“, p. Pułtuski
466. Strzyżowice, pow. Będziński
467. Studnie, pow. Kozienicki
468. Studzianna „Jedność“, p. Opo-czyński
469. Suchedniów „Nadzieja“, p. Kie-lecki
470. Suchedniów, pow. Kielecki
471. Sulejów „Jutrzenka“, p. Piotr-kowski
472. Sulejów „Nasz Sklep“, p. Piotr-kowski
473. Sulmice, pow. Zamojski
474. Sułoszowa „Promyk“, p. Olkuski
475. Suwałki, p. Suwalski
476. Szadek „Szadkowianka“, p. Sie-radzki
477. Szałas „Zgoda“, p. Kielecki
478. Szczekociny, p. Włoszczowski
479. Szeków „Posiew“, p. Makowski
480. Szpetal Dolny, p. Włocławski
481. Szydłów „Przyszłość“, p. Stop-nicki
482. Szydłówek „Jedność“, p. Kie-lecki
483. Tarkowica, pow. Lubartowski
484. Tartów, p. Iłżecki
485. Tartów „Społem“, p. Iłżecki
486. Tereszpol, p. Zamojski
487. Tłuszcz, pow. Radzyński
488. Tomaszów lubelski, pow. Toma-szowski
489. Tomczyn „Jutrzenka“, pow. Kut-nowski
490. Toporowice, pow. Będziński
491. Trzcianki „Świt“, pow. Garwo-liński
492. Trzcianna „Wygoda“, p. Skier-niewicki
493. Trzebieiszów, p. Łukowski
494. Tuczępy, pow. Stopnicki
495. Tucznobaba „Jedność“, p. Bę-dziński
496. Tumlin „Jedność“, p. Kielecki
497. Turek „Sklep Chrześcijański“, pow. Turecki
498. Turolin, pow. Krasnostawski
499. Turol, pow. Kolneński
500. Tursko Wielkie, p. Sandomierski
501. Tuszyn, pow. Łódzki
502. Unewel „Jutrzenka“, pow. Opo-czyński
503. Uniejów „Oszczędność“, p. Tu-recki
504. Urzędów „Jedność“, pow. Ja-nowski
505. Warka, pow. Grójecki
506. Warszawa — Dr. Ż. W. W., po-wiat Warszawski
507. Warszawa „Prac, T-wa Haberb.i Schiele“, p. Warszawski
508. Warszawa „Prąd“, pow. War-szawski
509. Warszawa „Prac. T-wa Kredyt.Miejsk“, pow. Warszawski
510. Warszawa „St. Urzędników Ma-gistratu“, p. Warszawski
511. Warszawa „Warsz. Stow. Sp.“ pow. Warszawski
512. Warszawa „Pocztowiec“, po-wiat Warszawski
513. Warszawa „Michałów“, p. War-szawski
514. Warszawa „Przyszłość“, po-wiat Brzeziński
515. Wartkowice „Przyszłość“, po-wiat Łęczycki
516. Waśniów „Przyszłość“, p. Opa-towski
517. Wawrzeńczyce, p. Miechowski
518. Węchock „Jedność“, p. Iłżecki
519. Widzew „Zorza“, p. Łódzki
520. Wielącza, pow. Zamojski
521. Wielkowl, pow. Opoczyński
522. Wieniec „Wieniec“, pow. Wło-cławski
523. Wierbka, pow. Olkuski
524. Wieruszów „Łączność“, p. Wle-łuński
525. Wierzbnik „Jedność“, p. Iłżecki
526. Wierzbowska, p. Lubelski
527. Wilczyńska, pow. Łukowski
528. Wilków „Powiślak“, p. Puławski
529. Winiary, pow. Sandomierski
530. Wiślica, powiat Pińczowski
531. Witów „Snop“, p. Piotrkowski
532. Włocławek „Samoobrona“, po-wiat Włocławski
533. Włocławek przy fabr. Bohma, pow. Włocławski

- | | |
|---|--|
| 534. Włocławek „Łączność“, p. Włocławski | 561. Zakrzówek „Jutrzenka“, p. Janowski |
| 535. Włostów. pow. Sandomierski | 562. Zakrzówek przy cukrowni, powiat Janowski |
| 536. Włoszczowa, p. Włoszczowski | 563. Zamość, pow. Zamojski |
| 537. Wojcieszków, pow. Łukowski | 564. Zapady „Jedność“, p. Skierniewicki |
| 538. Wojkowice „Przyszłość“, p. Będziński | 565. Zareby kośc. „Łączność“, powiat Ostrowski |
| 539. Wola Przybysławska „Przyszłość“, pow. Puławski | 566. Zatory, pow. Pułtusi |
| 540. Wola Morawicka, pow. Kielecki | 567. Zawichost „Przyszłość“, p. Sandomierski |
| 541. Wola Raszewska „Zgoda“, powiat Radzyński | 568. Zawiercie „Samopomoc“, p. Będziński |
| 542. Wola Zadłużna, p. Opoczyński | 569. Zawiercie „Zawiercie“, p. Będziński |
| 543. Wolica „Wyzwolenie“, pow. Pińczowskiego | 570. Ząbkowice „Społem“, pow. Będziński |
| 544. Wołomin „Kooperatywa“, p. Radzyński | 571. Zbożenna „Rolnik“, pow. Opoczyński |
| 545. Wojcin „Rola“, p. Wieluński | 572. Zduńska Wola „Przyszłość“, powiat Sieradzki |
| 546. Wólka Kłucka „Gwiazda“, powiat Kielecki | 573. Żelów „Zgoda“, p. Łaski |
| 547. Wozuczyn, p. Tomaszowski | 574. Zgierz „Zgoda“, p. Łódzki |
| 548. Wrociszew „Pomoc“, pow. Grójecki | 575. Zielonka, p. Warszawski |
| 549. Wronów „Przyszłość“, p. Puławski | 576. Zwierzyniec, p. Zamojski |
| 550. Wrotków, p. Lubelski | 577. Zwoleń, pow. Kozienicki |
| 551. Wrzosowa „Przyszłość“, powiat Częstochowski | 578. Żabianka „Swit“, pow. Garwoliński |
| 552. Wrzosowa „Wiara“, p. Częstochowski | 579. Żarki, pow. Będziński |
| 553. Wyrozęby „Czuwaj“, p. Sokółowski | 580. Żarnów „Oszczędność“, p. Opoczyński |
| 554. Wysokie Mazowieckie, p. Mazowiecki | 581. Żdanów „Postęp“, p. Zamojski |
| 555. Wyszaków, pow. Pułtusi | 582. Żelechów „Nasz Sklep“, p. Garwoliński |
| 556. Wzdół „Rolnik“, p. Kielecki | 583. Żelechów „Stow. gminne“, powiat Garwoliński |
| 557. Zagdańsk „Jutrzenka“, p. Kielecki | 584. Żeliszewice „Jedność“, p. Włoszczowski |
| 558. Zagłoba przy cukrowni p. Puławski | 585. Żerań „Żerań“, p. Warszawski |
| 559. Zagórze przy kopalni Mortimör pow. Będziński | 586. Żychlin, pow. Kutnowski |
| 560. Zakrzew „Nasz Sklep“, p. Radomski | 587. Żyrardów „Żyrard. St. Sp.“, powiat Błoński |
| | 588. Żyrardów „Siła“, p. Błoński |





Z ruchu spółdzielczego zagranicą.

Obroty hurtowni spółdzielczych
(w milionach funtów szterlingów).

	1917	1916	1915	1914
Angielska w Manchesterze .	57.7	52.2	43.1	34.9
Szkocka w Glasgowie . .	17.1	14.5	11.4	9.4
Irlandzka w Dublinie . . .	0.65	0.50	0.38	0.27
Rosyjska w Moskwie *) . .	15.6	9.0	2.4	1.1
Niemiecka w Hamburgu . .	5.4	6.7	7.6	7.9
Duńska w Kopenhadze . .	4.5	4.7	4.0	3.9
Szwajcarska w Bazylei . .	3.9	3.0	2.0	1.8
Węgierska w Budapeszcie .	3.7	2.4	1.9	1.3
Finlandzka w Helsingforsie .	3.6	2.9	1.4	0.97
Austrjacka w Wiedniu *) . .	3.5	2.1	1.2	1.1
Francuska w Paryżu . . .	1.7	1.0	0.48	0.36
Szwedzka w Sztokholmie . .	1.2	1.2	0.9	0.55
Holenderska w Roterdamie .	0.8	0.7	0.5	0.40
Norweska w Chrystjanji . .	0.46	1.33	0.25	0.17
Włoska w Metjolanie *) . .	0.20	0.13	0.10	0.056
Belgijska w Brukseli *) . .	0.08	0.08	0.08	0.13
Ogółem . . .	120.0	101.4	77.7	64.2

(według „The People's Year Book”, 1919, str. 383).

*) w przybliżeniu.

Postępy kooperacji w Wielkiej Brytanji.

Najpotężniejszą organizacją spółdzielczą na świecie jest, jak wiemy, Unja Spółdzielcza Wielkiej Brytanji. W końcu r. 1917 siły tego tytana, który tylko dzięki flegmatycznemu temperamentowi ludu angielskiego, jeszcze nie spróbował rzucić całej swej potęgi na szalę wypadków dziejów świata — wyrażają się liczbowo w sposób następujący:

Liczba członków około	4	miljonów
Kapitały własne i pożycz.	70	„ „ £.
Obrót	225	„ „
Nadwyżka	18	„ „
Liczba pracowników	162	tysiące
Place i pensje	12	miljonów £.

W r. 1917 do Unji angielskiej nateżało 1478 stowarzyszeń, w tym

spożywców	1366
federacji	5
wytwórców	97
innych	7
hurtowni	3

Lwią część stowarzyszeń, należących do Unji, stanowią zatem stowarzyszenia spożywców, wobec nich liczba kooperatyw wytwórców jest znikomo mała.

Stowarzyszenia spożywców w Wielkiej Brytanji rozmieszczone są geograficznie w sposób następujący:

	Liczba stowarzyszeń	Liczba członków	Kapitały własne i pożyczki	Obroty	Nadwyżki
Anglja	1 058	3,200,980	46,5	112,1	12,0
Szkocja	261	557,258	9,0	28,7	3,8
Irlandja	47	30,252	0,28	1,2	0,07
Ogółem	1 366	3 788,490	55,78	142,0	15,9

Rozwój stowarzyszeń spożywców w okresie wojennym uwidacznia następujące zestawienie:

	Liczba stowarzyszeń	Liczba członków w milionach	w milionach funt. szterlingów				Liczba pracowników w tysiącach	% nadwyżek do obrotu
			Kapitały	Obroty	Nadwyżki	Płace		
1913	1.387	2.9	42.6	83.6	12.9	5.9	103.5	15.4
1914	1.390	3.1	46.3	88.0	13.5	6.3	103.0	15.3
1915	1.375	3.3	48.9	102.6	15.0	6.7	109.4	14.6
1916	1.362	3.5	53.3	121.7	16.3	7.5	115.7	13.4
1917	1.366	3.8	55.7	142.0	16.0	8.5	118.7	11.3

przytym w r. 1917 zasób społeczny wynosił z górą 9 milionów £., remanent 26 milionów, wartość budynków, maszyn, gruntów i t. d. 38.5.

26% pracowników było zajętych w działach wytwórczych, reszta przy aparacie rozdzielczym. Z zestawienia tego widzimy, że rozwój Unji W. Brytańskiej w okresie wojennym jest poważny. Zmniejsza się liczba stowarzyszeń, co jest zjawiskiem dodatnim — natomiast wzrasta liczba członków bardzo znacznie, gdyż przyrost ten za r. 1913—17 wynosi prawie $\frac{1}{3}$ liczby członków w r. 1913, niemal, że w tym samym stopniu rosną fundusze stowarzyszeń, obroty natomiast wykazują przyrost w mierze pieniężnej o 70% — jest to jednak wzrost całkiem złudny, wobec wzrostu cen, który dla Wielkiej Brytanji obliczony jest w r. 1918 na 133% w stosunku do cen z lipca r. 1914. Wobec tej drożyzny za całkiem niewystarczający należy przyjąć wzrost pozycji płac i pensji, gdyż wzrost liczby pracowników wynosi 15%, wzrost płac 44%, przeciętna płaca roczna wynosiła w r. 1913 — 57 £., w r. 1917 — 73 £.

Natomiast objawem dodatnim jest jasno zarysowująca się w okresie wojennym tendencja do obniżania stopy kalkulacji cen, a przez to i nadwyżki, która jednak jeszcze pozostaje niezmiernie wysoka. Świadczy to o tym, jak wysoko kalkuluje ceny angielski handel prywatny, jeśli kooperative, stosujące zasadę cen rynkowych, pracują z tak wielkimi nadwyżkami.

Z kolei rozpatrzmy dane o hurtowniach:

HURTOWNIA „C. L. S.” ANGIELSKA.

	Liczba stowarzyszeń	Kapitały	Obroty	Nadwyżka	Płaca	Liczba pracowników w tysiącach
1913	1.168	6,3	31,4	0,6	1,4	21,0
1914	1.193	6,3	34,9	0,8	1,5	23,2
1915	1.195	6,6	43,1	1,1	1,8	23,9
1916	1.189	7,1	52,2	1,5	1,8	22,2
1917	1.192	6,9	57,7 *)	1,3	2,0	22,8

*) Z czego 18,6 milionów funt. przypada na własną wytwórczość.

HURTOWNIA SZKOCKA „S. C. L. S.”

	Liczba stowarzyszeń	Kapitały	Obroty	Nadwyżka	Płaca	Zwroty	Liczba pracowników w tysiącach
1913	268	3,7	9,0	0,34	0,41	16,6	8,7
1914	266	4,1	9,4	0,39	0,53	18,8	8,9
1915	264	4,5	11,4	0,46	0,55	13,0	9,1
1916	262	4,6	14,5	0,50	0,59	12,6	8,3
1917	263	4,3	17,1 *)	0,50	0,66	10,0	8,5

*) Z czego 6,3 miliony £. przypada na własną produkcję.

Widać z tych danych, że kataklizm wojny europejskiej nie potrafił zahamować rozwoju związków zakupów hurtowych w W. Brytanji mimo nad wyraz niepomyślnych warunków, jakie stworzył. Przypuszczać należy, np., że zmniejszenie się liczby pracowników w obu hurtowniach, poczynając od r. 1915, przypisać należy wprowadzeniu obowiązkowej służby wojskowej. I tu ujawnia się zdrowa tendencja do redukowania stopy nadwyżki i zwrotów. Hurtownia angielska jako pracobiorcy służyć mogą za wzór dla hurtowni szkockiej i dla poszczególnych stowarzyszeń spółdzielczych, przeciętna płaca jest tam bowiem, jak widzimy, znacznie wyższą.

Wobec tych liczb, mówiących o potędze stowarzyszeń spożywców i ich związków, bardzo skromnie przedstawiają się kooperatywy wytwórców, nie ujawniają one w okresie wojennym ani żywszego rozwoju, ani specjalnych tendencji do upadku, jak to widać z następującego zestawienia:

KOOPERATYWY WYTWÓRCÓW.

	Liczba stowarzyszeń	Liczba członków w tys.	Kapitały	Obroty	Nadwyżka	Płaca	Liczba pracowników w tys.
1913	108	347	1.7	37	0.25	0.60	10.4
1914	108	369	1.8	38	0.28	0.61	10.7
1915	103	349	1.7	39	0.32	0.63	10.6
1916	101	351	1.8	4.5	0.33	0.73	10.3
1917	97	364	1.8	5.2	0.36	0.77	10.0

(według „The People's Year Book“, 1919).

S. P. Z.

Niemiecka Austrija.

Z końcem października r. z. przestały Austro-Węgry istnieć, jako odrębne państwo, na gruzach którego powstały nowe państwa.

Z upadkiem starej Austrii, rozpadł się także dotychczas jednolity ruch spółdzielczy, reprezentowany przez Centralny Związek austr. stow.

spożyw. i Stowarzyszenie Hurtowych Zakupów dla austr. stow. spoż. w Wiedniu. Czesi pierwsi odeszli, przystąpiwszy do dawniej już istniejącego Czeskiego Centralnego Związku w Pradze i Stow. Hurt. Zak. dla stow. spoż. Tak samo polskie stow. spoż. na Śląsku zostały z dn. 31 grudnia r. ub. z wiedeńskiego Związku wykreślone. O ile Związek w Wiedniu pracuje od stycznia r. b. wyłącznie dla niemieckich stow. spoż., to Hurtownia wiedeńska dotychczas, jak długo polityczne granice nowych państw nie są jeszcze ustalone, utrzymuje, za pośrednictwem swych oddziałów w różnych częściach dawnej Austrii położonych, nadal stosunki handlowe ze wszystkimi stow. spoż., które są członkami tejsze. Do likwidacji i zamienienia tej Hurtowni na niemiecko-austriacką Hurtownię stow. spoż. przyjdzie dopiero po ustaleniu granic nowopowstałych państw.

Dane, zawarte w sprawozdaniu z czynności Hurtowni za r. 1918, przedłożonym członkom Rady Nadzorczej, świadczą o poważnym rozrośnięciu się tej instytucji spółdzielczej. Oto kilka cyfr bilansowych za ostatnie trzy lata:

Rok	1916	1917	1918
Członków	294	323	427
w k o r o n a c h			
Kapitał udziałowy zadeklarowany	1,000,000	1,500,000	1,500,000
wplacony	940,618	1,334,139	1,468,551
Towary	2,031,421	3,126,764	18,505,544
Nieruchomości	854,090	2,221,590	4,122,835
Długi hipoteczne	469,262	1,663,631	1,495,735
Fundusz rezerwowy	80,052	117,000	166,046
specjalny	154,453	200,000	209,520
własnej produkcji	240,157	350,000	497,094
Wkładki oszczędnościowe stow.	2,359,537	5,197,676	7,283,011
Obrót towarowy	50,092,722	87,013,038	157,077,733
Czysty zysk	340,138	448,377	365,498

Obrót za pierwsze cztery miesiące 1919 roku wyniósł 108,862,850 koron. Fabryka marmolady w Naratowicach jest własnością Hurtowni. Wkładki oszczędnościowe należą wyłącznie do niemieckich stow. spożywców.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że z liczby członków Hurtowni, po ustaleniu granic, odpadną niemieckie stow. spoż.: Czech 110, Moraw 43, Śląska 21, oraz 24 czeskich i 13 polskich, to zakres działania Hurtowni ograniczy się do względnie niewielkiej liczby stow. w granicach niemieckiej Austrii.

Do największych stowarzyszeń spoż. w niemieckiej Austrii należy „Pierwsze Wiedeńskie Stow. Spożywców w Wiedniu”, które w końcu 1918 r. miało 70,268 członków (w r. 1917 liczyło 66,541 członków). Obrót towarowy podniósł się z 36,072,883 kor. do 49,756,582 kor. Stowarzyszenie to posiada 2,012,626 koron funduszu rezerwowego, 40 sklepów, wielkie składy, chłodziarnie, piekarnię, fabrykę sacek, drukarnię, składy wina, węgla i drzewa. Z końcem 1918 r. zatrudniało 882 osób.

Szwajcarski Związek Stowarzyszeń Spożywców.

Poniższa tablica charakteryzuje szybkie postępy hurtowni szwajcarskiej.

W 1892 r. Hurtownia Szwajcarska miała sprzedaży za . . .		43,613 frank.
" 1893 "	" " " " " "	386,524 "
" 1894 "	" " " " " "	572,077 "
" 1895 "	" " " " " "	1,134,954 "
" 1896 "	" " " " " "	1,785,674 "
" 1897 "	" " " " " "	2,276,847 "
" 1898 "	" " " " " "	2,617,863 "
" 1899 "	" " " " " "	3,306,295 "
" 1900 "	" " " " " "	3,657,366 "
" 1901 "	" " " " " "	4,175,892 "
" 1902 "	" " " " " "	5,003,681 "
" 1903 "	" " " " " "	6,179,838 "
" 1904 "	" " " " " "	7,673,238 "
" 1905 "	" " " " " "	9,143,129 "
" 1906 "	" " " " " "	10,648,460 "
" 1907 "	" " " " " "	14,354,809 "
" 1908 "	" " " " " "	17,058,793 "
" 1909 "	" " " " " "	21,402,530 "
" 1910 "	" " " " " "	27,765,801 "
" 1911 "	" " " " " "	32,095,977 "
" 1912 "	" " " " " "	37,270,845 "
" 1913 "	" " " " " "	44,400,428 "
" 1914 "	" " " " " "	45,717,076 "
" 1915 "	" " " " " "	50,193,161 "
" 1916 "	" " " " " "	74,658,943 "
" 1917 "	" " " " " "	96,185,998 "
" 1918 "	" " " " " "	129,719,746 "

Nieprzerwany łańcuch wciąż idącego wzwyż rozwoju.

W 1893-tn r. do Związku należało—38 stowarzyszeń, w 1918—461. Kapitał udziałowy z 3,700 fr. podniósł się na 1,342,000. Personel z jednej (!) osoby na 767. Pierwszą nieruchomość przestrzeni 1,463 metrów kw. i 51,222 fr. wartości nabyto w 1899 r. Obecnie Związek posiada 21 nieruchomości przestrzeni 3,753,954 metrów kw. wartości 2,846,000 fr. Związek posiada rozwinięty dział ubezpieczeń, samodzielnie prowadzony, młyn parowy w Zurichu, młyn parowy w Vevey, wielkie zakłady mleczarskie w Bazylei, rzeźnię i fabrykę mięsa mrożonego w Bazylei, drukarnię i księgarnię, fabrykę obuwia mechanicznego, dział importu produktów spożywczych z zagranicy w Bazylei, dziesięć majątków ziemskich w różnych okolicach kraju, gdzie przeważnie jest prowadzona intensywne hodowla krów mlecznych.

„Drugi departament” Związku (prasowo-oświatowy) wydawał następujące pisma: „Schweizerischer Konsum-Verein”, „Genossenschaftliches Volksblatt”, „La Coopération”, „La Revue du Marché”, „Le Bulletin”, „Samenkörner” (ilustrowane), „La Cooperazione”, „La Rivista Mercato”, wszystkie tygodniowe, z wyjątkiem „Samenkörner”—wychodzących miesięcznie.

Finlandja spółdzielcza w czasie wojny.

Tempo rozwoju fińskich kooper. spożywców w okresie wojennym, pomimo warunków tak bardzo niesprzyjających, jest imponujące:

	1914	1918
Liczba stowarzyszeń	415	523
" sklepów	878	1.302
" członków	97,000	177,000
Obroty	71 miljon. fińsk. mrk.	363 miljonów
Nadwyżki	2,3 " " "	16,3 " "
Zasób społeczny	6,3 " " "	20,4 " "

Powyższe zestawienie nie jest zupełne, obejmuje bowiem tylko kooperatywy t. zw. neutralne, od których odłączył się w roku 1916 szereg stowarzyszeń, prowadzonych przez grupę socjal-demokratów*). Ta nowa organizacja posiada niewielką stosunkowo liczbę stowarzyszeń — natomiast stowarzyszenia te są bardzo liczne, tak że liczba członków w obu organizacjach nieznacznie się od siebie różni.

Ogólna liczba członków w końcu 1918 roku była szacowana na 250,000. Ze statystyki powyższej widzimy, że w ruchu fińskim przejawia się zdrowa tendencja do powiększenia istniejących stowarzyszeń raczej, niż do zakładania nowych, ponadto stwierdzić należy wzrost zasobu społecznego stowarzyszeń. W r. 1914 59,6% nadwyżki ogólnej zostało przelane na zasób społeczny, w r. 1918 zaś 79,4% t. j. z górą $\frac{1}{4}$. Stowarzyszenia zadawałają się naogół bardzo niskimi zwrotami nadebranego, a są wśród nich i takie, które się zupełnie zrekają zwrotów indywidualnych na rzecz funduszy wspólnych.

W tym samym okresie rozwój hurtowni fińskiej przedstawia się w sposób następujący:

	1914	1918
Liczba stowarzyszeń	244	494
Obrót	24,3 miliony f. mk.	107,7 miljon. f. mk.
Nadwyżka	0,6 " " "	3,6 " " "
Zasób społeczny	2,9 " " "	12,0 " " "

Jeżeli miarą uświadomienia spółdzielczego jest rozwój prasy spółdzielczej, to ruch fiński osiągnął rezultat poważny, mianowicie pisma spółdzielcze rozchodzą się w takiej liczbie egzemplarzy:

	1914	1918	1919
„Ihteishyva“, tygodnik spółdzielczy w języku fińskim	11 tysięcy	24 tys.	80 tys.
„Samarbeitu“, dwutygodnik spółdzielczy w języku szwedzkim	2,7 „	11,5 „	15,2 „
Kalendarz spółdzielczy	38 „	106 „	—

232 stowarzyszenia prenumerują tygodnik spółdzielczy masowo dla wszystkich swoich członków.

(według „The Producer“ nr. 12 — 1919).

S. P. Z.

*) O rozłamie tym znajdzie czytelnik informacje w rozdz. IV broszurki F. Tonniësa: „Stan społeczny kooperatyw spożywców w krajach północnych“.

Największe francuskie stowarzyszenie spożywców.

W końcu 1915 roku, zostało dokonane połączenie najpoważniejszych stowarzyszeń spożywców Paryża i okręgu paryskiego. Jest to obecnie najpotężniejsza we Francji organizacja spożywców, obejmująca 24,000 członków i robiąca około 5 milionów franków obrotu miesięcznie.

„L'Union des Cooperatives“^{*)}, gdyż taką nazwę nosi ta nowa organizacja, rozciąga kontrolę nad sprzedażą mleka w 450 sklepach, należących przed wojną do towarzystwa „Maggi“; dzięki tej kontroli cena sprzedaży mleka spadła automatycznie z 50, a nawet z 60 centymów za liter na 25 centymów.

W porozumieniu z władzami publicznymi zapoczątkowały połączone stowarzyszenia sprzedaż mięsa mrożonego w 63 sklepach Paryża i okręgu paryskiego. Obrót jatek, należących do stowarzyszeń, w marcu r. b. wyniósł 2,000,000 fr. Niezależnie od ułatwienia najuboższej ludności zaopatrywania się w mięso mrożone, jatki znakomicie wpływały na niższe ceny mięsa świeżego, utrzymując stałe różnicę cen tych dwóch gatunków mięsa w granicach 30 do 35%.

Wobec wyzysku, stosowanego przez prywatnych składników węglowych, zarząd miasta Paryża zmuszony był w lutym 1917 roku przekazać kooperatywowi paryskim sprzedaż węgla z zapasów mlejskich. Od 10 lutego do 8 kwietnia połączone stowarzyszenia sprzedały w 50 swoich składach (równoległe z ziemniakami) 18 732 tonny węgla, nie licząc 4775 tonn, rozprzedanych przez poszczególne kooperatywy. Dzięki tej akcji Związku, cena sprzedażna węgla, wyznaczona początkowo przez miasto na 145 fr. za 1000 kgr., mogła być obniżona do 135, a następnie do 120 frank. W miarę jak miasto obniżało hurtową cenę węgla, Związek o tyleż zniżał cenę detaliczną, stale zadawałając się ustanowioną przez miasto różnicą 15 fr. na 1000 kgr. (węgiel był sprzedawany w porcjach po 25—50 kgr.), pomimo, że właściciele składnic prywatnych za „tak niską prowizję“ podjąć się rozsprzedaży nie chcieli.

Zimą 1918/19 roku, podobnie jak w dwóch latach poprzednich, zarząd miasta Paryża zwrócił się do Związku o pomoc w codziennym rozdawnictwie ziemniaków i jarzyn suszonych wśród 600,000 osób. korzystających z pomocy państwowej i miejskiej; w okresie 1918/19 roku sprzedawano w 51 sklepach i bazarach Związku po 95,000 kgr. ziemniaków i 15,000 kgr. jarzyn suszonych dziennie.

Wobec stałych nadużyć praktykowanych przez właścicieli restauracji w ośrodkach fabrycznych, Ministerstwo wojny postanowiło popierać zakładanie restauracji spółdzielczych w pobliżu fabryk wojskowych. W tym celu Ministerstwo asygnowało specjalny fundusz spółdzielczy. z którego pomocą Związek, przy poparciu robotników i przemysłowców okręgu paryskiego, otworzył 17 restauracji spółdzielczych; obrót tych restauracji w marcu r. b. wyniósł 512,000 fr.

Na życzenie Komisji międzyministerjalnej miejscowości uwolnionych od okupacji, Związek, zarówno z pobudek solidarystycznych jak i w chęci odbudowania kooperatyw w powyższych miejscowościach oraz wyzwolenia tamtejszej ludności z zależności od kupców prywatnych, zorganizował w okręgu Noyon 7 składów i filji. Z prefekturą departamentu Oise zawarł Związek umowę co do zaopatrywania ludności tego niedawno odzyskanego departamentu i na skutek tej umowy otworzył tam 5

*) Po polsku znaczy Związek Kooperatyw, chociaż jest to typowe okręgowe stowarzyszenie spożywców.

składów i 5 filii. Ze składów tych liczne samochody ciężarowe codziennie dowożą żywność do wszystkich miejscowości departamentu. Artykuły sprzedawane są po cenie zakupu, z doliczeniem jedynie kosztów handlowych, bez jakiegokolwiek zysku dla Związku. W ten sposób zapatrywanych jest w chwili obecnej około 123 gmin.

Ogólny obrót Związku za rok ubiegły wyniósł 30,834,235 fr., co w porównaniu z rokiem poprzednim oznacza przyrost około 200%. Jak już wspomnieliśmy, obrót Związku w chwili obecnej dosięga nieomal 6 milionów fr. miesięcznie, z czego można wnosić, że całkowity obrót za rok bieżący będzie w dwójnasób większy, aniżeli za rok ubiegły.

O sile nabywczej, jaką już obecnie rozporządza Związek, można sądzić z tego, że w ciągu 10 miesięcy ubiegłego roku, od marca do grudnia, sprzedał on pomiędzy innymi: 42,112 kgr. kawy, 153,892 kgr. czekolady, 96,158 kgr. cukru, 80,561 kgr. mleka, 183,895 kgr. konserw rybnych i 2,219,213 litrów wina.

W ciągu roku 1918 Związek otworzył 44 nowe punkty sprzedaży, a na początku roku bieżącego posiadał ogółem 17 restauracji, 73 sklepy spożywcze i 64 jatki, rozmieszczone w różnych punktach Paryża i departamentów Sekwany i Oise'y.

Sprawami Związku kieruje Rada zarządzająca, złożona z 15 członków, wybieranych przez Zebranie ogólne. Rada deleguje ze swego łona jednego członka, który w czasie pomiędzy posiedzeniami Rady zarządza wszystkimi sprawami Związku. Na czele poszczególnych działów Związku, jako to: finansów i rachunkowości, działu artykułów spożywczych, restauracji, rzeźni i t. d., stoją mianowani przez delegata Rady dyrektorowie handlowi, odpowiedzialni każdy za swój dział wobec tegoż delegata, względnie wobec Rady. Urzędnicy i pracownicy podlegają bezpośrednio dyrektorowi danego działu.

O ile organizacja handlowa Związku, jak to widać z powyższego, oparta jest na zasadzie centralizacji; o tyle działalność moralną i społeczno-wychowawczą Związku, cechuje zasada organizacji decentralizacyjnej. Niezależnie od Rady Zarządzającej odbywają się przynajmniej raz na trzy miesiące posiedzenia, t. zw. Komitetu generalnego. Aby zrozumieć, czym jest ten Komitet generalny, trzeba się przedtem zapoznać bliżej z wewnętrzną organizacją Związku w dziedzinie moralnej.

Wspomnieliśmy już wyżej, że Rada zarządzająca wybierana jest przez Zebranie ogólne i że Związek liczył na początku roku bieżącego prawie 24,000 członków. Liczba ta w roku bieżącym wzrosnie prawdopodobnie do 30 lub 35 tysięcy i może dojść z czasem do 100,000. Czyż można sobie wyobrazić zwołane w warunkach zwykłych Zebrania ogólne z 24, 30, 50, a może i 100 tysięcy członków, mających wybrać zśród swego grona do Rady zarządzającej 15 członków? Czyż można tym członkom w jednej sali zdać sprawozdanie z działalności stowarzyszenia? Wobec tych niemożliwości, członkowie Związku dzielą się na sekcje, podług okręgów lub gmin. Każda sekcja wybiera na Zebranie ogólne Związku delegatów, obdarzonych mandatem do wyboru członków Rady zarządzającej oraz zatwierdzenia bilansu i sprawozdania z działalności Związku.

Abym ogół członków był dokładnie poinformowany o działalności Związku, sprawozdanie Rady zarządzającej rozsyłane jest wszystkim bez wyjątku stowarzyszonym, którzy następnie zbierają się na walnych zgromadzeniach przygotowawczych, zwoływanych przez sekcje, celem przedyskutowania sprawozdania i wyboru delegatów na Zebranie ogólne Związku.

Na tych samych zebraniach sekcyjnych, wybierani są stali delegaci do wspomnianego wyżej Komitetu generalnego, którego zadaniem jest centralizowanie i nadawanie należytego biegu wszystkim sprawom na-

tury moralnej, interesującym poszczególne sekcje. Tak np. Komitet generalny bada warunki, w jakich ma być prowadzona działalność społeczna Związku; wysłuchuje co trzy miesiące sprawozdania Rady zarządzającej, dzięki czemu członkowie jego mogą następnie informować dokładnie członków sekcji o stanie spraw związkowych; przygotowuje listę Kandydatów na członków Rady zarządzającej; prowadzi całą działalność społeczną Związku.

Każda sekcja tworzy w swoim łonie Komisję agitacyjną. Zadaniem tej Komisji—jak wskazuje sama jej nazwa—jest propagowanie spółdzielczości na terenie działalności sekcji. Jest ona jednocześnie łącznikiem pomiędzy członkami sekcji a Radą zarządzającą i rozporządza funduszami, wyznaczanymi sekcji na miejscowe cele społeczne.

Z osiągniętej przez Związek nadwyżki bilansowej, zgodnie z ustawą odpisuje się przedewszystkiem 5% na kapitał zapasowy, a następnie oprocentowuje się udziały członkowskie (ale tylko wpłacone w całości) w stosunku 6% rocznie. Z pozostałej nadwyżki odlicza się 15% na fundusz rozwojowy i 5% na propagandę. Suma, przypadająca na propagandę, dzielona jest pomiędzy poszczególne sekcje, do dyspozycji wspomnianych wyżej Komisji agitacyjnych, podział odbywa się w stosunku do sum zakupów, dokonywanych przez ogół członków poszczególnych sekcji. Resztę nadwyżki przeznaczają się na zwroty członkom w stosunku do pozyczonych przez nich zakupów (ale nie więcej nad 4% od sumy zakupów; ewentualna nadwyżka zapisuje się na rachunek strat i zysków roku następnego).

Związek jest kooperatywą otwartą; sprzedaje zarówno członkom jak i osobom postronnym. Członkiem związku może zostać każdy społecznik, który wpłaci przy zapisie przynajmniej dziesiątą część udziału, t. j. 10 fr., reszta winna być wpłacana w ratach przynajmniej po 1 fr. miesięcznie. Od członków zwyczajnych Związek odróżnia tak zwanych uczestników, którzy wpłacają przy zapisie najmniej 2 fr., uczestnik nabywa praw członka dopiero po wpłaceniu na udział przynajmniej 10 fr. Na początku roku bieżącego Związek uczył 23 334 członków i 4,990 uczestników.

Nadwyżki, osiągnięte ze sprzedaży nieczłonkom, dzielone są w sposób następujący: 25% na fundusz rozwojowy Związku i 75% na ogólną działalność społeczną Związku.

Ogólna nadwyżka, osiągnięta przez Związek za ubiegły rok operacyjny, wyniosła 1,334,295 fr. i, zgodnie z wyłuszczoneymi powyżej zasadami, została podzielona w sposób następujący:

Ogólna nadwyżka za rok 1918	1,334,295 fr.
Na kapitał zapasowy (5%)	66,716 fr.
„ oprocentowanie udziałów	16,716 „
pozostało do rozdziału	83,431 „
Na fundusz rozwojowy (14%)	1,250,864 fr.
„ agitacyjny (5%)	187,630 „
„ zwroty członkom w stosunku 4%	62,543 „
od ogólnej sumy zakupów 23,756,428 fr.	950,257 „
na rachunek strat i zysków 1919 roku.	18,440 „
„ pomoc dla ludności miejscowości okupowanych	31,994 „
	<u>1,250,864 fr.</u>

W ciężkich warunkach doby wojennej, kooperatyści paryscy stworzyli w stolicy Francji kooperatywę, która może być wzorem dla każdego kraju. W kooperatywie tej połączyli oni dwie idee, które zawsze po-

winy iść w parze w ruchu spółdzielczym: wielką potęgę handlową i urzeczywistnienie ideału solidarności ludzkiej, będącego podwaliną wszelkiej działalności spółdzielczej.

Dzięki połączeniu i konsekwentnemu przeprowadzaniu tych dwóch zasad, Paryski Związek Kooperatyw jest już dzisiaj największym w całej Francji stowarzyszeniem spożywców. Obroty jego w bieżącym, zaledwie czwartym roku od chwili powstania, niewątpliwie osiągną 50 milionów franków. A przecież największe na świecie, angielskie stowarzyszenie spożywców w Woolwich zrobiło w roku 1918 nie więcej jak 75 milionów fr. obrotu!

Z. Km.

Ruch spółdzielczy w Republice Czesko-Słowackiej.

Początek ruchu spółdzielczego w Czechach przypada na okres odrodzenia narodowego. Pierwsza czeska kooperatywa „Ul”, została założona w 1869 r. w Pradze. Po roku istnienia liczyła już ona przeszło 3000 członków i posiadała własne warsztaty ubrań, futer, obuwia oraz dużą piekarnię i własny magazyn mąki. W czasie pierwszych sześciu miesięcy 1870 roku, stowarzyszenie sprzedało towarów za przeszło 1,000,000 koron. Jak na tamte czasy była to suma olbrzymia. W ciągu kilku lat następnych powstało na ziemiach czeskich około 500 stowarzyszeń spółdzielczych, i czas ten można uważać za okres względno rozwoju.

Po kilku latach niestety nieprzychylnie prawodawstwo austriackie oraz konkurencja handlu prywatnego zahamowały na czas dłuższy rozwój kooperacji.

Dopiero w r. 1890, kiedy czeska klasa robotnicza zaczęła organizować się politycznie i gospodarczo, — powstało kilka nowych stowarzyszeń wytwórczych, powołanych do życia przez związki zawodowe.

Można powiedzieć, że ruch spółdzielczy w Czechach rozwijał się w związku z rozwojem klasowej świadomości i organizacji robotniczej.

W r. 1905-ym założone zostało w Pradze duże wzorowe stowarzyszenie spożywców, oparte na zasadach rozdalskich. Jego powodzenie skierowało ruch spółdzielczy w Czechach na właściwe tory, zachęcając do zakładania w całym kraju podobnych stowarzyszeń. Początkowo czeski ruch zawodowy i spółdzielczy, były związane organizacyjnie z Wiedniem. Lecz w r. 1907 odbył się w Pradze czeski kongres spółdzielczy, na którym uchwalono odłączyć się od Związku Wiedeńskiego i założyć w Pradze Związek narodowy kooperatyw czeskich. Związek ten został założony na kongresie w roku 1908.

Odtąd dopiero datuje się właściwy rozwój czeskiego ruchu spółdzielczego. Nowy Związek, grupujący w chwili powstania 86 stowarzyszeń, rozwinął szeroką działalność w kierunku gospodarczego wyzwolenia za pomocą kooperacji klasy robotniczej. Wszystkie należące do niego stowarzyszenia miały jednakowe statuty i rachunkowość, kontrolowaną przez urzędników związkowych. Wydawane są dwa pisma: „Zwiąstun” — dla członków stowarzyszeń i „Kooperacja” — dla pracowników.

Obernie pierwsze drukuje się w ilości 40,000 a drugie w ilości 3,000 egzemplarzy. Pozatym wydawane są broszury i kartki agitacyjne.

Poniższe cyfry uwidoczniają postęp w kooperacji czeskiej od czasu założenia własnego Związku:

	1908 r.	1917 r.
Stowarzyszenia.	86	304
Członkowie	14,267	83,028
Obroty (w koronach)	7,180,309,-	34,568,174,-
Udziały członków (w kor.)	417,419,-	2,519,959,-

W końcu października 1918 r. po rewolucji i proklamowaniu Republiki Czesko-Słowackiej, 84 stowarzyszenia, które do tej pory należały do Związku Austrjackiego, odpadły od niego i przystąpiły do związku Czesko-Słowackiego. To też w końcu r. 1918 ogólna liczba stowarzyszeń związkowych wynosiła już 440 kooperatyw ze 135 000 członków i obrotem towarowym za r. 1918-ty — 70,000,000 koron.

Liczyby te obejmują nie tylko stowarzyszenie spożywców ale także i kooperatywy wytwórców — młynarzy, piekarzy, rzeźników, ślusarzy, drukarzy, introligatorów, czapników, szewców, krawców, rękawiczników i t. p.

Najpotężniejszą z kooperatyw czeskich jest „Wzajemna Pomoc” w Bernie (stolicy Moraw), która w r. 1918 sprzedała towarów za 18,000,000 koron.

Od czasu proklamowania Republiki, ruch robotniczy wogóle, a ruch spółdzielczy w szczególności wykazują w Czechach rozwój niebywały, a pozwala to mieć nadzieję, że w końcu roku bieżącego ruch spółdzielczy czesko-słowacki będzie liczył nie mniej niż 500 stow. z ogólną ilością conajmniej 150—160,000 członków a obrót dosięgnie 100,000,000 koron.

Podczas wojny, aby lepiej przetrwać dotkliwy kryzys, kooperatywy niektórych miast i niektórych okręgów, zaczęły się łączyć w stowarzyszenia okręgowe. Tak uczyniły, na przykład, 7 stowarzyszeń okręgu przemysłowego m. Pilzna, które po połączeniu się osiągnęły w jednym miesiącu styczniu 700,000 kor. obrotu.

Jakkolwiek ruch spółdzielczy w Czechach jest niezależny od partji politycznych, jednak wszyscy jego zwolennicy są socjalistami i prawie wszyscy członkowie należą do partji socjalistycznej.

Irašek
(wolny przekład z franc.)

Powszechne stowarzyszenie spożywców w Bazylei.

Bezpośrednim powodem powstania „Powszechnego Stowarzyszenia Spożywców” w Bazylei był kryzys, jaki rozpoczął się 1864 roku w przemyśle wstążkowym, stanowiącym główną gałąź przemysłową ówczesnej

Bazylei. Fabrykanci pozamykali swoje fabryki, i robotnicy, pozostali bez pracy i bez chleba, przejadłszy ostatnie swe drobne oszczędności, wkrótce znaleźli się w położeniu bez wyjścia. W celu niesienia pomocy bezrobotnym, w kwietniu 1865 r. utworzył się z pośród obywateli bazylejskich Komitet ratunkowy, który zajął się dostarczaniem najuboższej ludności artykułów spożywczych i odzieży. Ze swej strony rząd wyznaczył pewne sumy na prowadzenie robót ziemnych, celem dania zarobku pozbawionym pracy robotnikom. Wkrótce jednak okazało się, że tego rodzaju środki ratunkowe nie na wiele się przydadzą: jałmużna i ciężkie roboty ziemne nie mogły zapobiec coraz większemu szerzeniu się nędzy wśród słabych fizycznie szmuklerów. Dla wielu stało się jasnym, że zło tkwi korzeniami znacznie głębiej — w panującym ustroju gospodarczym. Pomiedzy innymi, Dr Götttscheim i kupiec Collin-Bernouilli (Kolleg-Bernuiji), gruntownie obznajmieni ze spółdzielczą literaturą niemiecką i z zasadami rocdalskimi zaczęli drogą odczytów i zamieszczanych w pismach artykułów szerzyć uświadomienie co do znaczenia, jakie ma kooperacja w życiu robotniczym.

W lipcu 1865 r. Grötttscheim i Collin zwołali wielkie zebranie robotnicze, na którym uchwalono utworzyć oparte na zasadach rocdalskich stowarzyszenie spożywców i w tym celu wybrano komisję do opracowania ustawy. W końcu tegoż miesiąca ustawa była już wydrukowana, a 9 września stowarzyszenie rozpoczęło swoją działalność przy udziale 212 członków z kapitałem 1090 franków.

Obroty stowarzyszenia odrazu przybrały znaczne rozmiary: wkrótce otwarto drugi sklep, a w sierpniu roku następnego uruchomiono własną piekarnię. W końcu tegoż roku stowarzyszenie posiadało już 4 własne sklepy, a obrót jego za pierwszy okres sprawozdawczy (od września 1865 do końca 1866 roku) wyniósł przeszło 181000 fr., z osiągniętej czystej nadwyżki w ogólnej sumie z górą 17000 fr. 10% odpisano na kapitał zapasowy; a pozostałość podzielono pomiędzy 555 członków w stosunku do dokonanych przez nich w stowarzyszeniu zakupów.

Wynik działalności stowarzyszenia w roku 1867 był mniej pomyślny, pomimo że liczba członków wzrosła do 986, a obrót do 350,000 fr. (w pięciu sklepach). Jeszcze gorsze wyniki dała działalność stowarzyszenia w roku 1868; obrót zmniejszył się z miesiąca na miesiąc, chleb nie zawsze był wypiekany w dobrym gatunku, wydatki na lokal, pensje i ogłoszenia rosły, księgi rachunkowe były prowadzone niedbale. Stan taki zaczął budzić coraz zwyższe niezadowolenie wśród członków. Ne zabranii ogólnym w końcu maja 1869 r. zarząd stowarzyszenia, który istotnie nie umiał stanąć na wysokości swego zadania, zmuszony był ustąpić. Nowy zarząd energicznie zajął się przeprowadzeniem całego szeregu zmian wewnętrznych, pobudował nową piekarnię z dwoma piecami i wogóle uporządkował sprawy stowarzyszenia. Obrót 1870 r. był prawie w dwójnasób większy, aniżeli w 1869 roku, z czystej nadwyżki, wynoszącej prawie 18000 fr., wypłacono członkom 6% od zakupów, co wpłynęło na przywrócenie zaufania członków do stowarzyszenia.

Od końca 1870 do końca 1873 r. liczba członków z 1051 wzrosła do 1851; obrót za 1873 r. wyniósł 1,249 650 fr., a czysta nadwyżka 55,500 fr. W okresie tym otwarto 9 nowych sklepów, tak że ogólna ich liczba podniosła się do 13. Rok 1873 ma w historii stowarzyszenia ważne znaczenie z tego względu, iż w roku tym nabyto w środku miasta duży plac z szeregami budynków, które przystosowano do potrzeb stowarzyszenia, włożywszy w przebudowę prawie 90,000 fr.

Rok 1875 dał 58,000 fr., czystej nadwyżki, z czego wypłacono członkom 7% od zakupów. W roku następnym czysta nadwyżka wynosiła 75,000 fr., a zwroty członkom od zakupów—8%.

W ciągu następnych lat siedmiu rozwój stowarzyszenia powoli ale

stałe posuwał się naprzód: obrót z 1,235,000 fr., podniósł się do 1,620,000 fr., a kapitał zapasowy—z 80,000 fr., do 113,000 fr.

W 1883 r., utworzono kasę, mającą na celu wypłacanie członkom za pomocą w razie nieszczęśliwych wypadków; w następnym roku uchwałą zebrania ogólnego wprowadzono sprzedaż mleka dla członków, W tymże 1884 roku na skutek reformy kodeksu cywilnego porzucono dotychczasową nazwę towarzystwa akcyjnego i przyjęto nazwę stowarzyszenia spożywców.

W 1880 r. wprowadzono dwa nowe działy: piwny i drzewny; do rżnięcia drzewa nabyto wielkie maszyny parowe. W 1896 r. wprowadzono sprzedaż obuwia; w tymże roku nabyto za 160,000 fr. duży plac w pobliżu projektowanego wówczas dworca kolejowego; nieco przedtem nabyto nieruchomości za 175,000 fr.

Pomyślny wynik działalności 1896 r., pozwolił na wypłacenie członkom 10% od zakupów: z 731,561 fr., czwartej nadwyżki członkowie w liczbie 15,590 otrzymali tytułem zwrotów 659,394 fr., ogólny obrót za ten rok wyniósł 9,550,057 fr. W tymże roku otwarto własny warsztat naprawy obuwia.

W roku 1898 nabyto w 6 punktach miasta nowe place za ogólną sumę 339,650 fr.

W roku 1900 otwarto własną rzeźnię i szereg sklepów mięsnych oraz znacznie rozszerzono dział mleczny.

W 1901 roku na 120,000 mieszkańców Bazylei 21000 rodzin było zapisanych do rejestrów stowarzyszenia. Na początku 1902 r., stowarzyszenie posiadało prócz centralnego składu 45 sklepów spożywczych, 6 oddziałów z obuwiami i 18 jatek, prowadziło rzeźnię i piekarnię, sprzedaż mięsa i piwa, olbrzymi handel mlecznym, wodami mineralnymi i węglem, a nadto z pomocą marek ułatwiała członkom nabywanie tkanin, wędlin i lekarstw. W stowarzyszeniu znajdowało zatrudnienie 423 osoby, w tej liczbie 28 osób w piekarni, 67 w dziale mleczarskim, 87 w rzeźni i jatkach, 84 w sklepach (prócz jatek).

Na początku 1907 r., stowarzyszenie liczyło już 28538 członków. tak że w całej Bazylei zaledwie jakieś 300 rodzin nie należało do stowarzyszenia. Liczba punktów sprzedażnych stowarzyszenia wynosiła 87; wartość rozsianych w 16 punktach miasta placów stowarzyszenia dochodziła do 3 milionów franków.

W końcu 1912 roku liczba członków stowarzyszenia wynosiła 53950, a obrót za ten rok 25,893,291 fr., na 1 członka przypadało przeciętnie 689 fr., zakupów: czystej nadwyżki osiągnięto 1,850,335 fr.

Stowarzyszenie wytwarzało: konfitury, kapustę kwaszoną, pieczywo, ser, śmietankę, wody mineralne i wędliny, posiadało własną rzeźnię i fabrykę obuwia. Całkowita wartość produkcji własnej wynosiła 8,399,332 fr., z czego znaczną część odstępowano i innym stowarzyszeniom (tój, mięso, wędliny, ser i t. d.).

Personel pomocniczy składał się z 1093 osób, z których 171 zatrudnionych było w produkcji własnej stowarzyszenia. Ogólna suma wypłacona tym pracownikom w roku 1912 zarobków wyniosła 2,228,636 fr. Cały personel ubezpieczony jest na wypadek niezdolności do pracy w kasie ubezpieczeniowej Szwajcarskich stowarzyszeń spożywców; dwie trzecie składki ubezpieczeniowej opłaca stowarzyszenie, a pozostałą trzecią część—pracownicy.

W ciągu ostatnich lat pięciu stowarzyszenie stałe kroczyło naprzód po drodze rozwoju, którego nawet niezwykle trudne warunki gospodarcze doby wojennej nie potrafiły powstrzymać.

Obrót za rok 1917 podniósł się do 3,017,894 fr., w porównaniu z rokiem poprzednim i osiągnął sumy 30,933,803 fr. Na tę zwyżkę obrotu złożyły się głównie dział artykułów spożywczych, piekarnia, dział winny, opały, obuwia i dział artykułów gospodarstwa domowego; nieznaczną

zwyżkę obrotu dał dział mięsny, podczas gdy działy piwny, owocowy, jarzynowy i mleczny wykazały pewien spadek obrotu.

Z osiągniętego zysku brutto w sumie 2,036,602 fr. odliczono na umorzenia: nieruchomości 151,037 fr., ruchomości 169,500 fr., rachunku koni 20,369 fr. oraz na rezerwy ubezpieczeniowe od nieszczęśliwych wypadków 23,000 fr. i na cele filantropijne 7,000 f. Z pozostałej czystej nadwyżki w sumie 1,665,694 f. odpisano 5%, czyli 83,008 fr. na kapitał zapasowy i wypłacono członkom tytułem zwrotów 1,576.831 fr., czyli 8% w stosunku do sum zakupów, a pozostałe 5,855 fr. przeniesiono na rachunek roku bieżącego.

Pozostałość towarów według spisu noworocznego wynosiła 4,615,413 fr., czyli o 1,075,472 fr. więcej, aniżeli w roku poprzednim, co tłumaczy się specjalnymi warunkami gospodarki wojennej. Fundusz zapasowy wynosił 1,978,413 fr. Książkowa wartość nieruchomości 5,133,000 fr. Nieruchomości te wydały 805,700 fr. dochodu brutto, a 210,618 fr. netto. Rachunek ruchomości wynosił 328,000 fr., a 111 koni ocenione były podług ksiąg na 12,000 fr. Do kasy oszczędnościowej należało 6,761 członków z ogólną sumą wkładów 2,904,495 fr. Liczba członków wynosiła 38,361, czyli o 592 więcej niż w roku poprzednim. Stowarzyszenie zatrudniało 1,114 osób i posiadało 123 sklepy, w czym 86 do sprzedaży artykułów kolonialnych, chleba, mleka, wina i t. d., 29 jatek, 7 sklepów z obuwiem i 1 z artykułami gospodarstwa domowego. Z Hurtowni związkowej stowarzyszenie nabyło towarów za 14,079,683 fr., z czego 2,006,249 fr. przypada na zakupy w myślęnie związkowym.

Stopniowy rozwój stowarzyszenia uwidocznia tablica poniższa.

Rok	Liczba sklepów	Liczba członków	Obrót fr.	Zwroty członkom fr.
1866	4	555	181021	15354
1870	7	1051	463231	14048
1875	14	2186	1078527	46414
1880	16	2998	1219926	64045
1885	19	4767	2047830	11388
1890	24	8952	4392701	305481
1895	34	14253	6489415	516067
1900	64	20452	10288858	753877
1905	86	27069	1417952	1069289
1910	97	31539	2923358	1516401
1912	111	33950	25898291	1758029
1917	123	38361	30903803	1576831

Podług zmienionej od 1910 roku ustawy, sprawami stowarzyszenia zarządza Dyrekcja, złożona z 3 członków, pod kontrolą Rady nadzorczej z 23 członków, odpowiedzialnej przed Wielką Radą spółdzielczą ze 100 członków, wybieranych z pośród ogółu stowarzyszonych na okres trzyletni systemem „proporcjonalnym”. Organem stowarzyszenia jest „Genossenschaftliches Volksblatt”, tygodnik, dostarczany bezpłatnie do domu wszystkim członkom.

Stowarzyszenie pod każdym względem urządzone i prowadzone jest tak wzorowo, iż z całą słusnością można pod adresem wszystkich kooperatystów powtórzyć za H. Müllerem, przywódcą szwajcarskiego ruchu spółdzielczego, wezwanie: „Przybывajcie i badajcie urządzenia bazylejskie”.

Dzięki tym wzorowym urządzeniom, stowarzyszenie stało się wielką potęgą w Bazylei i zarazem ukochanym dzieckiem jej mieszkańców: stowarzyszenie zyskało popularność wśród rodzin, podtrzymują je, popierają tysiące gospodyń i matek, a póki pomiędzy tymi ostatnimi istnieje zmysł gospodarczy i duch skrzętnej oszczędności pomyślność wrogom będzie kwitnęła i cieszyło się popularnością, zrzeszeniu zaś szwajcarskiemu służyło za wzór!...

Hamburskie stowarzyszenie spóżywców „Produktion“.

W całej historii kooperacji niema przykładu tak szybkiego, rzecz można cudownego rozwoju, jaki daje nam hamburskie stowarzyszenie „Produktion“ („wytwórczość“), nazwane tak w tym celu, aby kooperatyści mieli ciągle na widoku, że celem organizacji spóżywców jest wytwórczość własna. Stowarzyszenie to otwiera nową epokę w stosunku robotników niemieckich względem kooperacji. Kiedy zimą 1896/7 roku niemieckie związki zawodowe poniosły duże wydatki na materialną pomoc 18 000 robotników portowych, dotkniętych lokautem właścicieli okrętów, i pomimo całej energii tych związków i poświęcenia robotników walka skończyła się zwycięstwem przedsiębiorców, ówczesny przywódca niemieckiego ruchu zawodowego Elm, powziął myśl utworzenia takiego stowarzyszenia spóżywców, któreby znaczną część osiągniętych nadwyżek przeznaczało na fundusz w celu wspierania członków w razie potrzeby, zamiast wypłacać je na rękę, jak to czyniło stare stowarzyszenie spóżywców w Hamburgu, założone jeszcze w 1856 roku. Hamburskie związki zawodowe z zapałem przyjęły wezwanie Elma i rozpoczął agitację za nowym stowarzyszeniem. Pod wpływem tej agitacji pisma socjalistyczne po raz pierwszy zaczęły szczegółowo badać i rozstrzygać zagadnienia kooperacji. Centralne pismo partyjne „Vorwärts“ (Forwärts) wprawdzie nie występowało zasadniczo przeciwko stowarzyszeniu spóżywców, ale wypowiedziało się przeciwko zakładaniu ich przez związki zawodowe: również był on przeciwny tej rozległości zadań, jakie zakreślili sobie robotnicy hamburscy. Elm po mistrzowsku odpowiedział w tymże „Vorwärts“ na wszystkie zarzuty, ale o praktyczności jego planu najlepiej świadczy niezwykle powodzenie przedsiębiorstwa i urzeczywistnienie w krótkim czasie wszystkich zamysłów.

Już w drugim roku swego istnienia stowarzyszenie spóżywczo-budowlano oszczędnościowe „Produktion“ miało w swych 14 sklepach 940673 Mk. obrotu a w maju 1902 r. posiadało 21 sklepów, w których pracowało 112 osób; w kasie oszczędności, założonej w 1900 r. leżało już 200 000 Mk. W tymże 1902 roku na zakupionym przez stowarzyszenie gruncie stanął centralny skład, domy dla członków, wielka piekarnia parowa i urządzone według ostatnich wymagań techniki śpichlerz z windami, w którym umieszczono na 3-im piętrze piec do palenia kawy.

Każdy rok następny przynosił nowe postępy, bardziej zdumiewające, aniżeli poprzednie. Od roku 1909 do 1911 obrót stowarzyszenia podniósł się z 10 milionów Mk. na 16½ milj. Mk., a liczba członków w ciągu tegoż dwuletniego okresu wzrosła z 41875 na 57930.

W roku 1913 liczba członków stowarzyszenia przekroczyła 70,000, a liczba samych tylko sklepów spóżywczo kolonialnych, nie licząc rzeźniczych, piekarskich i t. p., dosięgła 100.

W roku 1917 obrót „Produkcji” przekroczył sumę 50 milionów Mk., co należy uważać za wynik nadspodziewanie pomyślny, zważywszy na wielkie trudności w nabywaniu towarów i prawie zupełną niemożliwość robienia zakupów poza granicami kraju. Z ogólnego obrotu przypadło 28½ milj. Mk na sprzedaż hurtową. W tej ostatniej sumie zawarte są bardzo poważne obroty konserwami mięsnymi, dostarczonymi dla wojska.

W lipcu r. b. obrót w samych tylko sklepach „Produkcji” (sprzedaż detaliczna) po raz pierwszy przekroczył sumę 3 milionów Mk. Ogólny wzrost przedsiębiorstwa nawet podczas wojny był tak szybki, że pomieszczenia jego nie odpowiadają już dzisiejszym potrzebom. Wobec tego stowarzyszenie nabyło od rządu Hamburgskiego (Hamburg jest jednym z związkowych państw niemieckich, jako wolne miasto) 15000 m² placu, mającego połączenie kolejowe i parostatkowe, z prawem dokupienia po paru latach drugich 15000 m², bezpośrednio przyległych do placu, nabytego obecnie. Na gruncie tym, po za szeregiem drobnych budynków, ma stanąć wielki skład centralny. W celu rozszerzenia piekarni i młyna, już dawno nabyto odpowiednio place przyległe.

Obecnie liczba członków stowarzyszenia dochodzi do 100,000, gdy w 1899 r. liczyło tylko 2859 członków

Od samego początku stowarzyszenie dążyło, zgodnie ze swą ustawą do wytwarzania w zakładach własnych jaknajwiększej ilości towarów, sprzedawanych w jego sklepach.

Od roku 1903 wyrastają z łona „Produkcji” zakłady i warsztaty jedne za drugimi. I tak, w 1903 r. powstała piekarnia parowa, której obrót w 1910 roku wyniósł przeszło 1,600,000 Mk. Na początku 1911 roku przystąpiono do założenia drugiej piekarni, znacznie większej niż pierwsza i zaopatrzonej w maszyny jeszcze doskonalsze; obrót tej piekarni w pierwszej połowie 1917 roku wyniósł 2,190,000 Mk.

Jak wiadomo sprawa rzeźni przedstawia dla stowarzyszeń spożywców zazwyczaj znaczne trudności. Niemniej jednak kooperarywa hamburska zdołała i te trudności pokonać, tworząc rzeźnię, jedną z największych. Ustawiono w niej liczne maszyny, urządzono wędzarnię i chłodnię. W 1910 roku ubój w tej rzeźni wyniósł: 15947 świń, 1409 wołów i 796 krów; obrót rzeźni w roku powyższym doszedł do 4,100,000 Mk., a w pierwszej połowie 1917 roku wyniósł 5,400,000 Mk.

Jedną z osobliwości „Produkcji” stanowi dostarczanie przez nią członkom nie tylko artykułów żywności, ale i mieszkań. Do liczby posiadanych już poprzednio przez to stowarzyszenie budowli przybyło w 1911 roku 70 nowych mieszkań i wspomniana wyżej wielka piekarnia, tak że w roku 1912 liczba mieszkań wynosiła 735 (w 1913 około 800). z czego 576 składało się z dwóch pokoiów i kuchni (która służy jednocześnie za jadalnię), 126 — z trzech pokoiów, 25 — z 4 pokoiów i tylko 8 — z jednego pokoju i kuchni. Przeciętna cena tych mieszkań przed wojną wynosiła 32,40 — 34,50 Mk. Na początku września 1914 roku liczba mieszkań stowarzyszenia w 72 domach własnych wynosiła 882, a w dniu 1 lipca 1916 roku mieszkań takich już 907.

Mieszkania te są zdrowe, czyste, zaopatrzone w łazienki i nowoczesne kuchenki; wszystkie mają balkony. Na dziedzińcach są ogródki dla dzieci. Lokatorzy tych mieszkań zorganizowani są w kooperatywy towarzyskie, które urządzają zebrania i zabawy, wspólnie zakupują węgiel, organizują odczyty i pogadanki naukowe, jednym słowem — kierują całym życiem towarzysko społecznym. Przyjemny jest widok tych domów jasnych, słonecznych, zwłaszcza latem, gdy, tonąc w kwiatach, odróżniają się swoją wesołością od ponurych koszar sąsiedztwa. Stwierdzono również, że stowarzyszeni, zajmujący mieszkania kooperatywy, zakupują w stowarzyszeniu więcej towarów, aniżeli inni członkowie.

Kooperatywa hamburska nie zaniedbała również sprawy ubezpieczenia swych członków na wypadek choroby, braku pracy lub jakiegokolwiek kłopotu w rodzinie. Wkład, jaki należy wnieść, aby mieć prawo do korzystania z funduszy ubezpieczeniowych, wynosi 100 Mk., które wpłaca się częściowo ze zwrotów od zakupów, częściowo gotówką—ratami. Wszystkie wkłady ponad 100 Mk. są uważane za kapitał oszczędnościowy członka. Myśl gromadzenia kapitałów oszczędnościowych okazała się bardzo pożyteczna, skoro od 1900 do 1910 roku liczba członków ubezpieczonych wzrosła z 24 do 19,282, a kapitał z 736 Mk. do pół miliona z górą, na dn. 1 lipca 1917 r. kapitał ten dosięgł już 2 milionów Mk.

Z powyższych danych widzimy, że założyciele „Produkcji” całkowicie osiągnęli wytknięty przez siebie cel: stworzyli olbrzymie stowarzyszenie i dziełem swym wywarli wielki wpływ na zreszenie spożywców cacych Niemiec, obudzili je z bezwładności i pchają na nowe tory.

Ustawa hamburska służy za wzór dla nowych stowarzyszeń, które powstawały w ciągu lat ostatnich. Oprócz obliczeń zwykłych na kapitał zapasowy, przeznaczają one 10% czystej nadwyżki na cele oświatowe i użyteczności publicznej oraz 30% na fundusz wytwórczy.

Fundusz na oświatę i cele wytwórcze wyróżnia „Produkcję” z pozostałych kooperatyw niemieckich; w zakresie zaś zadań praktycznych kapitalizacja osiągniętych nadwyżek jeszcze bardziej potęguje różnicę pomiędzy tą kooperatywą a innymi stowarzyszeniami, które osiągnęły nadwyżki wypłacają członkom gotówką przy końcu każdego roku operacyjnego, wskutek czego w roku następnym nie odznaczają się większą żywotnością, a nawet, po wypłaceniu przypadających członkom zwrotów od zakupów są narazie słabsze.

Oprócz własnej działalności wytwórczej „Produkcja” dopomaga i organizacjom zawodowym. Cygara, obuwie, cukierki, miód i mleko zakupuje ona po większej części od różnych stowarzyszeń wytwórczych. Związki zawodowe, budującemu własny dom w Hamburgu, pożyczyla „Produkcja” na niski procent 200,000 Mk. Jeszcze przedtem przystąpiła ona do przedsiębiorstwa, zorganizowanego przez związki zawodowe, wzięwszy za 10,600 Mk. udziałów.

Warunki pracy i płacy w „Produkcji” są doskonałe. Zarząd stosuje się tutaj do warunków, ustanowionych przez związki zawodowe. Czas pracy trwa 8 godzin w biurach, w piekarni i warsztatach fabrycznych, 9 godzin w sklepach i w rzeźni. Woźnice pracują 56 godzin na tydzień.

Nie mniej ciekawie przedstawia się wewnętrzna organizacja tej kooperatywy. Całe kierownictwo znajduje się w rękach 4 płatnych członków zarządu, sekretarza i Rady nadzorczej. Łącznikiem pomiędzy szlankami stowarzyszenia a zarządem jest Komitet, do którego wchodzi po trzech delegatów z każdego sklepu stowarzyszenia. Członkowie Komitetu, podzieleni na sekcje, zajmują się kontrolą warsztatów i sklepów oraz agiacją spółdzielczą; oni też zwołują zebrania i robią wywiady u członków, którzy mało kupują w sklepach stowarzyszenia. W ten sposób wzmacniają oni poczucie solidarności wśród członków, wpajając w nich świadomość, że magazyny, zakłady i sklepy spółdzielcze stanowią własność zbiorową wszystkich stowarzyszonych.





Bibliografja Spółdzielcza.

Dużo się mówi i pisze o brakach w naszym ruchu spółdzielczym, o niskim stopniu uświadomienia spółdzielczego. Jednym z najlepszych środków w uświadomienia spółdzielczego jest książka. Zarządy stowarzyszeń, szczególnie zaś wydziały społeczno-wychowawcze przy stowarzyszeniach, instytucje oświatowe oraz poszczególne osoby, interesujące się rozwojem idei i praktyki spółdzielczej, — powinny przyczyniać się do rozwoju czytelnictwa literatury spółdzielczej.

Każde stowarzyszenie powinno posiadać u siebie komplet literatury spółdzielczej, jako biblioteczkę podręczną dla Zarządu i rad, jako materiał dla tych, co się zajmują propagandą spółdzielczą. Książki te powinny się też znaleźć w każdej większej bibliotece publicznej oraz w bibliotekach szkolnych.

SPIS KSIĄŻEK.

Z zakresu teorii, historii i praktyki kooperacji spożywców.

I. TEORJA i HISTORJA.

1) *Abramowski Edward.* — Kooperatywa jako sprawa wyzwolenia ludu pracującego. Warszawa. Nakładem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywców.

I. Zasada ekonomiczna kooperatywy spożywczej. II Korzyści jakie daje kooperatywa spożywcza. 1. Lepsze życie. 2. Oszczędzanie bez trudu. 3. Uzdolnienie do samorządu. 4. Wspólne kapitały. III. Związki i instytucje kooperatyw spożywczych. 1. Związek zakupów hurtowych. 2. Kasy pomocy wzajemnej i ubezpieczenia.

3. Budowa domów mieszkalnych. 4. Oświata. 5. Znaczenie społeczne instytucji ludowych. IV. Wytworność kooperatyw spożywczych. 1. Potęga rynku zorganizowanego. 2. Warunki rozwoju produkcji kooperatywy. 3. Warunki pracy w zawodach kooperatywnych. 4. Kto jest właścicielem fabryk kooperatywnych. 5. Czy istnieje wyżsok w fabrykach kooperatywnych. V. Stowarzyszenia ludowe współdziałające z kooperatywą spożywczą. 1. Związki zawodowe robotników. 2. Stowarzyszenia wytwórcze robotników w przemyśle. 3. Kooperatywy rolne. 4. Poszczególne wizerunki kooperatywności wiejskiej. VI. Ideje i cele kooperatywności. 1. Socjalizm i kooperatywność. 2. Rzeczpospolita kooperatywna. 3. Odrodzenie moralne człowieka. 4. Odrodzenie narodu.

2) *Abramowski Edward*. — Ideje Społeczne Kooperatywności. — Warszawa. Biblioteczka „Spolem“ 1907 r. Str. 61, p. str. VI—Benech A. D. (№ 32).

3) *Bek Józef*. — Kooperatywy spożywcze. Z cyklu: Zadania i potrzeby gospodarze. Lwów 1916. Księgarnia Polska Polonickiego, str. 23.

I. Pojęcia ogólne. II Szczególne znaczenie u nas: a) nadmiar pośrednictwa, b) kwestja żydowska, c) przemysł rodzimy. III. Niezbędne warunki. IV. Wieś i miasto. V. Spożywcy jako wytwórcy dla siebie. VI. Jak wygląda wzorowe stowarzyszenie spożywców.—Literatura przedmiotu.

4) *Bek Józef*. — Współdzielczość jako program życiowy. — Warszawa 1918 r. Nakładem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych.

Spis rzeczy: Współzawodnictwo. Państwo. Współdziałanie. Socjalizm U nas.

5) *Dąbrowska Marja*. — Finlandja, wzorowy kraj kooperacji. Warszawa 1913. Druk. Bogusławskiego, str. 63.

6) *Gargas Z.* Stowarzyszenia spożywcze w Galicji. — Kraków 1907. Sp. Wyd. Pol.

7) *Gide K.* — O kooperatywach spożywczych. Warszawa. Przekład Z. Kosiewiczówny i Dmochowskiego. Warszawa. Księgarnia Naukowa 1906. Str. 167—V.

Od tłumaczów. Przedmowa. I. Co to jest stowarzyszenie spółdzielczo-spożywcze. II. Historia kooperatywy spożywczej. III. Statystyka ruchu spółdzielczego. IV. Charakter ekonomiczny ruchu stowarzyszeń spożywczych. V. Charakter prawny stowarzyszeń spożywczych. VI. Różne typy stowarzyszeń spożywczych. VII. Związki spółdzielcze. VIII. Walka kooperatyw z handlującymi. IX. Do czego służy stowarzyszenie spożywcze. X. Produkcja przez kooperatywy spożywcze. XI. Urzędnicy i robotnicy kooperatyw. Wskazówki bibliograficzne.

8) *Gide K.* — Przyszłość kooperacji. — Wydanie II. Nakładem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych. Warszawa 1918 r. Str. 48.

Odczyt wypowiedziany przez K. Gide'a na Zjeździe stowarzyszeń spółdzielczych w Paryżu 13 maja 1888 r.

9) *Gide K.*—Znaczenie idei solidarności w programie ekonomicznym. Warszawa 1907 r. Biblioteczka „Spofem”. Str. 32.

10) *Kropotkin Piotr.*—Pomoc wzajemna jako czynnik rozwoju angielskiego. Przetłumaczył i przedmową zaopatrzył Jan Hempel. Warszawa 1919 r. Wydawnictwo Stowarzyszenia „Książka”. Str. 216—XIX.

Przedmowa. Wstęp. I i II. Pomoc wzajemna w świecie zwierząt. III. Pomoc wzajemna pomiędzy dzikimi. IV. Pomoc wzajemna pomiędzy barbarzyńcami. V i VI. Pomoc wzajemna w mieście średniowiecznym. VII i VIII. Pomoc wzajemna w naszych czasach.

11) *Krzywicki L.*—Stowarzyszenia spożywcze. Ustęp z dziejów kooperacji (z 75 ilustr.). Warszawa. Nakł. członków S.ow. Spoż. pracowników dr. żel. Warsz. Wied. 1903. Str. VII—372.

Od autora. I. Dziejże stowarzyszenia rochdalskiego i stan dzisiejszy. System rochdalski a londyński. II. Zrzeszenia spożywcze w Brytanji. Procentowa obfitość spożywców zrzeszonych, ich rozmieszczenie. Związki hurtowe. Unja kooperacyjna, jej dzieje, organizacja i zadania. III. Zrzeszenie spożywcze w Szwajcarii. Stan obecny i dzieje: „Fruchtvereiny”, „Allgemeiner Konsumverein“ w Bazylei. Związek stowarzyszeń miejskich i włościańskich.—Spółka w Oberwilu. IV. Zrzeszenia spożywcze w Niemczech. Związki zakupów. Związek powszechny, jego organizacja. Antagonizmy i rozłam. Zrzeszenie spożywcze w Austrji, jego dzieje i stan obecny. V. Kooperacja we Francji. Ideaty prof. K. Gide a walka przekonań w lonie francuskiej kooperacji spożywczej. Zrzeszenie spożywcze we Włoszech. VI. Zrzeszenie w Belgji. Voornit i jego wpływ. Walka stronnictw: Stan zrzeszenia spożywczego w Holandji. VII. Rozwój i rozmiary zrzeszenia spożywczego w Danji, Norwegji i Szwecji. VIII. Ogólny zarys rozwoju zrzeszenia spożywczego w Rusji. Dane statystyczne. Zrzeszenie w Finlandji. IX. Zrzeszenia spożywcze u nas. Stowarzyszenia spożywcze pierwszych formacji z r. 1869 i ich rozwój. Ruch kooperacyjny w latach 1880—1890. Zrzeszenia po roku 1890 i stan obecny. X. Zadania podejmowane przez kooperatywę spożywczą. Stosunek stowarzyszeń spożywczych do spółdzielczo-wytwórczych. Federaliści i indywidualiści. XI. Konieczność powstania związków hurtowych. XII. Próby zorganizowania spółni międzynarodowej pomiędzy kooperatystami. XIII. Ogólny rzut oka na rozwój kooperacji spożywczej.

12) *Kurnatowski Jerzy.*—Kooperatywa spożywcza. Praktyka i teoria. Warszawa 1912. Gebethner i Wolff. Str. 213.

Wstęp. I. Kooperatywa spożywcza w Anglji. II. w Szwajcarii. III. w Danji. IV. w Niemczech. V. we Francji. VI. w Belgji. VII. Kraje początkujące kooperatywy. VIII. kooperatywa spożywcza w Polsce. IX. Międzynarodowy związek kooperatywny. X. Organizacja kooperatywy spożywczej. XI. Doktryna kooperatywna. XII. Ogólny obraz kooperatywy spożywczej. Bibliografja.

13) *Mielczarski R.*—Cel i zadania stowarzyszenia spożywców. Pogadanka wygłoszona na V Zjeździe Pełnomocników W. Z. S. S. 25 czerwca 1917 r. Warszawa 1917 r. Str. 12.

14) *Milewski Edward.*—Sklepy społeczne. (Rzecz o kooperacji spożywców). Skład gł. Księgarnia Polska Polonickiego we Lwowie. Wende i Sp w Warszawie. Str. 240.

Treść: Istota stowarzyszenia spożywczego i proces jego rozwoju. Naczelne zadania ruchu. Zasady Pioneryzm, sternictwo i wykonanie. Początki i ekspansja ruchu. Przyczyny ekspansji. Problemy ruchu. Wywody ogólne. Zakończenie. Cyfrowy obraz ruchu.

15) *Milewski Edward.* — Kooperacja i jej znaczenie w Polsce.—(Wydawnictwo pośmiertne). Kraków, Biuro wydawnictw N. K. N 1915, str 61.

Edward Milewski, wspomnienie pośmiertne. I. Ustalenie pojęć. II. Stowarzyszenia kredytowe systemu Schulze-Delitsch III Spółki Reiffensena. IV. Rolnicze stowarzyszenia wytwórcze. V. Przemysłowe stowarzyszenia wytwórcze. VI. Stowarzyszenia budowlane. VII. Kooperatywy dzierżawne

16) *Milewski Edward*—Kooperatyzm a kwestja robotnicza. Lwów. Księgarnia Polska Polonickiego i Wende 1912, str. 93.

I. Stosunek kooperatyizmu do kwestji robotniczej II. Stowarzyszenie konsumentów. III Kooperacja w przemyśle. IV Stowarzyszenia budowlane. V. Dzierżawy kolektywne. VI. Zakończenie.

17) *Milewski Edward*—W sprawie samokształcenia spółdzielczego. Lwów 1913, str. 23.

18) *Müller Dr Hans.*—Teorja walki klasowej i zasada neutralności ruchu spółdzielczego Przekład z niemieckiego. Warszawa 1910. Biblioteczka „Społem”, str. 117.

Przedmowa prof. Karola Gide'a. I. Zasada neutralności w stowarzyszeniach spożywczych. II. Teorja walki klasowej i rozwój społeczny. III. Proletarjacka walka klasowa i socjalizm. IV. Niemożność połączenia ruchu spółdzielczego z teorią walki klasowej. V. Stanowisko socjaldemokracji względem spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych. VI. Zasady spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych i socjalizm. VII. Niemożność połączenia polityki walki klasowej z ruchem spółdzielczym. VIII. Rozkład istoty spółdzielczych stowarzyszeń spożywczych pod wpływem polityki walki klasowej. IX. Stosunek ruchu robotniczego do kooperacji. Zakończenie.

19) *Müller Dr. Hans.*—Doktor Wiliam King i jego rola w historii kooperacji. Warszawa 1914. Przekład M. O. Nakładem T wa Kooperatystów, str. 134.

Przedmowa do polskiego przekładu. Wstęp. I Rola i cel kooperacji. II. Teorja ekonomiczna kooperatyizmu. III. Zasady praktyki kooperatystycznej. IV. Syndykaty robotnicze i ich stosunek

do ruchu spółdzielczego. V Ustrój konkurencyjny a kooperatyzm
VI Uzasadnienie psychologiczne kooperatywizmu. VII Kooperacja
a państwo. VIII. Odpowiedź na zarzuty. IX. Kooperatyzm a religja.
X. Listy Kinga do Putmana.

20) *Orsetti Marja.*—Przedwojenne obrazki z belgijskiego
życia spółdzielczego.—Odbitka z czasopisma „Społem“.
Warszawa 1918 r., str. 30—V.

Przedmowa I. Działalność oświatowa „Maison du peuple“
w Brukseli. II. Pensje dla studentów w kooperasiach belgijskich.
III. Kooperatywy belgijskie w służbie zdrowia swych członków.
IV. Walne zgromadzenie kooperatywy brukselskiej V O honor
kooperatysty. VI. Pracownicy kooperatywy brukselskiej. VII. Sku-
teczna metoda propagandy spółdzielczej. Literatura ruchu spół-
dzielczego w Belgji

21) *Posner S.*—*Domy ludowe w Belgji.*—Wilno 1906.
Skład główny. Warszawa księgarnia Cetnerszwer, str. 16.

22) *Schar I. F.*—Społeczne i gospodarcze zadania spół-
dzielczych stowarzyszeń spożywczych. Przekład z niemieckiego.
Wydawnictwo „Społem“ 1914, str. 26.

Spis rozdziałów: 1) Organizacja spożywców a reforma społeczna.
2) Społeczna wymiana dóbr za pośrednictwem stow.
spoz
3) Spółdzielcze stowarzyszenia spożywcze zmierzają
ku wyższej wydajności gospodarczej

23) *Strasburger Dr. Edward.*—Kooperacja spożywcza
i jej rozwój w Królestwie Polskim. Kraków—Warszawa
1909. Gebethner i Wolff. Str. 128.

Przedmowa. I. Istota kooperacji i jej zasady. II. Rozwój
kooperacji spożywczej na Zachodzie. III. Kooperacja spożywcza
w Królestwie Polskim. A) Rozwój do roku 1906. B) kooperacja
do roku 1906 Warunki, wśród których rozwinęła się kooperacja.
2. Stan obecny. 3. Organizacja i ustawodawstwo. 4. Stan obecny paru
większych stowarzyszeń, powstałych po roku 1906 Źródła.

24) *Szankiewicz Wojciech.*—Spółdziałanie (Kooperatyzm).
Rozwinięcie zasady solidarności wszechludzkiej. Warszawa
1909. Biblioteka „Nowości Literackich“, tom XXIV,

Treść: Uwagi wstępne. Zasady ogólne. Kooperacja spożyw-
cza. Etyczna strona kooperatywizmu.

25) *Taylor Edward.*—Pojęcie spółdzielczości

26) *Taylor Edward.*—O istocie spółdzielczości. Z cyklu
„Zadania i potrzeby gospodarcze“. Lwów, księgarnia Polo-
nieckiego 1916, str. 48.

27) *Tugan-Baranowski M. I.*—Społeczno ekonomiczna
istota kooperacji. Przetłumaczyli z II wydania oryginału rosyj-
skiego J. Hempel i M. Orsetti Warszawa 1918. Nakła-
dem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych,
str. 107—V.

Przedmowa. I Pojęcia ogólne. 1, Określenie pojęcia koo-

peracji. 2. Charakter dochodu w kooperatywach. II. Kooperacja spożywców w samym rozwoju dziejowym. 1. Działalność R. Owena. 2. Kooperacja Rochdalska. 3. Urzędnicze kooperatywy spożywców. 4. Kooperacja w Niemczech. III. Kooperacja rolna w jej historycznym rozwoju.

28) *Tugan-Baranowski M. I.*—Stowarzyszenia wytwórców i stowarzyszenia pracy. Przekład z rosyjskiego z przedmową M. Orsetti i projektem statutu stowarzyszenia pracy. Warszawa 1919 r. Nakładem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych, str. 68—VI. Cena mk. 2.25.

Przedmowa dr. M. Orsetti. I. Kooperacja wytwórców we Francji. II. Kooperacja wytwórców w socjalistycznej i spółdzielczej literaturze. III. Niepowodzenia kooperatyw wytwórców. IV. Przyczyny niepowodzeń kooperatyw wytwórców. V. Organizacja typu co partnership. VI. Kooperatywy pracy. VII. Która z form wytwórczości jest najlepsza. Dodatek—Projekt statutu kooperatywy pracy (materiał do dyskusji).

29) *„Stin społeczny kooperatywy spożywców w krajach północnych.*—Podług prof. Ferdynanda Tonnie's'a. Nakładem Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych. Warszawa 1907. Biblioteczka „Społem“, str. 155

30) *Wojciechowski Stanisław.*—Ruch spółdzielczy i rozwój jego w Anglii. Warszawa 1907. Biblioteczka „Społem“, str. 155.

Pierwsze spółki. Robert Owen. Poszukiwanie drogi. Pionierowie rochdalscy. System rochdalski. Rozwój kooperatywy. Zjazd stowarzyszeń. Związek kooperacyjny. Działalność wychowawcza. „Wholesal“ w Anglii i w Szkocji. Zasługi kooperatyw. Zasady ruchu spółdzielczego (mowa Müllera). Zagadnienia ruchu (mowa Gray'a). Zakończenie.

31) *Wolff W. H.*—Spółdzielczość w rolnictwie. Przekład z angielskiego. Warszawa—Lwów. E. Wende i Ska 1914. Wydawnictwo Towarzystwa Kooperatystów w Warszawie, str. 368.

Spis rozdziałów: I. Wstęp. II. Zasady ogólne. III. Zakupy i fabrykacja spółdzielcza. IV. Zbyt produktów. Uwagi ogólne. V. Spółdzielczy zbyt mleka. VI. Zbyt jaj i drobiu. VII. Zbyt zboża. VIII. Zbyt inwentarza żywego. IX. Zbyt innych produktów. X. Ulepszenie inwentarza żywego. XI. Ubezpieczenia spółdzielcze. XII. Kredyt spółdzielczy. XIII. Spółdzielcze wykonanie robót publicznych. Spółdzielcze użycie maszyn i elektrownie spółdzielcze. XIV. Spółdzielcze nabywanie i dzierżawienie ziemi. XV. Wychowanie. XVI. Stowarzyszenia spółdzielcze zakładane pod przmysłem. XVII. Wnioski.

32) *Bancel A. D.*—Kooperatyzm Warszawa 1908. Biblioteczka „Społem“. Skład główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, str. 192.

Kooperatyzm. Pochodzenie. Stowarzyszenia spożywcze. Kooperacja spożycia na miejscu. Korzyści materialne i moralne. Najwybitniejsze stowarzyszenia spożywcze, Związki i składy hurtowe.

Statystyka ogólna stowarzyszeń spożywczych. Stowarzyszenia spożywczo-wytwórcze. Syndykaty rolne. Spółki rolne wytwórcze. Stowarzyszenia wytwórcze. Stowarzyszenia spółdzielcze pracy. Stowarzyszenia budowlane. Stowarzyszenia kredytowe. Udział w zyskach, produkcji i konsumcji. Międzynarodowy ruch spółdzielczy. Przyszłość kooperatywu.

33) „*Ku przyszłości*“. — Rocznik Spółdzielczy 1914/16. Wydany staraniem Wydziału Społeczno-Wychowawczego przy Lubelskiem Stowarzyszeniu Spożywców, z zapomogi Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spoż. Lublin 1917.

Hempel Jan Przedmowa. Bek Józef. Wspólnota a charakter człowieka. Krasnodebski. Stowarzyszenie Spożywcze czy Stow. Sp. żywców. Pamięci Edwarda Milewskiego. Z myśli E. Milewskiego. Redfern Percy. Rozważania kongresowe w domu. Dąbrowski Fr. Znaczenie Związku Stowarzyszeń Spółdzielczych. Papieska W. H. Z historii Lubelskiego Stowarzyszenia Spożywców. Dąbrowski Fr. Z wrażeń lustratora. Wieści z kraju. Orsetti M. Z ruchu kooperatystycznego zagranicą. Nowe książki z zakresu spółdzielczości. Polecone książki z zakresu spółdzielczości. Kooperatyzm w dobie wojennej i widoki na przyszłość. Co ludzie jedzą. Domański Bolesław. Przechowywanie towarów. Redakcja do Czytelnika.

34) „*Ruch spółdzielczy na ziemiach polskich*“. — (Praca zbiorowa). Wydawnictwo kraj. Biura Patronatu spółek oszczędności i pożyczek. Lwów 1916. Str. 246.

Przedmowa. I. Włodz. Tomaszewski. — Pół wieku polskiej kooperatywy pod zaborem pruskim. II. Dr. Wacław Swinarski. — Centralne Towarzystwo Gospodarcze i Rolnicze Kółka. III. Wład. Tomaszewski. — Spółki Polskie na Górnym Śląsku. IV. Emil Tyminski. — Stan kooperacji pieniężnej w Królestwie Polskim. V. Z. Chrzanowski. — Syndykaty rolnicze w Królestwie Polskim. VI. Inż. Z. Chmielewski. — Mleczarnie spółdzielcze w Królestwie Polskim. VII. Edward Milewski. — Stowarzyszenia Spożywcze w Królestwie Polskim. VIII. Centralna Towarzystwo Rolnicze i włościańskie Kółka rolnicze w Królestwie Polskiem. IX. Józef Bek. — Polski Związek Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie. X. Krajowy Patronat Spółek Rolniczych w Galicji.

1) Dr. Franc. Stefczyk. — Spółki oszczędności i pożyczek.

2) Dr. Tadeusz Rylski. — Spółki mleczarskie w Galicji.

3) Krajowa Centralna Kasa dla spółek rolniczych we Lwowie.

4) Syndykat rolniczy w Krakowie.

XI. Polskie Spółki handlowo-rolnicze w Galicji. XII. F. S. — Spółki producentów bydła i trzody chlewnej w Galicji. XIII. Krajowy Patronat rękodziel i drobnego przemysłu. XIV. Stowarzyszenie wytwórcze i handlowe, należące do Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie. XV. Edward Milewski. — Stowarzyszenia spożywcze w Galicji. XVI. Dr. Edward Taylor. — Rurskie stowarzyszenia zarobkowo-gospodarcze w Galicji. XVII. L. T. — Polskie stowarzyszenia oszczędnościowo-pożyczk. w Ks. Cieszyńskiem. XVIII. Edward Milewski. — Stowarzyszenia spożywcze w Ks. Cieszyńskiem. XIX. A. Lincker. — Polskie stowarz. spółdzielcze na Bukowinie. XX. Towarzystwo Kótek rolniczych w Galicji.

35) *W pierwszą rocznicę.*—Pamięci Edwarda Milewskiego. (Odbitka z „Kurjera Lubelskiego“). Wydana staraniem Wydziału Społeczno Wychowawczego przy Lubelskim Stowarzyszeniu Spożywców. Lublin 1916. Skład główny w Biurze Stow. ul. Bernadyńska Nr. 2, str. 24

Od wydawców M. O. W pierwszą rocznicę. W. Fabierkiewicz.—Edward Milewski a młodzież. Fragmenty z prac Edwarda Milewskiego. Kooperacja jako tworzenie nowego życia. Belgijskie domy ludowe. W sprawie niepowodzeń robotniczych kooperatywy wytwórczych. Stanowisko kooperacji spożywczej w ruchu robotniczym. Myśli.

36) *Idee spółdzielczości.*—Treść: Słowo wstępne.—Mądrecki. Znaczenie spółdzielczości dla demokracji.—E. Abramowski. Szkoła spółdzielczości w ekonomji.—J. Dmochowski. Społeczne znaczenie spółdzielczości.—J. Szyc. Etyczna działalność spółdzielczości — W, Szukiewicz.

Warszawa 1906 r. Wydawnictwo T-wa Kooperatystów. Skład główny w księgarni Centnerszvera, p. str. VIII. Nr. 42.

37/38) *Statystyka Stowarzyszeń*, należących do Warszawskiego Związku Stow. Spoż. za l. 1911 i 1912, w opracowaniu St. Wojciechowskiego.

39) *Statystyka za rok 1913*, w opracow. Wydział. Lustracyjn. Związku.

40/41) *Sprawozdania ze Zjazdów przedstawicieli Stow. Spoż.* w l. 1908 i 1910

42/48) *Sprawozdania z zebrań pełnomocników Stow. Spoż.*, należących do Warszawskiego Związku Stow. Spoż., za lata: 1911, 12, 13, 14, 15, 16, 17 i 18.

49) *Jak powstał i czym jest Związek Robotniczych Stow. Spoż.* Warszawa 1919. Wydawnictwo Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych.

II. BROSZURY POPULARNE i AGITACYJNE.

50) *Bujwidowa K.*—Domy ludowe. Kraków 1903. „Krytyka“.

51) *Daszyńska Golińska Zofja.*—Przez spółki spożywcze do przyszłego ustroju. Kraków 1909. Wydawnictwo „Laterni“. Str. 36.

Czy dalekim jest przyszły ustrój społeczny. Współzawodnictwo i współdziałanie. Potrzeby ludzkie. Spółki spożywcze. Jakie korzyści otrzymuje kooperatysta. Zasady spółek spożywczych. Postępy spółek spożywczych. Początki kooperatywności. Spółki spółdzielcze w Anglii. Kooperatywy spożywcze w Niemczech, Belgii i Szwajcarji. Fabryki kooperatywne. Przyczyny powodzenia. Kapitał i rynek zbytu. Spółki budowlane. Miasta—ogrody. Pracownicy kooperatywni. Byt robotników prywatnych i kooperatywnych. Spółki rolne. Kooperatywy masłarskie. Kooperatywy

spożywcze w Królestwie i G. licji. Międzynarodowość ruchu kooperatywnego. Kooperatyzm jako forma przyszłego ustroju.

52) *J. L.*—Zasady demokratyczne organizacji spółdzielczej. Warszawa 1908. Biblioteczka „Społem”. Skł. gt. w Księgarni Gebethnera i Wolffa. Str. 39.

Prawo człowieka a nie kapitału. Kontrola ogółu. Wynagrodzenie zarządu i pracowników. Stanowisko pracowników. O walce z przewagą kapitału. Kredyt czy gotówka. Podział zysków. Oświata.

53) *Moczulski Józef.*—O kooperatywach robotniczych. Warszawa 1917. Nakładem Kooperatywy Robotniczej „Promień”. Str. 20.

54) *Orsetti Marja.*—Tajemnice tkaczy rochdalskich. (Szkice z dziedziny kooperacji spożywczej) z ilustracjami i winietą artysty Jana Rembowskiego. Warszawa 1914. Wydawnictwo „Społem”, str. 49.

Treść: I Jak w bajce. II Ich tajemnice. III. Moc charakteru—nieodzowny warunek powodzenia. IV. Coby kobiety mogły, gdyby chciały. V. Zakończenie. VI. Postawie.

55) *Nicholson Isa.*—Spółki spożywcze jako oręż w walce z drożyzną. (Opowiadanie z angielskiego). Kraków 1908. Drukarnia Wł. Teodorczuka, str. 73.

56) *Pietkiewicz Z.*—Siły i środki ludu naszego. Warszawa 1905. Księgarnia Naukowa.

57) *Pietkiewicz Z.*—Zrzeszenie wiejskie. Warszawa 1907. Wydawnictwo Arcta.

58) *Stek Jan.*—Kooperatyzm we wsi belgijskiej. Warszawa 1913. Skład główny—Smolna, nr 16, str. 57.

59) *Szukiewicz Wojciech.*—Czego może dokonać spółdzielczość. Wilno 1909. Wydawnictwo Ludowe Zygmunta Nagrodzkiego. Str. 51.

60) *Szukiewicz Wojciech*—Zasady ruchu spółdzielczego. Warszawa 1905. Nakładem M. Arcta, str. 159.

61) *„Sprzedaż na kredyt”.*—Warszawa 1912. Wydawnictwo „Społem”, str. 26.

62) *Wojewódzki J.*—Kartki z dziejów spekulacji Odbitka z czasopisma „Społem”. Warszawa 1918 r. Str. 24. Cena 25 fen.

63) *Handel społeczny i co powinno być na jego miejscu.*—Warszawa 1914. Nakładem Warszawskiego Związku Stow. Spoż. Str. 45.

64) *Jeden za wszystkich—wszyscy za jednego*—Warszawa. Wydawnictwo „Społem”.

65) *Kooperatywa jako szkoła samorządu.*

66) *Znaczenie kobiety w ruchu spółdzielczym.*

III. PRAKTYKA.

67) *Bugajski J.* Rachunkowość piekarni przy stowarzyszeniu spożywczym. Warszawa 1913 Str. 11.

68) *Bukowski A.* — Zafalszowania artykułów spożywczych. Warszawa 1909. Biblioteczka „Społem“, str. 31.

O zafalszowaniach. Mleko. Masło. Czekolada. Herbata. Kawa. Oliwa. Ocet. Szafran. Wino.

69) *Kluge Roman* — Kooperatywa w szkole ludowej. — Warszawa 1917 r. Wydanie drugie. Warszawski Związek Stowarzyszeń Spożywczych. str. 32.

70) *Mielczarski R.* — Rachunkowość Stowarzyszeń Spożywczych. — Drugie wydanie. Warszawa 1913. Wyd. Zw. Stow. Spoż. Str. 89.

Ogólne uwagi. Dokumenty. Książki buchalteryjne. Zamknięcie roku. Otwarcie roku. Dodatek i wzory ksiąg. Materiały do bilansu. Cennik ksiąg i druków.

71) *Rogowski Henryk.* — (Budowniczy) — „Jak budować domy stowarzyszeń spożywców (z planami). Odbitka z czasopisma „Społem“. Warszawa 1918 Str. 15.

72) *Wojciechowski St.* — Jak założyć stowarzyszenie spożywcze. — Wydane za pomocą Kasy im. J. Mianowskiego. Warszawa 1911. Wyd. III, str. 224.

Od wydawców Jaki pan—taki kram. Co to jest stowarzyszenie spożywcze. Warunki niezbędne dla założenia stowarzyszenia spożywczego. Prace przygotowawcze. Pierwsze zebranie organizacyjne. Zebrania zarządu. Organizacja wewnętrzna zarządu. Przystąpienie do Związku. Zaprowadzenie dokładnej rachunkowości. Zebranie potrzebnego kapitału. Zwolnienie od podatku przemysłowego i patent od tytoniu. Lokal na sklep. Urządzenie sklepu. Sklepowy. Zaprowadzenie sklepu. Odbiór towarów, ich przechowanie. Kalkulacja cen. Otwarcie sklepu. Kontrola zakupów. Sprawozdanie roczne. Podział czystego zysku. Instrukcja dla komisji rewizyjnej. Regulamin zebrzeń ogólnych. Obowiązki członków. Ustawa normalna stow. spoż. Protokół I-go zebrania ogólnego. Wzory umów, instrukcji, obrachunku, podań, zawiadomień i t. p. Zabezpieczenia pożyczek na kupno domu. Jak zalegać zować bibliotekę—czytelnię. Terminologja handlowa. Materiały do odczytów. Przewrocza do latarni magicznej. Książki buchalteryjne i druki.

73) *Wykłady towaroznawstwa na I zjeździe stowarzyszeń spożywczych.* Warszawa 1910 r. Str. 80

Rukowski T. — Cukier. Kutner — Herbata. Mrozowicz — Kawa. Pruszek — Korzenie i owoce południowe. Wojciechowski St. — Sól. Rechner K. — Arytkuły mydlarskie. Maśnicki Z. — Wyroby tytoniowe. Morsztynkiewicz Z. — Towary lokciowe. Szczawiński B. — O handlu towarami lokciowymi.

74) *Wykłady* towaroznawstwa na II zjeździe stowarzyszeń spożywczych. Warszawa 1910, Str. 80.

Chamiec Mirosław.—Mąka, Mędrecki A.—Organizacja piekarni. Chmielewski Z.—Mleko i masło. Jablkowski J. O tkaninach. Trojanowski. W.—O towarach norymberskich. Sikorski S.—Oleje i smary.

75) *Ustawa* normalna Stowarzyszenia Spożywczego.

76) *Ustawa* Warszawskiego Związku Stowarzyszeń Spożywczych.

77) *Statut* Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców—(opracowany przez W. Z. S. S.)

78) *Statut* Okręgowego Spółdzielczego Stowarzyszenia Spożywców. (Opracowany przez W. Z. S. S.)

79) *Statut* Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców.

80) *Statut* Robotniczych Stowarzyszeń Spożywczych.

81) *Statut* Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych

82) *Statut* Stowarzyszenia Spożywczego pracowników kolejowych.

83) *Statut* Okręgowego Związku stow. spożywczych kolejowych.

84) „Wzory i krótkie wskazówki jak prowadzić rachunkowość sklepików uczniowskich”.—(Odbitka z ksiąg buchalteryjnych sklepików uczniowskich) Warszawa 1918 r. Wydawn. Stowarzyszenia Spółdz. „Nasz Sklep”. Str. 4.

85) *Bońkowski S. E.*—Kooperatywa uczniowska.—Warszawa 1919 r. Wydawn. Stowarzyszenia Spółdz. „Nasz Sklep”. Str. 31.

86) *Szukiewicz Wojciech.*—„W sprawie kooperacji szkolnej”.—Warszawa 1906 r. Wydawnictwo Towarz. Spółdz. Potrzeb Szkolnych. Str. 30.

IV. CZASOPISMA SPÓŁDZIELCZE i ORGANIZACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH.

a) „*Odrodzenie*”.—Tygodnik dla spraw spółdzielczych. organ Związku Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych. Adres Redacji—Lwów, ul. Akademicka 1.4.

b) „*Spolem*”.—Czasopismo Spółdzielcze, organ Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców. Administracja. Warszawa—Mokotów, ul. Mickiewicza.

c) „*Spółdzielca*”.—Organ Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spółdzielczych.

d) „*Spółdzielca Lubelski*”.—Wydawane przez Lubelskie Stow. Spółz.

e) „Przegląd spółdzielczy”. — Organ „Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywczych w Cieszynie”. Adres Redakcji i Administracji: Morawska Ostrawa, ul. Kolejowa, 98.

f) „Jedność”. — Wydawane przez Stow. Spoż. „Jedność” w Częstochowie.

g) „Siła”. — Miesięcznik poświęcony sprawom spółek kredytowych oraz zagadnieniom pieniądza ogólnego. Organ Polskiego Związku Rewizyjnego Spółek Kredytowych. Redaktor Marjan Rapacki. Warszawa, Jasna 1.

h) „Przewodnik Stowarzyszeń Budowlanych”. Organ stowarzyszeń budowlanych, spółek rzemieślniczych i związków zawodowych. Pismo dwutygodniowe, poświęcone sprawom kooperatyw budowlanych i pokrewnych im organizacjom spółdzielczym oraz odbudowie kraju.

Pod redakcją Stanisława Jasińskiego. Warszawa, ulica Złota 5.

*

Z powyżej wymienionych książek Wydział Propagandy Związku posiada na składzie:

TEORJA I HISTORJA.

Kooperatywa jako sprawa wyzwolenia ludu pracującego — E. Abramowski	(w druku).	
Ideje społeczne kooperatyizmu	(w druku)	
Współdzielczość jako program życiowy — J. Bek	Mk.	—.65
Finlandja wzorowy kraj kooperacji — M. Dąbrowska		—.25
Przyszłość kooperacji — K. Gide		—.65
Pomoc wzajemna jako czynnik rozwoju — P. Kropotkin		9.50
Stowarzyszenie spożywcze L. Krzywicki		2.50
Cel i zadania stowarzyszenia spożywców — R. Mielczarski		—.05
Sklepy społeczne — E. Milewski		2.80
W sprawie samokształcenia spółdzielczego — E. Milewski		—.25
Teoria walki klasowej i zasada neutralności ruchu spółdzielczego — H. Müller		—.75
Dr. William King i jego rola w historii kooperacji — H. Müller		—.75
Spółki spożywcze jako oręż w walce z drożyzną Iza Nicholson		
Przedwojenne obrazy z belgijsk. życia spółdzielczego — M. Orsetti		—.40

Spoleczne i gospodar. zadania spóldz. stow. spoż. — Dr. Selär	„	—10
Stan społeczny kooperatyw w krajach północnych — pg. F. Tönies'a	„	—75
Spoleczno ekonomiczna istota kooperacji—Tugan Baranowski	„	2.25
Stowarzyszenia wytwórców i stowarzyszenia pracy — Tugan Baranowski	„	2.25
Ruch spółdzielczy w Anglii — St. Wojciechowski	„	1.75

BROSZURY POPULARNE I AGITACYJNE.

O kooperatywach robotniczych — J. Moczulski	„	—10
W jaki sposób wy dostać się z nędzy — K. Skrz.ńska	„	—25
Kooperatyzm we wsi belg. J. Stęk	„	—25
Kartki z dziejów spekulacji -- J. Wojewódzki	„	—25
Jeden za wszystkich wszyscy za jednego	„	—10
Sprzedaż na kredyt	„	—25
Handel społeczny i co powinno być na jego miejscu	„	—15

PRAKTYKA (podręczniki).

Rachunkowość piekarni — J. Bugajski	„	—25
Zafałszowania artykułów spożywczych — A. Bukowski	„	—35
Kooperatywa w szkole ludowej—R. Kluge (przygotowuje się do druku nowe wydanie) (wyczerpane)		
Rachunkowość stowarzyszenia spożywców — R. Mieleczarski	„	4 40
Jak budować domy stow. spoż. — H. Rogowski	„	—85
Wskazówki przechowywania towarów	„	—60
Wykłady towaroznawstwa na I zjeździe stow.spoż. w Warszawie 27—31 października 1908 r.	„	3.—
Wykłady towaroznawstwa na II zjeździe stow. spoż. w Warszawie 6—8 czerwca 1910 r.	„	3.—
Jak założyć i prowadzić stowarzyszenie spożywców St. Wojciechowski	(w druku)	

WYDAWNICTWA PERJODYCZNE I STATYSTYCZNE.

Statystyka stow. spoż., należących do Warsz. Zw. Stow. Spoż. za 1913 r., opracował Wydział Lustracyjny Zw.	„	2.—
--	---	-----

Pierwszy zjazd stow. spoż. w Warszawie. Sprawozdanie z obrad 27—31 października 1908 r.	„	—30
„Ku przyszłości”.—Rocznik spółdzielczy 1914/16 r.	„	1.50
„Społem” Kalendarz Spółdzielczy na 1919 r.	„	2—
Jednodniówka „Społem” 1914 r.	„	—20

Ponieważ książki te stanowią pewną całość, w sumie zaś kosztują zaledwie około 50 marek, polecamy przeto całe komplety.

Nabywać można bezpośrednio ze składu (Mokotów, ul. Mickiewicza). Przesyłamy również pocztą po wpłaceniu należności na pocztę miejscowej na konto Związku № 102 (odpowiednie czeki na żądanie przesyłamy).

Uwaga. Ceny będą ulegać zmianom przy nowych nakładach.





Kącik humorystyczny.

Oberek paskarza.

Węgiel w składzie leży,
leży i drożeje...
Ja zacieram ręce i w duszy się śmieję

oj dana!

Jeszcze mi zostały
przedwojenne skóry:
cena ich sto razy poszła już do góry

oj dana!

U siebie w piwnicy
mam cukru centnarek...
Codzień mi przybywa tu kilkaset marek

oj dana!

Spokojnie w szufladach
leży sacharyna...
Ta sama, co była — droższa co godzina

oj dana!

Mam jabika, orzechy,
miód i czekoladę...
Dzień w dzień wyższe ceny na tym wszystkim kładę

oj dana!

Kupiłem na wiosnę
szwajcarskie perkale:
choć na miejscu leżą, podskakują stale

oj dana!

Sprowadziłem sobie
holenderskie śledzie...
Dawno przyjechały, a cena wciąż jedzie
oj dana!

A gdym już człek możny,
trza tylko mieć cko,
bym się sam nie znalazł kapkę za wysoko
oj dana!

Benedykt Hertz.

* * *

Żołędzie, kasztany
Podnoszą się w cenie,
Bo służyć dziś mają
Ludziom za jedzenie.
Takie to przemiany
Wojna robi w modzie:
Ludziom dziś to służy,
Co dawano trzodzie.
Jeśli się tak więcej
Kwestji poprzemienia —
Dojdziemy do szczytu...
Równouprawnienia. —

Lach.

* * *

Wieprzowiny cena rośnie,
A już pieprzu bez lit ści —
Nie pieprz, Pietrze, wieprza pieprzem,
Bo to szczyt jest rozrzutn ści!

Idź herbaty drugą szklanekę,
Gdyś do kogo przyszedł w gości
I brać cukru, jak przed wojną,
To szczyt... niedelikatności.

Pytać się, gdy rzeźnik w jatce
Zamiast mięsa daje kości —
— „A gdzie mięso się podziało?”
To szczyt szczytów... naiwności. —



Miary i wagi.

Metryczne.

Jednostką zasadniczą układu metrycznego jest *metr*, długość przybliżona dziesięciomiljonowej części ćwiartki południka paryskiego. Przewaga miar metrycznych nad innymi polega na systemie dziesiętnym, oraz na łączności pomiędzy miarami długości, miarami objętości wagi; przy tym system metryczny jest wzięty z przyrody, więc w razie zaginięcia metra urzędowego, tenże może być powtórnie określony.

Nazwy miar metrycznych tworzą się w ten sposób, że do wartości większych od jedności dodawane są wyrazy greckie: *myria*, *kilo*, *hekto*, *deka*, oznaczające 10 000, 1 000, 100, 10, zaś do wartości mniejszych od jedności wyrazy łacińskie: *deci*, *centi* i *milli* oznaczające 0,1, 0,01 i 0,001.

Miary długości.

Myriametr = 10000 metrów.	Metr
Kilometr = 1000 „	Decymetr = 0,1 metra.
Hektometr = 100 „	Centymetr = 0,01 „
Dekametr = 10 „	Milimetr = 0,001 „

Miary powierzchni (gruntów).

Ar = 1 dekametrowi kwadratowemu = 100 metr. kw.
Hektar = 100 arom.
Centar = 0,01 — 1 metrowi kw.

Miary objętości.

Dla ciał płynnych i sypkich

Litr = 1 decymetrowi sześciennemu.
Decalitr = 10 litrom.
Hektolitr = 100 litrom.
Kilolitr = 1000 litrom.

Dla drzewa.

Ster = 1 metrowi sześciennemu.
Dekaster = 10 sterom.
Decister = 0,1 stora.

Miary wagi.

Za jednostkę wagi w układzie metrycznym przyjęto *gram*, t. j. wagę wody destylowanej w objętości jednego centymetra sześciennego przy temperaturze największej gęstości (+408° C) przy normalnym ciśnieniu na równoleżniku 45° szerokości pól.

Tonna = 1000 kilogramom.	Dekagram = 10 gramom.
Centnar metryczny = 100 kilogr.	Decigram = 0,1 grama.
Kilogram = 1000 gramom.	Centigram = 0,01 „
Hektogram = 100 gramom.	Miligram = 0,001 „

Stosunek miar polskich do metrycznych

Sażen = 3 łokciom = 1,728 metrom. Łokieć = 2 stopom = 0,576 metra. Stopa = 12 calom = 0,288 metra. Cal = 12 linjom = 24 milimetrom. Linja = 2 milimetrom. Szur mierniczy = 1 pretm = 43,2 metra. Pret = 15 stopom = 10 pretikom = 4,32 metra. Pret kwadratowy = 18,6624 metr. kwadr. Morga = 30 pretom kwadr = 55,9872 arom (hektar = 1,7461 morgi). Włoka = 30 morom = 167,9616 hektarom. Korzec = 32 garuciom = 1,28 hektolitrom. Garniec = 4 kwarterom = 4 litrom. Kwarta = 4 kwaterkom = 1 litrowi. Kwaterna = 0,25 litra. Funt = 32 lotom = 40,504 gramom. Lot = 288 granom = 12,672 gramom. Gran = 0,044 grama. Kamień = 24 funtom = 10,1376 kilogr. Centnar = 100 funtom = 40,504 kilogr. Sażen sześcienny (drzewa) = 5,1598 metr. sześć.

Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywców.

Celem Związku jest przeprowadzanie zasady sprawiedliwości, uczciwości i porządku w wymianie i produkcji artykułów spożywczych, a to przez:

a) jednoczenie stowarzyszeń spożywców i udoskonalenie ich działalności, skierowanej ku pomyślnemu urzeczywistnieniu ich zadań;

b) dostarczanie stowarzyszeniom spożywców towarów, wchodzących w zakres ich operacji, po cenach hurtowych, oraz różnych udogodnień, opartych na wspólnej ich działalności.

CENTRALA:

Warszawa—Mokotów, ul. Mickiewicza, dom własny, skrzynka poczt. 38, dla depesz: Warszawa—Zetes. Telefony: Dyrekcji—127-33, Wydziałów: Lustracyjnego, Propagandy i Redakcji „Społem”—127-10; Wydziału Sprzedaży—127-24. Rachunek bieżący: Bank Towarzystw Spółdzielczych w Warszawie i Bank Handlowy w Warszawie.

Tramwaje: najbliższe (róg Puławskiej i Grodzkiej) dochodzi Nr. 19; do rogatki Mokotowskich Nr. Nr. 1, 3, 9, 18, skąd ulicą Puławską dochodzi się do ulicy Mickiewicza.

ODDZIAŁY:

Będzin, ul. Kościuszki 30, dom własny. Telef.—Związek Stow.

Częstochowa, ul. Stradomska, dom własny. Telef. Nr. 2.

Chmielnik, pow. Buski z. Kaliska.

Kielce, ul. Orła 9, skrz. poczt. 39, dla depesz: Kielce, Związek Stowarzyszeń, telef. Nr. 12.

Końskie, z. Radomska.

Lublin, plac Bychawski 3, skrz. poczt. 71, dla depesz: Lublin, Związek Stowarzyszeń, telef. Nr. 41.

Łomża, ul. Dworna 10.

Łódź, ul. Piotrkowska 215.

Ostrowiec, z. Radomska, dom własny. Telef.—Związek Stowarzyszeń.

Puławy, ul. Lubelska, dla depesz: Puławy, Związek Stowarzyszeń.

Radom, ul. Wysoka 19/21, dla depesz: Radom, Związek Stowarzyszeń.

Skierniewice, ul. Prymasowska. Telef.—Związek Stowarzyszeń.

Włocławek, ul. Kaliska 37, skrz. poczt. 105.

Włoszczowa, z. Kielecka, ul. Sienkiewicza.

Zamość, fort Kawaler 2.

Uwaga. Wszelkie należności zarówno dla Centrali jak i dla Oddziałów można wpłacać (rachunek czekowy) w każdej Pocztowej Kasie Oszczędności na Nr. 202.

SPOŁI

TYGODNIK, POŚWIĘCONY SPRAWOM KOOPERACJI
ORGAN ZWIĄZKU POLSKICH STOWARZYSZEN SPÓŻYWCÓW.

Prenumerata w roku 1920. y.m:

Roczna 36 mk.

Półroczna 18 „

Kwartalna 9 „

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa—Mokotów,
ulica Mickiewicza, skrzynka pocztowa 38, telef. 127-10.

Spółdzielcy! Czytajcie Wasze pismo!

12 przykazań

dla członka stowarzyszenia spożywców:

1. Nie zapominaj o celach stowarzyszenia i o więzi między nim a handlem prywatnym.
2. W wolnych chwilach czytaj statut twój stowarzyszenia, abyś dobrze poznał, jak się ono winno zachować, i jakie ty masz w nim prawa i obowiązki.
3. Przestrzegaj ściśle wymagań statutu i pilnuj, aby druzzy również przestrzegali.
4. Bądź na wszystkich zebraniach twój stowarzyszenia. A zamiast się spóźniać, przychoń o kwadrans wcześniej.
5. Nie kupuj w prywatnym handlu tego, co możesz nabyć w swoim stowarzyszeniu.
6. Nie zapominaj, iż stowarzyszenie, spółki jest małe, nie daje członkom tych korzyści, jakie dawać mogą tylko stowarzyszenia duże.
7. Jeśli w twoim okręgu jest kilka drobnych stowarzyszeń, — dąż do ich połączenia.
8. Zachęcaj swoich krewnych, przyjaciół, sąsiadów i znajomych, aby przystępowali do stowarzyszenia.
9. Przy podziale nadwyżki (czystego zysku) bądź sprawiedliwy i nie żądasz dla siebie tego, co nabyli nierównomiernie. Podług statutu ochód z ich zakupów winno iść na zapłatę społeczną.
10. Przyprowadzając ci z podziału nadwyżki (czystego zysku) kwotę składającą w stowarzyszeniu na powiększenie twój udział.
11. Jeśli pragniesz szybkiego i zdrowego rozwoju stowarzyszenia, dążaj, aby prowadzono w nim pracę społeczno-wychowawczą.
12. Wychowuj dzieci swoje na świadomych kooperatystów, aby, gdy dorosną, umiały urządzić swoje życie lepiej, szczęśliwiej i sprawialniej od naszego.

